

Euskal jatorriko idazle estatubatuarren obra ezagutzen

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

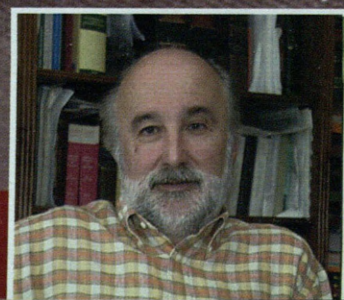
Arropa Markak eta Esplotazioa
Telebista Eskubideak
Publizitatea

KIROLAREN NEGOZIOA

Iñaki Esnaola:

“Abertzaleok 98ko batasunera iristen ez bagara, jai dugu”

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria

Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: antza S.A.L.

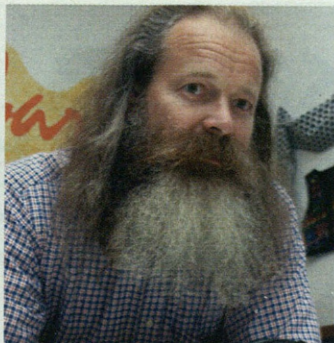
ALBERTO ELOSEGI

■ **Negozio biribila hirugarren munduaren lepotik** 13

ALBERTO ELOSEGI

■ **Arropa zaharrentzat aukera berria** 24

DANI BLANCO

■ **Walter Wendelin: "Esplotatuago dago hemengo jende langilea Guatemalako nekazaria baino"** 28

DANI BLANCO

■ **Mikel Gorosabel "Norton": "Gure estiloa rock&rollaren inguruan finkatu dugu"** 37

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis	4
Asisko Urmeneta	5
Oihartzunak	

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrizketa: Iñaki Esnaola.	
Xabier Letona	9

EKONOMIA

Negoio biribila hirugarren munduaren lepotik.	
Daniel Udalaiz / Mikel Asurmendi	13

EUSKARA

Tourist, you are in the Basque Country.	
Nagore Irazustabarrena	22

GIZARTEA

Arropa zaharrentzat aukera berria.	
Iraida Martin	24
Elkarrizketa: Walter Wendelin.	
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre	28

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	34
Elkarrizketa: Mikel Gorosabel "Norton".	
Jon Gurrutxaga	37
Estatu Batuetako euskal lumak.	
Miel A. Elustondo	40
Orain dela 30 urte	
Pilar Iparragirre	44

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	46
Agenda	49
Bizia	50
Ihesi	51
Denbora-pasak	55

IRITZIAK

Politika: Mikel Aramendi	8
Kultura: Gari Berasaluze	36
Azkena: Emilio Lopez Adan	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa
zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

NON BURUTUKO OTE DU GURE
BAKE EROAK bere hURRENGO
MIKZIOEA?

ACIKO

Jabetza: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta
Zuzendaria: Pello Zubiria.
Zuzendari ordea: Xabier Letona.
Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua.
Produktzioa: Berdaitz Goia.
Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi.
Sustapena: Kike Amonarriz.
Argitalpenak: Bego Zuza.
Harpidetzak: Edurne Urruzmendi.
Bezeroen harrera: Olatz Korta.
Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze.
Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde.
Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3.eskuina. 31001 Iruñea. Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

INTERNETEN:

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P. Koop. Elk.

Urtebeteko harpidetza:

Hego Euskal Herria	104 euro
Ipar Euskal Herria	126 euro
Espainia	104 euro
Beste atzerriak	133 euro
Airez	208 euro

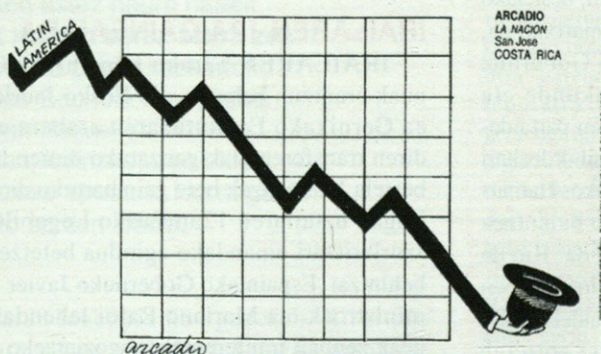

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

■ Cajas, Ekuadorreko “El Comercio” egunkarian

■ Arcadio, Costa Ricako “La Nacion” egunkarian

Hiruko Txikian

DESKONEKTATU

Eta kito. Hori egin behar omen da bakantzetan. Egunerokotasun itogarriaz moztu. Gaztetan lantokira ez joate hutsari bakazioa deitzen genion-tzat, goizetan jaiki eta ondoko tabernan lehen kafearekin bertako egunkaritik itzuliño bat eman, eta ondoren pare bat erosiz goiz erdia ematea haiek irakurtzen oportetan garenaren seinale da. Eta gure ustez egunerokoari branxatuta egoitea da, lanera ez joatearekin batera oporrak bizitzea. Etxetik urrun tokatu garenan, gure inguruaz halabeharrez deskonektatuta aurkitu garenan, noraezean bezala ikusi dugu gure gogoa, inongoak bagina legez. Deseroso. Eta

informazio bila beti. Azken urteetan Internet izan dugu interruptore, argi emaile. Hala ere, aurtengo tomateak bezain herdoilduak ditugu barrenak zuekiko komunikazioa hiru bat aste etenda eduki ondoan, tarteko fusiblea erretzeaz balego bezala. Ipar Europan ibaien urak bezalaxe datozkigu uholdeka erasoak Espainia aldetik, Euskal Herria ito beharrean edo. Aurtengo udak berotu ez dituen lurak, kiskali nahi dizkigute udazkenean errukirik gabe. Konektatuta jarraitzen dugu eta jada gure arteko instalazioetako eroaleak lubrifikatuta daukagu. Argi...

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

LURRAREN
GAILURRA

Aste honetan Johannesburgen Lurraren Gailurra burutzen ari da. Bertan, 1992an Rio de Janeiron garapen jasangarriaren alde adostutakoa praktikan nola jarri aztertuko dute munduko estatu gehienetako ordezkariak. Hego Afrikako hiri berean, bestelako gailur bat ere martxan da, mundu osoko Gobernuak Kanpoko Erakunde eta talde ekologisten partaidezarekin, zenbait ordezkari euskaldun tarteko. Hamarkada honetako balantzea erabat ezkorra da: Rio de Janeiroko Gailurra garapen jasangarriaren aldeko adierazpen eta hitz soiletan geratu zen. Ez ziren aurrekontu eta proiektu zehatzetan gauzatu hartutako erabakiak. Bestelako foro askoren antzera, itxurariagatik eta marketingagatik burututako gailur bat izan zen hura. Zer gertatuko da gailur berri honekin? Adierazpenetatik ekintzatarara pasatuz gero bakarrik izango da eraginkorra, hau da, garapenaren aldeko laguntza zehatzak, mundu merkatuaren desoreka saihesteko neurri zehatzak eta kutsadura eta hegoaldeko herrietako pobrezia hartzak saihesteko neurriak abiaraziz gero. Larregi multinazionalen eta euren gobernu kapitalisten intereserako! ●

◆ DANIEL UDALAITZ

EAJ-BATASUNA
ENFRENTAMENDUA

BATASUNA legezko joko politikotik eza-batzearen ondorioetako bat alderdi hau eta EAJren arteko enfrentamendua areagotzea izango dela irakurri eta entzun da azken asteotan. Batasunarentzat Ertzaintzak Garzon epailearen aginduak betetzea Estatuaren estrategiaren parte hartzea izango da eta Batasunak doinu gogorrean ohartarazi dio Jaurilaritzari bide horretatik abia ez dadin. Zenbait komunikabiren esanetan, halaber, Barne Sailak ohartarazi du Ertzaintzak ETaren erasoak jasan dezakeela berriz. EAJren bi batzokik -Donostian eta Azepeitan-, halaber, erasoak jasan dituzte.

IRAILAREN 12A GAINEAN DA

IRAILAREN 12rako Espainiako Gobernuak erantzun beharko dio Eusko Jaurilaritzari ea Gernikako Estatutuaren arabera egiteke diren transferentziak gauzatuko dituen hala ez, bestela Jaurilaritzak bere gain hartuko dituelako, iragan uztailaren 12an Eusko Legebiltzarrak Jaurilaritzari emandako agindua betetzen bada behintzat. Espainiako Gobernuak Javier Arenas ministroak eta Mariano Rajoi lehendakariordeak zenbait tranferentzia negoziatzeko prestutasuna azaldu dute publikoki, baina Jaurilaritzak eskatzen dituen horietako batzuk Estatuarenak soilik direla ere ohartarazi dute. PP noraino jotzeko prest dagoen ikusi beharko da, eta Jaurilaritza -EAJ eta EA nagusiki- tranferentziatik zerekin konformatuko liratekeen, legebiltzarraren agindua gauzatzat eman dadin.

BBC, SEPARATISTAK ETA
TERRORISTAK

BATASUNAREN ilegalizazioa dela ETA, BBC telebista ingelesak zenbait informazio eman du bere web gunean. Horien artean Batasunaren profila eman zuen abuztuaren 23an (<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/euro->

■ Joan den asteko BBCren web orria.

pe/2211696.stm). Horietan, ETAz aritzean erakunde "separatista" hitz egiten da, Gobernu Espainiarrak behin eta berriz aholkatu dien "erakunde terrorista" beharrean. CNNk ere ohi-

B A H E A

- Josu Urrutikoetxea Batasunako legebiltzarkideak 2003ko udal eta foru hauteskundeei buruz "Egunkaria"n: "EAJ edo beste alderdiek lotsagabe jokatu lukete, guri aurkeztea galerazten zaigula, beraiek hauteskundeetara aurkeztea. Demokratizat baldin badute beren burua planto demokratiko bat egin beharko dute, eta hor ez dago aitzakiarik, ez du balio esatea gu horrela gaudela ETaren ekintzak gaitzesten ez ditugulako".
- Carlos Iturgaiz, "El Correo"n idatzitako iritzi artikuluan (EAJ Batasunaren defentsan

HELDU DA UNEA

Batasunaren jarduna judizialki etenda eta bere ilegalizazio prozesua abian, aurrerantzean euskal politika zein moldetan garatuko den da euskal herritarrek buruan duen galdera eta kezka. Ez da zalantzarik eraso legal honen lehen hartzailea Batasuna izan da ere, abertzaletasuna eta euskal gizartearen aurkako neurria dela, euskal gizarteak neurri honen aurkako jarrera erakutsi duelako era desberdinetan, eta soegile gehienen ustez neurri hauek Euskal Herrian berez txarra zen elkar bizitza guztiz kaskartuko dutelako. Edonola ere, euskal gizartearen nagusi da bizi den gatazka elkarriketaren bidez gainditzeko apustua. Horra galdu beharko ez den iparra.

koan "erakunde separatistaz" hitz egiten du ETari buruz aritzean. BBCko gune honetan, Euskal Herriko informazioa eskaintzen da, gehientsuenetan gatazkari lotua, eta 1999tik pilotua dagoen artxibo zabal bat ere eskaintzen du bertako egoeraren berri emanez. BBCren jarrera honek sarritan eragin du Espainiako komunikabideen protesta.

PILOTA TXAPELKETA

MUNDUKO Pilota Txapelketak berriz utzi du agerian euskal gizarteko sektore oso zabalaren nahia eta ezina, non eta euskal kirolaren zeinu adierazgarrienean, euskal pilotan. Partiduak izan diren Iruñerriko frontoietan, halaber, polizi presentziaren giro itogarri samarra jasan behar izan dute kirolari eta pilotazaleek, batez ere txapelketaren lehenbiziko egunetan. Kirol oso esanguratsuetan euskal selekzioen eskuhartze ofizialari geratzen zaion bide luzearen adierazgarri izan da Munduko Pilota Txapelketa. Euskal selekzioen aldarrikapenaren gorakadaren adierazle ere bai.

"EL MUNDO"REN AKATSAK

ABUZTUAREN 21eko "El Mundo" egunkaria zabal aritu zen Baltasar Garzonek Batasunaren aurka hartutako neurriez, eta epaile honen azken urteetako jardunaren berri ere eman zuen. Informazio horretan birritan aipatzen zuen Garzonek "Egin eta Euskadi Irratia" itxi zueneko. Birritan, halaber, 2003ko udal hauteskundeei, "autonomiko" esaten zitzaizen. Akatsak nonahi dira, baina batzuetan adierazgarriak ere badira.

aritzeaz salatzen du, besteak beste): "Batasunaren balizko ilegalizazioarekin, aurrerantzean, arbola mugitzen dutenek indar gutxiagorekin egingo dute, zorionez, eta asko gara sugeari mihia mozteaz gain, burua ere moztu dakion lanean jarraituko dugunak".

• Javier Ortiz kazetariak bere web orrian azaltzen du Garzonek Batasunaren aurka hartutako neurrien zergatia: "Garzonek aurre hartu die PP eta PSOeri. Zergatik? Ezagutzen dudan moduan ezagututa ez ninduke bat ere harrituko, Gobernuak eta enparauek beren jostailua lapurtu ez diezaioten izatea arrazoi nagusia".

■ J. A. Berasategi

IZPIAK

Jose Antonio Berasategi bere anaia Ismael La Sante espetxetik ihes egiten lagundu zuenari zein akusazio zehatz egingo zaion ikusteko dago oraindik. Bi aukera dira: batean, ihesa delitua leporatuko litzaioke eta gehienez hiru urteko espetxe zigorra jasan lezake; ETA-rekiko harremana izatea izan daiteke beste delitua eta kasu honetan hamar urteko zigorra ere izan dezake.

Roger Etxegarai Aita Saindutik gertu dagoen kardinal ezpeletarrak bere sostengua adierazi dio euskal elizari eta honek euskal gatazkan duen zereginari. Bere ustez, euskal gatazka -munduko beste gatazka bezala- elkarriketaren bidez konpontu behar da. "Euskal Herriko Kazeta"ri emandako elkarriketan esan ditu aipatutakoak Etxegarai.

Pepe Rei "Kale Gorrian" aldizkariako kazetariak oso larri jarraitzen du komatik ateratzea lortu ondoren. Reik joan den astean izan zuen auto istripu larria.

■ Pepe Rei.

Zergatik diote "konplexua", "ganora" esan nahi dutenean?

Kontsigna bailitzan, esamolde bat dabil hitzetik hortzera Espainiako sargori politikoan, opor atarian osatutako Partiduen Legea frogatzeko asmo nabarmen-nabarmenez ETak Mediterranioko kostaldean burututako atentatuen segizio politikoan: "konplexurik gabe". Adierazpen edo artikulua gutxi argitaratu dira "giltza hitz" hauek gabe.

Konplexurik gabe ipini behar omen da legez kanpo ezker abertzalearen antolakunde politiko legala. Eta gero, gerokoak.

Baina, beti ere, konplexurik gabe. Honelakoetan ia beti gertatu ohi denez, gainera, ukondoak astinduz pankartaren eramaileen artean lekua hartu nahi duenik ere ez da falta.

Edozein satanizazio prozeduratan errepikatuta ikus daitezkeen pedrojotakeria horiek ez dira oso funtsezkoak, ordea. Bono bezalako pertsonaia likitsuek gerra zikinari egin diezazkioketen keinuen alde interesgarri bakarra litzateke ea zer deritzoten horri buruz haren agintepko herrialdean atsedeen-lekua duten gerra horietako beterano ugariak. Baina horren berririk ez dugu hedabideetatik jasoko.

HAIN diagnosi aho batezkoa entzunda, edozeinek esango luke konplexuz betetako klase politiko baten menpe bizi (izan) garela, kuraia hispanikoaren susperraldi hau arte. Ez da niri memoriak esaten didana; baina erratuta egon ninteke, usu bezala. Ezta ere artxibategiak begiratzuz hausnartzen dudana; baina niri ultraeskuin frankistaren beti-betiko bandera politikoen "osmosi" arrunta iruditzen zaidana esplikatzeko beste modu batzuk egon daitezkeela onar dezaket, Irailaren 11koaren urteurren bezpera honetan. Migrazio ideologikoen mundua, hori bai konplexua!

Psikologian "konplexu" hitzari eman ohi zaion adiera oker adituta ote nengoen argitzera abiatu naizenean, ordea, ziurtatu dut ez nabilela horren erratuta nire ezustean. Zera gertatzen dela soil-soilik: "konplexu" dioten bakoitzean "ganora" ulertu behar dela. "Egin beharrekoak" ganorarik gabe egiteko euren buruak animatu eta animatu ari direla, alegia. Ez da truke semantikoa harrigarria, Espainiako politikariak eta kidekoak

bezala publizitatetik eta publizitaterako bizi direnengan: konplexua zerbait ezkorra da; ganora, aldiz, komenigarria izaten da askotan. Bai dela adierazgarria, ordea, egitasmo politiko batean nork bere (eta besteen) erreparoa ahanzten saiatu beharra, ilunpetara abiatzerakoan txistuka hasten denaren moduan!

ETA Canovas, Primo de Rivera edo Godsakoen asmoen

ilunpetara goaz, hein handi batean, 76-80ko Erreforma politikoaren itzul-bidaia den honetan. Egunen batean, ezker abertzalearen ondoren, lege horren jo puntuan aurki daitezkeen partidu-sorta zabala konturatzen hasita dago horrelako zerbait gerta dadin erabakigarria ez dela batek egiten duena, baizik agintea duenari une bakoitzean komeni zaiona. Eta joko horretan beti galtzea tokatuko zaiela. Garantien oinarriak desagertzen zaizkiela da PNV, IU, EA, ERC, BNG eta abarren kezka zuhurra.

Zeren errezeloa duten besteek? Hobespenaren konbentzimenduz baino gehiago dinamikaren inertzia behartuta egiten diren ibilietan bezala, bakoitzak berea(k) dituela esango nuke. Aznarrek, esate baterako, umeki politiko-juridiko ultra horren aita denez, emaitzen erantzule bakarra/nagusia izan beharri dio beldur. ETA ahultzeko baino gehiago ETaren ahulezia aprobetxatzeko egitasmoa dela ondotxo daki; baina, gero kontuak atzekoz aurrera ateratzen badira?

Horregatik ari da eginahalak egiten den-dena lagundi handienean eramateko, eta haserretzen da ezezko bakoitzarekin.

Azken erreferenteak galtzen ari diren Zapateroren sozialistek, berriz, etorkizunean ezik iraganean dute erreparoa. Ez bakarrik GALEn iragan hurbil eta kriminal horretan, baizik aspaldiko historia zabalean. Ia belaunaldi sozialista bakoitzak, estutasunean bere ongizatea eta demokrazia konplituaren artean aukera egin behar izan duenean, hautu bertsua egin du: F. Gonzalezek, 76an PK legez kanpo uztea onartu ezezik txalotuz; Largo Caballero, CNTren aurka Primo de Riverarekin kolaboratuz...

Ikuspegi horretatik, bai dagoela guztiz sobera ganora

ALBERTO ELOSEGI

Mikel Aramendi
Kazetaria

"Lege horren jo puntuan aurki daitezkeen partidu-sorta zabala konturatzen hasi da horrelako zerbait gerta dadin erabakigarria ez dela batek egiten duena, baizik agintea duenari une bakoitzean komeni zaiona"

I Ñ A K I E S N A O L A

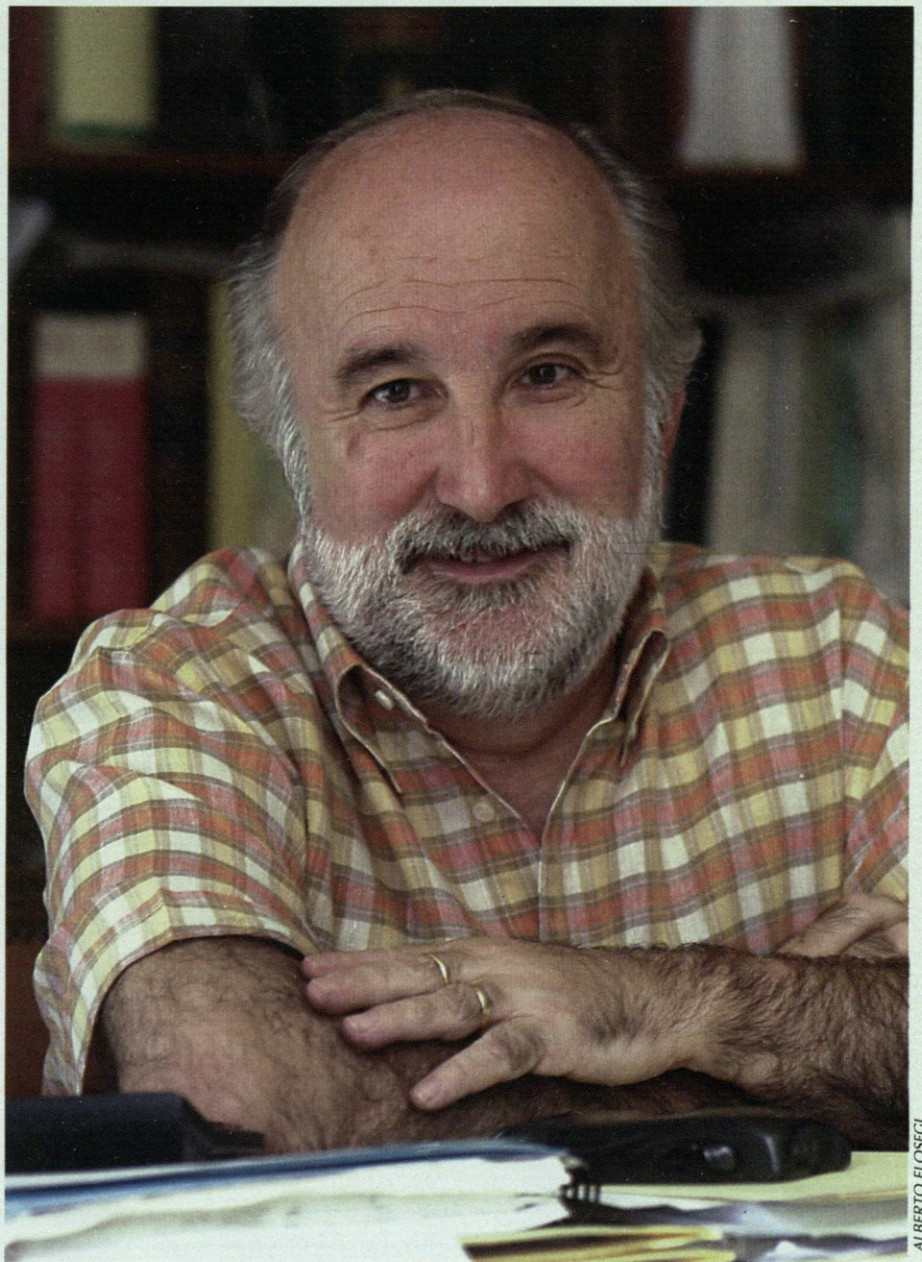
80ko hamarkadan pertsona erreferentziala izan zen ezker abertzalean, berak dioen bezala, galdu eta etxera joan zen arte. Politikaren nondik norakoak eta asteotako egoera berezia nola dakusan jakin nahi izan dugu bere bulegora jo dugunean.

"ABERTZALEOK 98KO BATASUNERA IRISTEN EZ BAGARA, JAI DUGU"

Duela lau urte elkarrizketatu genuen azkenekoz Iñaki Esnaola, garai berdintsuan, Lizarra-Garaziko Akordioa gauzatu ondorengo egunotan. Guztiz bestelako egoera da gaur egun bizi duguna, irakurleak ondo ezagutzen dituen arrazoi ugariengatik eta, bereziki, egunotan Batasuna jokaera legalaren esparru politikotik kanpo uzten ari direlako. Azken 25 urtetako egoera berri esanguratsuenetakoa irekiko da euskal esparru politikoan eta hortaz hitz egiteko jo dugu Esnaolarengana, HBren sorreratik 1991ra arte HBko zuzendaritzan aritua. Abokatu lanetan dihardu gaur egun, baina bere bizitza neurri handi batean baldintzatu izan duen eremu politikoa ere gertutik jarraitzen du.

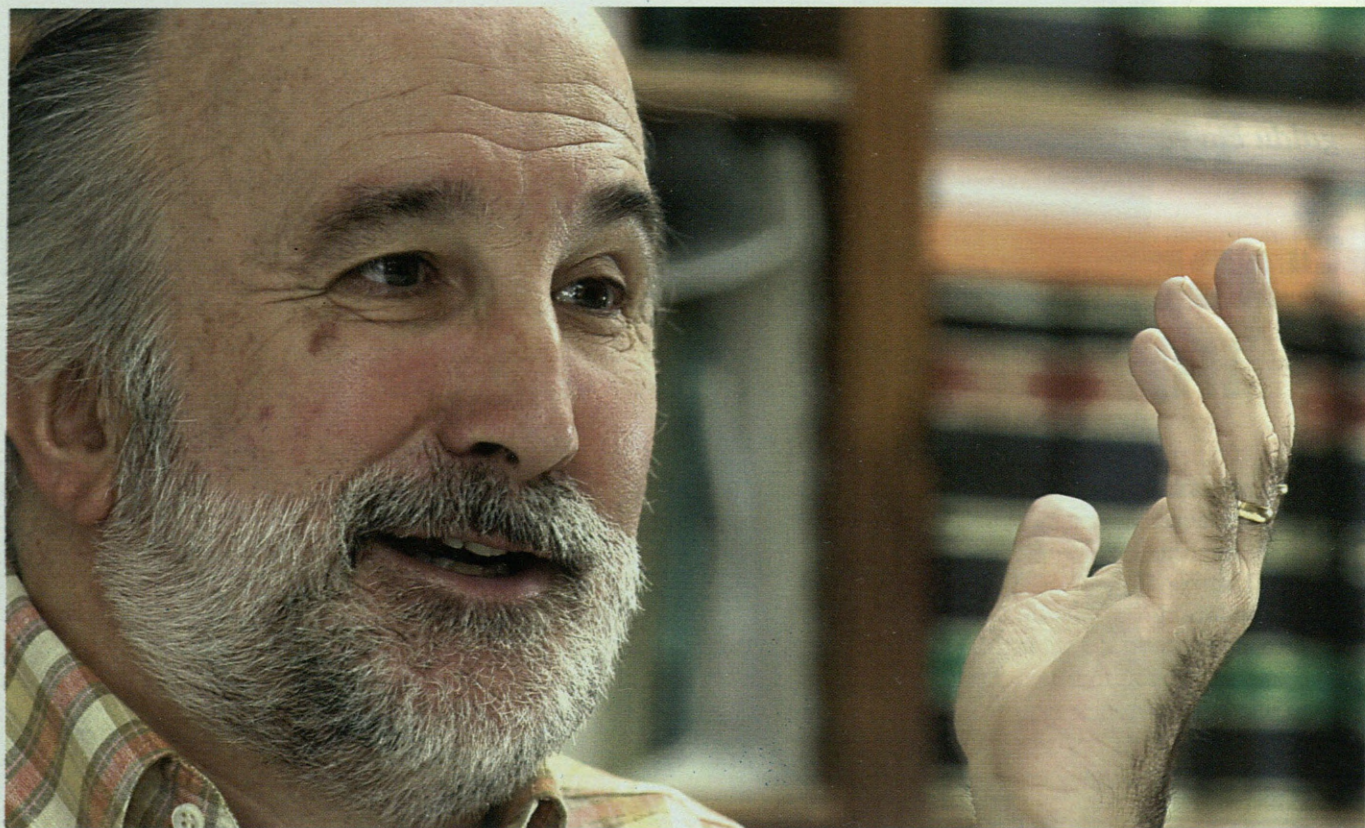
■ Zuk HBn egin zenuen garaian imajinatzen zenuten halako ilegalizazio egoerarik etor zitekeenik?

Hainbeste agian ez. Oso egoera desberdina zen. Gu beti egon gara kili-kolo, baina une bakoitza begiratu behar da hori zergatik gertatzen den ulertzeko. Trantsizioa gertatu ondoren, Estatuan oso gertaera garrantzitsua eman zen: 1981eko estatu kolpe saiakera, eta gertaera hau LOAPArekin lotua dago. Honek esan nahi zuen, azken finean, Estatu honekin behin ere ez dela beteko Gernikako Estatutuaren %100. "Café para todos" izan zen egoera deskribatzeko orduan erabiltzen zen esaldi ospetsua. Orduan nahiko beldur handia izan zen frankismoa itzuliko ote zen eta abar. Horrez gain, geroxeago, EAJren zatiketa etorri zen. Ezker abertzaleak ere sofritu zuen pixka bat beldur hori eta 1984ko hauteskundeetan behera egin genuen. Gero, poliki baina negoziazioaren gaia ateratzen hasi zen apurka -1986an hasi zen Aljerrekoa- eta

ALBERTO ELOSEGI

■ "Nola da posible beste estrategia batzuei hainbeste urte ematea eta Lizarra-Garazirekin hasi zenari urte eta erdi besterik ez?"

ALBERTO ELOSEGI

■ “Auzi politikoa konpontzeko ez, ETArek arazoa konpontzeko hitz egin behar da haiekin”.

guk ere gora egin genuen hauteskunderen. Garai hartan erantzukizunak penalak ziren eta pertsonalak, eta asko izan ziren auzitegien aurretik pasatu ziren politiko eta kazetariak, baina ez zegoen egungo erantzukizun kolektiboen bidea abiara-zia.

■ **90eko hamarkadan gauzak dezente aldatu ziren zentzu askotan.**

Bai eta Estatuaren aldetik ere horregatik datoz aldaketak. Atzean geratu ziren Aljerreko negoziaketaren kontuak. Denok egin genituen akatsak orduan, bai guk, eta EAJk oraindik gehiago, ia-ia negoziaketaren aurka jo zuen-eta. 90eko hasieran PSOE desegiten ari zen, EAJk ez zekien ondo zer egin eta PP etorri zen. PP boterera iritsi zen-eta Madrilen finkatu ondoren, hemengo hauteskundeak irabaztea izan du helburu. Testuinguru horretan hasi ziren abertzaletasunaren aurkako beren politika gogorrarekin.

■ **Eta testuinguru horretan, halaber, Lizarra-Garaziko Akordioa eman zen duela lau urte. Oso atzean geratutako garaia dirudite.**

Hor ere egin genuen akatsa, bakoitzak bere mailan: EAJk, ezker abertzaleak, Eak eta Ezker Batuak. Akats nagusia itun horrekin ez jarraitzea izan da, batetik horrek aurkariari mina egin diolako, eta bestetik, horrekin ez jarraitzeak orain Alderdien Legea eta abarrekin airtzeko aitzakia ematen duelako. 1998an PP oraindik ‘nobatillo’ samar zegoen eta ezker abertzaleak ondo jokatu zuen jokaldi hura. Bi urtetan politikoki asko aurreratu da, eta orain beherantz goaz berriz.

□ **“Alderantzizkoa gertatzea nahiko nuke, baina EAJ-Batasuna enfrentamendua areagotuko delakoan nago”**

Nola da posible beste estrategia batzuei hainbeste urte ematea eta orduan hasi zenari urte eta erdi besterik ez? Lizarra-Garazirekin ikaragarri izutu ziren eta orduz geroztik bikain eraman dute mugimendu abertzalearen aurkako estrategia. Lizarrako Ituna ETArekin nahastu zuten lehenbizi, gero EAJk eta EAK soberanismoaren diskurtsoan jarraitu zuten, EAJ ETArekin parekatu zuten. ETAk ez zuen

ikusi EAJn emandako mugimendua nahiko handia zela eta berriz jarduera armatuan hasi zenean, PPK lortzen du abertzaleek beraien artean zartadaka hastea. Aldi berean, abian jartzen du independentismoa legez kanpo jartzeko bidea, hain zuzen independentismoa nonbaitetik praktikatzen zela EAJtik izan dadin, eta hori nahiko zaila da. Eta azken urratsa izango da, EAJrekin eskumen mailako akordio bat lortzea. Hori gertatzen bada, hemen berriz luzarorako giro beltza izango dugu.

■ **Azken 25 urteetan negoziazioa ez gauzatu izana zure etsipenetakoa dela aipatu izan duzu. Aurrera begira hiru eszenategi handi ikusten dira,**

nahiz eta bakoitzean egoera desberdina izan daitezkeen: gatazkak bere horretan dirau, Espainiak ETArekin amaitzen du edo negoziazio politiko bat gauzatzen da.

ETA hor dago, zalantzarik gabe, eta bere indar armatuaz gain, jende baten sostengua du. Hala aitortu behar da eta, beraz, errealitate den neurrian, haiekin hitz egin behar da, ez hemengo auzi poli-

□ “PPren azken urratsa izango da, EAJrekin eskumen mailako akordio bat lortzea. Hala bada, hemen berriz luzarorako dugu giro beltza”

tikoa konpontzeko, baina bai ETaren arazoari irtenbide bat emateko. PPK bere hautua egin du, bide polizialarena, baina bide horrek orain arte porrot egin du. Batasuna desagerrarazten badute, ETArekiko sostengua bultzatzen ari dira.

■ Zein helburu politiko lortu nahi du PPK jokaldi hauekin guztiekin?

PP bere jokaldia egiten ari da eta independentista izatea ETaren aldekoa izatea dela saltzen ari da. Ez da horrela jakina, baina joko politiko horrek zenbait gauza lortzen du: zatitu, izorratu, gero beldurtu eta, azkenean, independentismoa joko politikorik gabe uztea. Une honetan independentismoak zer joko politiko du Euskal Herrian? Batere ez. Zergatik? PPren arabera, Batasunakoa baldin bazara ETAKoa zara eta, beraz, legez kanpo geratzen zara. Beraz, independentista asko etxean geratzen da.

■ Eta nola ikusten duzu EAJ jokaldi hauen guztien erdigunean? Hor dago, adibidez, Eusko Legebiltzarrean uztailan onartutako autogobernuaren ponentzia. Batzuek garrantzi handia ematen diote. Zuk nola ikusten duzu?

Ez dakit, ez dut ponentzia osoa irakurri eta prentsatik jarraitu nuen gaia. Dena den,

■ Ikuspegi makroa

Errealitate zehatzetatik alde egin eta ikuspegi makroa zabalduz, oso kontzeptu orokorreki buruzko bere iritzia eskatu diogu Iñaki Esnaolari:

Euskal Herria munduan. Politikaren eremuan ahul ikusten dut, baina herri gisa nahiko ondo. Arazoa da nola lotu herri den Euskal Herri hori kontzeptu politikoarekin. Espainiarrek eta frantsesek beti bezala darraite, jo eta su gu nola banatuko gaituzten pentsatzen, eta gu horrela hemen. Mundu Pilota Txapelketan ikusi da politikoki nola gauden: bi euskaldun elkarren aurka, bata Frantzia eta bestea Espainiaren izenean, hori Iruñean, Euskal Herriko hiriburuan. Ondo gaude!

Abertzaletasuna. Ez dago ongi. Abertzaletasun militantea hor dago, eta ezker abertzalea da hor erreferentzia nagusia, baina joko politikoa-ren egoeratik abertzaletasun militantearen sektore handi bat geldi dago arrazoi desberdinengatik. Abertzaletasunak politikoki gaur egun dena baino garrantzitsuagoa izateko aukera du eta hori gauzatu behar da.

Espainia. PPkoek bultzada handia eman diote Espainiaren betiko kontzeptuari eta une honetan konstituzionalismoarekin Euskal Herrian beti izan direna izan nahi dute. Histo-

rian zehar hemen populazioa espainiarzaleak eta espainiarrak sentitzen ez direnen artean banatua egon da. Esaten ari gara egundokoak egin ditugula, baina duela 25 urteko hauteskundeetan abertzale eta ez abertzaleen arteko proportzioak egungoak dira gutxi gorabehera. Dena den, azken boladan Espainia bakarraren militantzia hori berpizten ari da.

Aznar eta PP. Espainia bakarraren militarismo berri horren bultzagileak.

PSOE. PPren monagilloak gaur egun. Guk hemendik ikusita baloratzen ditugu gauzak, baina, antzadenez, Guadalajaran eta Albaceten botoak atera nahi badira, hemen PPK jokatzeko duen bezala jokatu behar da. Dirudenez, gaur egun, ez da posible PSOEk hemen Maragallek Bartzelonan federalismoari buruz egiten duen planteamendua egitea.

Gernikako Estatutua eta Foru Hobekuntza. LOAPak %50ean utzi zuen Estatutua. EAJ eta EA hor barruan bizi izan dira 20 urte hauetan, baina Estatutua hilda dagoen idea saltzen ari dira, eta hori ona da ezker abertzalearentzat. Baina beldur naiz Estatutua pixka apaintzen badute berriz kosk ez ote dioten egingo. Foru Hobekuntzaz zer esango dut bada, bertako herritarrek oraindik bozkatu ez dutenean? ●

www.kaixo.com

alderdi abertzaleek nahi badute, izan daiteke bide bat abiarazteko modu bat. Baina argi, transferentzien gaian dator PPren beste jokaldia: Batasuna legez kanpo geratuko da, independentista asko etxera joango da edo EAJra eta orain geratzen zaigu ikustea EAJk eta Estatutuaren inguruan diren beste alderdiek zer egingo duten. Egunotan PPTik transferentzien negozioa eskaintzen ari dira eta ikusi beharko da zer gozoki jartzen dioten EAJri, alderdi hau eta alderdi espainiarren arteko lotura berriz gauza dadin. Beraz, gerta daiteke berriz, alderdi horiek - EAJ, EA- amore ematea euskal herritarren eta espainiarren arteko egungo markoa auzitan jarri gabe.

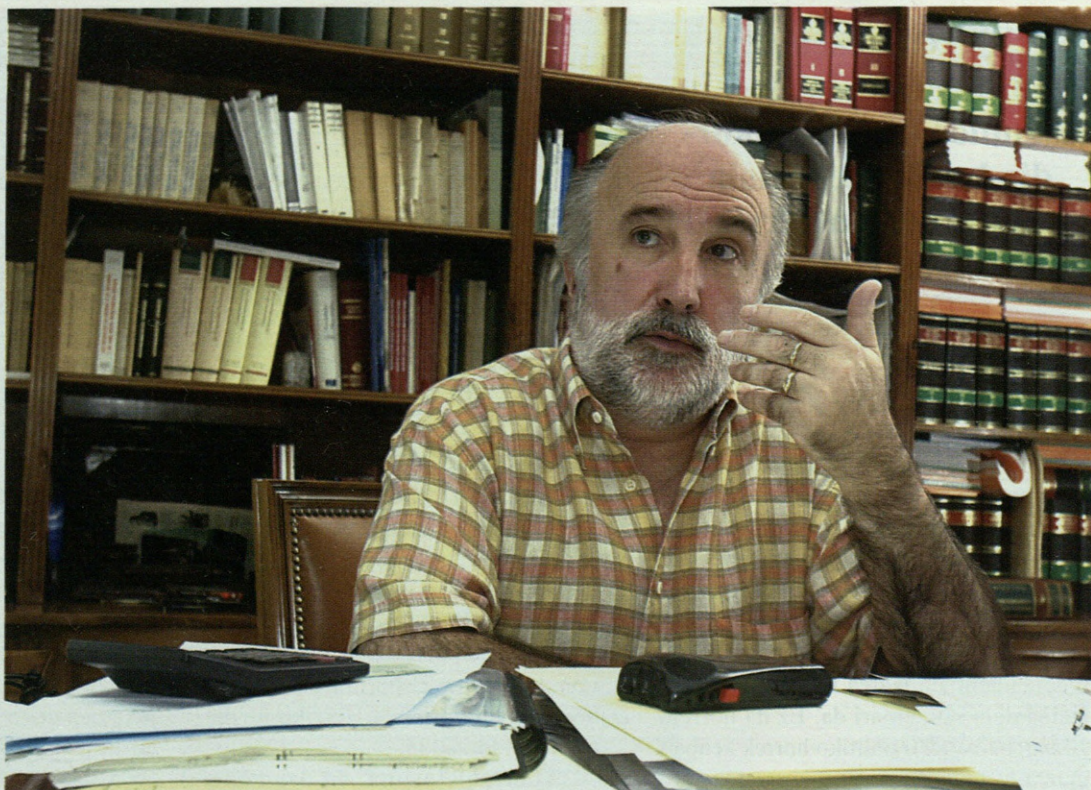
■ **Orduan ez diozu garrantzi handirik ematen autogobernuaren ponentzia horri.**

Garrantzitsua izango da Jaurilaritzak esandakoa betetzen bada eta hori gertatuz gero zein posiziotan geratuko den ikusi beharko da. Irailean Eusko Legebiltzarrean Batasunak posizio horri eutsiko dio, ala EAJrekin erabateko enfrontamenduan egongo da?

■ **Beraz, zuk uste duzu Batasuna eta EAJren artean enfrontamendua areagotuko dela.**

Alderantzizkoa gertatzea nahiko nuke, baina bai, areagotuko delakoan nago. Ertzaintza, Ibarretxek adierazi duen bezala, Garzonon aginduak betetzen hasten bada, ETAK Ertzaintzaren aurka joko du? Ikusi behar, baina orduan gureak jai du. Posibilitate erreala gisa ikusten dut hau. Eta nola eman buelta honi? Inkestetako gehiengoak izatetik errealtate politikoaren gehiengoak izatera pasatuz. 98ko batasun egoerara iritsi beste aukerarik ez dago, bestela jai dugu.

■ **Su-etena ezinbestekoa al da horretarako?**

ALBERTO ELOSEGI

■ **“EAJk ezin dezake pentsatu egoera ondo datorkiola udal hauteskundeei begira, horrela pentsatuko balu beste akats bat egingo luke eta”.**

Bai, su-etena bat beti dator ongi, eta hala ere denbora eramango luke. Adibidez, Ibarretxe jaunak non eskatuko luke gehiengoak ematen dion onarpen politikoa horren ezagutza? Baskongadetan, jakina, bere eskumen eremuaren barruan. Bere kontraesanak ekarri arren, Batasunak ere

□ **“Ezker abertzaletik jendea Aralarreara joango da? Dagoen testuinguru politikoan oso zaila ikusten dut hori”**

esan du sostengatuko lukeela Ibarretxek eman gabeko eskumenen eskuratzea. Hor bada eremu bat elkar lanean hasteko. Hori gertatu ezik, independentismoa proiektio politikorik gabe geratuko da. Edo ezker abertzaletik jendea Aralarreara joango da? Dagoen testuinguru politikoan oso zaila ikusten dut hori.

■ **Tesi batzuen arabera, Garzon aurreratu egin zaio PPren Gobernuari eta bere planak izorratu dizkio.**

Alderantziz, Garzon arrazoi gehiago ari zaio ematen Espainiako Auzitegi Gorenari, bere unean honek Batasuna legez kanpo uzteko arrazoi gehiago izan dezan.

■ **Zer gerta daiteke Batasuna legez kanpo dagoen egoera berri honetan?**

Ezker abertzaleak bere estrategia politikoa aldatu behar du, berdin ETAK eta baita EAJk eta EAK ere. Bestela, egoera honetan denok galduko dugu. EAJk ezin dezake pentsatu egoera ondo datorkiola udal hauteskundeei begira, horrela pentsatuko balu beste akats bat egingo luke eta. Ezinbestekoa da proiektio politikoa izango duen itun berri bat egitea, 98koa bezala, horrek bai

izutzen baititu PP eta PSOE. Hori lortzen ez bada, guztiok itoko gara. Autogobernuaren ponentziak agian eman dezake norabide horretan zerbait egiten hasteko aukerarik.

■ **Horrek gatazka instituzionala piztuko luke?**

Jakina, baina hori da konfrontazio politikoa; ea nola ikusten den Europar legebiltzar batean emandako gatazka politikoa. Hor ez daudela Nafarroa eta Ipar Euskal Herria? Bai, baina abiapuntu gisa balio dezake, ez dugu orain eskatuko zazpi lurraldeen independentzia! ●

◆ **XABIER LETONA**

NEGOZIO BIRIBILA HIRUGARREN MUNDUAREN LEHOTIK

Kirola negozio izugarria da. Halaxe erakusten dute eskala handian munduko edo Europako futboleko kopek eta eskala txikiagoan futbolekoak ez diren beste kirol gertakizun batzuek. Telebistak determinatu du bereziki hori guztia, eta telebista da eta izan da Japoniako eta Koreako futboleko azken munduko txapelketan planeta guztiko milioika biztanle adi-adi edukiarazi dituen eta edukiarazteko gai dena. Horregatik, kirolaren gaineko produktuak dira munduko negozio handienetakoa: munduko Barne Produktu Gordinaren %1 dira eta merkataritzako truke guztien %2,5. Gauza horrela izan dadin, ordea, hirugarren munduan kiroleko multinazionalentzat lan egiten duten pertsona ugariren eskubideak zapaltzen dira, eta egitate hori ezkutatu egiten da sarritan.

Testuak: Daniel Udalaiz
Mikel Asurmendi

ALBERTO ELOSEGI

■ Kirol ekitaldiek ezagun bihurtu dituzte Nike eta Adidas moduko markak.

K irolak saldu egiten du. Erruz saltzen du, gainera. Hemen eta orain, ez dugu jardungo salmenta bezain negozio berebizikoa den jokalarien fitxa edo kontratu itzelez, haien eskualdatzeaz eta kirolak sortzen duen milioikako publizitateaz.

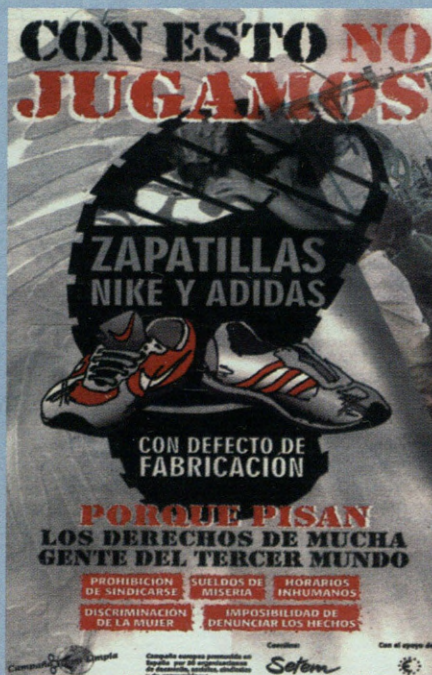
Hemen eta orain, kiroleko produktuen negozioaz idatziko dugu; batez ere, kiroleko zapatilen komertzializazioaz, egunero eta noiznahi milioika pertsonen jantzen dituzten oinetako berezi horietaz, hau da, munduan ongizateko estatua garatu ahala, egunez egun oin gehiago

■ "Hauekin ez dugu jokatu"

Nahiz eta kiroltako oinetakoak edo arropak egunero jantzi, ziur aski pertsona askok ez dute jakingo hirugarren munduko herrialdeetako eskulangileen esplotazioan funtsatzen dela kirolaren arloko multinazional handien negozioaren parte eder bat. Jar dezagun adibide bat. Nike da sektoreko multinazional handiena. Enpresa horrek honela dauka banatua produkzio subkontratatua: Indonesia (38%), Txina (34%), Hego Korea (11%), Taiwan (5%), Thailandia (10%) y Vietnam (2%). Hego Amerikako herrialde batzuetako eskulangileak ere, El Salvadorkoak, esaterako, sektoreko multinazionalen esplotazio-iturri dira.

Kontuak horrela, azken urte hauetan garapeneko 50 erakunde ari dira egiten Europa guztian, egoera salatzeak kanpaina bat: erakunde sindikalak, sozialak eta kontsumitzaileenak dira antolatzaile. Guk dakigula, kanpaina ez da iritsi Euskal Herrira, baina bai Madrilera eta Bartzelonara, esate baterako. Iaz, bi hiriburu horietan, manifestazio bana antolatu zuten Gobernuak Kanpoko Erakundeek: Madril Adidasen

kanpainak multinazionalen salmentei. Edonola ere, Nike eta Adidas ez dira batere eroso ibiliko, kanpaina hedatzen eta orokortzen bada ●

aurrean eta Bartzelonan Nikeren aurrean. Manifestariak marka horietako kiroltako zapatila erabiliak bota zituzten atarira, "fabrikazioko akats sozialak" zeuzkatela esanez. Horrela salatu zuten oinetakogileen eskubide humanoen eta sozialen zapaltzea, bereziki, jakina, Asiakoena eta Hego Amerikakoena.

Salaketako afixetan, hondoan hainbat pertsona ageri ziren lanean eta haien gainean Nike eta Adidas markako zapatilak. Karteletan tituluak, berriz, honela zioen: "Hauekin ez dugu jokatu, fabrikazioko akatsa daukate eta". Afixako testuan, "ez dugu jokatu" horrez gainera, "hirugarren munduko pertsona askoren eskubideak zapaltzen dituztelako" ere jartzen zuen: sindikatueta elkartzeak debekua, miseriazko soldatak, gizalegez kanpoko lanegunak, emakumeen diskriminazioa eta egitate salatu ezin izana. Ez dakigu zenbatean erasan dien

biltzen dituen produktu estandarraz.

Zifrek adieraziko diguten moduan, berebizikoa da, bai, kiroltako produktuen negozioa. Datuek azaltzen digutenaren arabera, produktuen negozioaren parekoa da, izan, sektoreko multinazionalen uztarripean lanean aritzen diren hirugarren munduko milaka pertsonaren esplotazioa: 4 euro bakarrik kobratzen dituzte 13 orduko edo ingurutsuko lanegunaren truke. Egitate horretaz jabetuta, Europako kanpaina bat egiten hasi dira hainbat erakunde sozial eta sindikal.

Euskal Herriko datu propiorik ez dugunez gero -oraindik multinazionalak ere ez gaituzte burujabe aitortzen-, Espainiako Estatukoetara jo dugu. Datu ofizialen arabera, eta Espainiako Estatuari gagozkiola, kiroltako sektorean 1.633 milioi euro fakturatu ziren 1998. urtean. Jakina, zifra hori askoz handiagoa izango zen 2001.ean, eta, 2.386 milioi euro ingu-

ruan geratuko zen.

SEKTOREKO DATU GLOBALAK. Munduko ekonomiari dagokionez, kiroltako produktuen sektorea BPGren %1 da gaur egun. Merkataritzako truke guztien artean, berriz, %2,5era iristen da. Globalizazioa eta kiroltako ekitaldi handiak dira, neurri batean, datuetan horraino heldu izanaren erantzule. Futboleko

■ Kirol produktuen sektoreak 3 bilioi eurotik gora mugitzen ditu munduan urteko, Barne Produktu Gordinari %1

mundu txapelketek, olinpiar jokoek, NBak, NFLk... telebista tarteko dutela, Coca Cola bezain ezagun bihurtu dituzte mundu guztian Nike, Adidas, Reebok eta antzeko marka mitikoak. Orainsuko futboleko mundiala Korean eta Japonian jokatu da. Leku horiek ez zituzten iritzira edo hala edo nola erabaki: futbolaren

onuradunek Asiako merkatua hartu nahi dute, eta zapia nora, eguzkia hara.

Makina bat euri bota du, Converse firmak 1922an saskibaloiko lehen zapatila egin zuenetik. Egungo egunean, kiroltako oinetakoen industriak teknologia propioa, bi urtez behingo bildumak, banaketako zirkuitu beregaina eta komertzializatzeko estrategia berariazkoak dauzka mundu guztian. Sektoreko datuen arabera, 3 bilioi dolarretik gora mugitzen da, %40tik goitiko hazkunde gertatzen da urteko eta 6.000 erreferentzia berri sortzen dira denboraldiko, aisiako eta kiroltako merkatu mundialean. Ipar Amerika-

ko Athletic Footwear Association federazioak dioenez, Estatu Batuetan saltzen diren 10 oinetako-paretik 4 kiroltako zapatilak dira; Espainiako Estatuan, 10etik 2 da kopurua.

Kiroltako produktuetan munduan lider diren enpresek honenbeste fakturatu zuten 1998an: Estatu Batuetako Nikek

■ El Salvadorko emakume langileak Adidas-entzat lanean 4 euroren truke

Erruz esplotatzen dutenez, irabazi ere erruz irabazten dute kirolaren arloko multinazionalak. Bat ez datorrenak galde diezaiela Hego Amerikako San Salvadorko emakume langileei, 4 euroren truke Adidasentzat 13 orduko laneguna osatzen dutenei. Egitate horren berri ematen du orain dela hilabete gutxi argitaratzen hasitako "Artículo 20" izeneko Madrilgo astekarian elkarriketatu duten lekuko batek. Hona hemen zer eta nola dioen:

"San Salvadorko gazte bat da Violeta Vega, eta oraintsu arte Formosa Textile, S.A. enpresan ibili da lanean. San Bartolo de Llopango herrian dago fabrika hori, dena hesiz eta txarrantxaz inguratuta. Segurtasuneko zain-tzaileak edukitzen ditu sarreran, eta benetako kontzentrazio esparru bat ematen du. 1.500 bat enplegatu dauzka: %95 inguru emakumeak, 14 eta 18 urte bitartekoak. San Salvador-ko fabrika horretan, 1997ko azaroaz geroztik fabrikatzen dute Adidas enpresarentzat. Langileak goizeko 7:00etan sartzen dira lanera eta iluntzeko 20:00etan ateratzen. Astelehenetik larunbata bitartean aritzen dira lanean, eta eguerdiko ordu eta erdiko etena bakarrik izaten dute egun osoan. Egunean bi aldiz soilik joan daitezke komunera, eta kontrolatu egiten diete denbora. Egun bateko soldata, hots, 43 kolono edo 4 euro, kentzen diote hiru minututik gora pasatzen dituenari.

Formosa Textile enpresan, emakumeei probak egiten dizkiete, haurdun ote dauden jakiteko. Probak baiezkoa emanez gero, dena delako emakumea kalera botatzen dute zitzu bizian. Halaxe gertatu zitzaion Violetari ere. Alemaniako telebistak salatu zuen kasu hau, eta, besteak beste, garbi adierazten du Adidas enpresak iaz onartu zuen karta deontologikoa hutsaren pare geratu dela. Horixe salatu du Francisco Corretjék, hots, Setemek koordinatzen duen "Ropa Limpia" kanpainaren arduradunak: "Nike eta Adidas enpresek produzitzen duten herrialdeetako sindikatuek esaten digute kode etikoak itzuli ere egin gabe eta fabrikari jendau-

rrean jarri gabe daudela leku askotan, eta, horrenbestez, langileek ez dutela beren eskubideen berri".

Corretjék dio aldaketaren bat sumatu dutela, Niken batez ere. Izan ere, Amerikako 60 unibertsitatetako ikasleek boikota egiteko mehatxuaren presiopean daukate enpresa. Mugimendu horrek lortu du, gainera, Andrew Young-ek, AEBetako NBEko enbaxadore ohiak, bere kabuz ikuskapen batzuk egitea.

Azaldu dugun bezalako arazoak dauzka Adidasek Salvadorren, eta antzekoak dauzka Nike enpresak munduko beste parte batzuetan. Asian, esate baterako, gutxiago fakturatu zuen iaz, eta, ondorioz edo, milaren bat lagun utzi ditu kalean. Bestalde, irudi soziala zimeldu dio "Ropa Limpia" kanpainak, zeinetan gogortxo salatzen baita zer lan baldintza kaskarretan dauzkan Asiako Hego-ekialdeko enpleguak. Internet ere etsaitzen ari zaio: gogotik ugaritu dira Nikeren kontrako orriak, azken bolada honetan.

Amerikako Nike multinazionalak Espainiako Estatuan ere izan du gorabeheraren bat. Auzitegi Gorenak, iaz, Nikeren kontrako epai bat eman zuen: galarazi egin zion Espainiako Estatuan saltzen zituen ehunezko produktuetan markaren izena erabiltzea (100 milioi euroko fakturazioa da hori, gutxi gorabehera). Auzitegi Gorenak Cidesport enpresari eman zion arrazoi. J. Rosell ehungintzako enpresaren eskubideak erosi zituen Kataluniako enpresa txiki bat da

■ Kiroletako arropak egiten dituzten enpresek hirugarren munduko langileen eskubideak bortxatzen dituzte sarritan.

Cidesport. J. Rosell enpresak marka baten izenean fabrikatzen zuen 1932az geroztik. Markak Samotraziako garaipena irudikatzen zuen eta Nike hitza (garaipena, grekeraz) zeukan barnean. Azkenean, joan den azaroaren bukaeran, Bartzelonako epaitegi batek bertan behera uztea erabaki zuen Nike enpresak eskatuta Cidesport enpresaren kontra hartutako neurriak, zeini esker 3,5 milioi euroko fakturazioa egin baitu. Aurrerantzean, Kataluniako enpresak merkaturatu ahalko ditu bere jantziak Ipar Amerikako kirol markarekin ●

■ Azken urteetan kirol produktuen fakturazioa %200 hazi da Espainian.

bilioi bat dolarretik gora (1.435), Alemaniako Adidas-ek 832.000 milioi dolar, Estatu Batuetako Reebok-ek 485.000 milioi euro, Japoniako Mizunok 370.000 milioi dolar eta Japoniako Asics-ek 172.000 milioi dolar.

Ez daukagu Euskal Herriko datu estatistikorik. Izan ere, enpresek eta erakunde handiek ez dute kontuan hartzen gure errealitate nazionala, eta datuak Espainiakoekin edo Frantziakoekin batera jartzen dituzte. Espainiako Estatuako salmenten gaineko datuak bakarrik dauzkagu, oraingoz. Adituek diotenez, fakturazioa %200ean hazi da azken urte hauetan. "El Correo del Mercado Deportivo" (CMD) aldizkariak datuak dira ondoko hauek. Espainiako Estatuari gagozkiola, 1998an, 1.570 milioi eurokoa izan zen kiroletako produktuen salmenta totala. Zenbateko horren %36 jantzigintzari dagokio, %32 kiroletako oinetakoen sektoreari eta beste %32a gainerako materialari. Nahiz eta 1999 eta 2000 urteetako datu ofizialik ez izan, uste izatekoa da ederki haziko zirela zifra horiek bukatu berria den 2001. urtean.

Iturri bereko datuekin eta Espainiako Estatuan segituz, 1998an 538 milioi euro saldu ziren kiroletako oinetakoetan, atalik atal honela banatuta: %19,2 tenisean, %14 cross training-ean, %13 lonetan, %12,2 saskibaloian, %12,2 running-ean,

%12,1 futboleant, %8 fitness-ean, %6 aretoko futboleant eta %5,5 senderismoan.

Hiru multinazionalak betetzen dute poltsikoa, Espainiako estatuko kiroletako produktuen etekinarekin: Nikek salmenten %28 bereganatzen du, Adidas-ek %21 eta Reebok-ek %12. Gainerako markak edo enpresak ezezagunagoak dira: Joma eta Munich (futbola eta aretoko futbola), Boreal eta Bestard (kanpoko kirolak) eta

Chiruca. CMDko datuen arabera, 1997an kiroleko 23 milioi oinetako-pare saldu ziren Espainiako Estatuan. Totalaren %35 saldu omen zen oinetako denda ohikoetan, hots, 8 milioi pare inguru. Gainerakoa denda berezietan (3.500 edo) eta azalera handietan saldu omen zen. Argitalpenean ageri denez, 4 denda espezializatutako hartzen dute merkatu guztiaren %48,83. Hona hemen zein diren: El Corte Inglés (%20,38), Intersport (%11,46), Detall Sport (%9,28) eta Decathlon (%7,72).

Dena dela, multinazionalentzat ere dena ez da pagotxa. Zelatan daukate konkurrentzia. Marka handiak, sortuz geroztik, oraintxe hasi dira arazoak zer diren ikasten: Asiako krisia, eskari gutxiago, adin txikikoen kontratazioen gaineko polemika, kirolari onenak fitxatzeko norgehiagoka... eta, zer erremedio, berritu egin behar, atzetik datozkien lehiatzaileei aurre egingo badiete. Teen Age Research Unlimited konpainiak 12 eta 19 urte bitarteko 12.000 lagun inkestatu ditu, merkatuaren nondik norakoak jakiteko. Emaitzen arabera, gazteek gogokoen dituzten markak ez dira gurasoek gustuko zituztenak edo betikoak, eta, horregatik, marka berriek ere lortu egiten dute pastel handi horren zati bat, nobedadea bera ere salmenta baita. Hortxe ditugu, esandakoaren adibide, Fila, Superga, Camper edo Benetton (Rollerblade eta Playlife hartzen ditu barne) ●

■ Espainian saltzen diren 10 oinetako paretik 2 zapatilenak dira.

Duela 30 urtetik International Management Group eta International Sports and Leisure taldeak kirol eskubideen jabe dira. Azken urteetan ustelkeria arazoak izan dituzte; hala ere, zaila izango da haiei aurre egitea oso boteretsuak baitira. Telebistak, gainera, negozio ederra eskaini die aipatu bi taldeei.

TELEBISTA, BI ENPRESAREN PAGOTXA

ALBERTO ELOSEGI

■ ISL eta IMG sozietateek dituzte kirolen gaineko telebistako, marketingeko eta espontsorizazioko eskubide gehienak.

Alderdi asko ditu kirolaren negozioak. Ezbairik gabe, kiroltako eskubideen pastel handiaren banaketa da negozio handiena. Duela 30 urtez geroztik, International Management Group (IMG) talde amerikarrak eta International Sports and Leisure (ISL) alemanak bereganatzen dute mundu osoan pastel handi hori. Milioi asko eta askoko kontuak dira, sistema aski arrearen, ilunaren eta hitsaren bidezkoak. Azkeneko urte hauetan, azaldu dira ustelkeria gorabeherak, dagoeneko ikertzen ari direnak, eta Nazioarteko Batzorde Olimpikoa (NBO) bera ere zipriztinez josi dutenak, edota zutenak, jada, Samaranch markes katalana lehen-dakari zen garaian. Nolanahi ere, hain boteretsuak dira talde horiek eta hain

txertaturik daude kirolaren negozioaren munduan, non, analistek diotenez, arras zaila izango baita erasatea. Interes ekonomiko gehiegi dago jokoan, nonbait.

Telebistak esplorarazi du merkatu honekiko interesa eta komunikazio talde handiek kirolaren enpresaburu eta mag-nate handi hauengana jotzea erabaki dute. Hori ageri da "Nouvel Observateur" aldizkari frantsesak egindako erre-portaje zabal batean.

MUNDUA BI TALDEREN KONTROLPEAN. Oraitu arte, IMG eta ISL enpresa taldeek kontrolatu dute mundu osoko kirolaren negozioa. Lehen taldeak, amerikarrak, golfa eta tenisa kontrolatu ditu; bigarrenak, aleman-suitzarrak, berriz, olinpiar jokoak eta futbo-

la. Europako talde handiak iaz jo zuen erreka.

ISL taldeak, jatorriz, joko olinpikoe-tan zituen erroak, eta jardun hartatik zetorkion indarra. Geroztikoan, dena dela, edozein kirolen telebistako eta merkatuko eskubideak izan ditu diru iturri jeneralean, eta bereziki futbolarenak. Talde aleman-suitzarra beste inor baino lehen jabetu zen jokoan zeuden interes finantzarioez, hau da, artean futbola aski amateurra zenean bertan. Egungo egunean, futbola 250 mila milioi dolarreko negozioa dela uste du FIFA erakundeak.

Oraintu arte, ISL eta IMG sozietateek gestionatzen zituzten mundu osoan kirolaren arloko gorabeherak. Bi talde horiek dauzkate telebistako, marketingeko eta espontsorizazioko eskubide gehienak. Bi

■ Futbolaren geroa hedabideen bilakaeraren menpe

Futbola hedabideen bilakaeraren arabera garatzen hasia da. Futbol taldeen, federazioen eta lehiaketen aurrekontuen zati handi bat hedabideetatik -telebistetatik batez ere- etorritako diruarekin osatu izan da azken urteetan. Finantziario modu hau goia jotzen hasia da antza.

Krisia azken Futbol Mundu Txapelketan hasi zen Kirch-Mediak ordainketa-etendura iragarri ondoren. Alemaniako Futbol Ligara (Bundesliga) pasa da berehala. Ondorioz, Europako gainontzeko Liga txapelketetara eztabaida ekarri du. Izan ere, Futbol Ligen antolaketa telebista kateen diru sarrearen menpe baitago.

Kirch-Mediak Bundesligarekin duen kontratua 2004ra bitartean bete beharko luke eta lehen eta bigarren mailako 36 taldeei 375 miloi euro ordaindu. Ordainketa-etendura ezagutu bezain laster irtenbide bila ari dira kalteturiko parteak. Bundesligan larritasunerako diru funts bat badago, 40 miloi eurokoa, baina prentsa alemanak diru hau klub txikientzako izan behar dela dio.

Krisia eta eztabaida berpiztu da futbol munduan. "Bild" egunkariak, kasu, futbol zaletuen eskaerak sustengatzen ditu fermuki. Alegia, futbola ez dadila ordainketa telebistaren menpe egon eskatzen dute zaletu alemaniarrek.

Alemaniako jokalarien soldatak gehiegizkoak diren ustea indartzen ari da halaber. Alabaina, bertako jokalaririk ez dagoen Italia, Espainia eta Ingalaterrako Ligakoen azpitik daude. Michael Ballack edo Mario Basler jokalaririk ez dagoen alemaniarrek, Oliver Kahn ez dator bat

neurri horrekin. Galdera hau da: neurri hau hartuz gero, zenbat izarrek utziko dute Bundesliga?

ALEMANIATIK GAINONTZEKO LIGETARA.

Kirch taldearen porrota ez da Alemanian geratzen ordea. Arazo honek gainontzeko liga europarrak uki ditzake. Athletic de Bilbaoko Javier Uribe lehendakariak hitz egin du dagoeneko: "Espainiako izarretako Ligak porrota izan dezake laster batean".

Espainiako Futbol Liga Profesionaleko Pedro Tomás presidentek garrantzia kendu dio krisi egoera honi. Bere ustez, Kirch taldearen porrota ez zaio futbolari leporatu behar eta are gutxiago esperientzia hau futbol espainolera ekarri. "Erabat konbentzita nago enpresa honen ordainketa-etendura ez dela futbol kudeaketaren ondorioa, beste enpresa apustuen ondorioa baizik", gehitu du Pedro Tomasek.

Geroak argituko du nork duen arazoia. Espainiako Futbol Ligak telebistekin duen kontratuak izarretako Liga antolatzea bideratu zuen, kontratua baina heldu den urtean amaitzen da. Telebistek beren mezua zabaldu dute jada: "Hurrengo kontratua Real Madrid, FC Barcelona eta Atletico de Madridekin negoziatuko dugu, eta beste maila batean A Coruña Deportivo eta Valenciarekin". Horra gero hurbila. Krisiek galdera berriak dakartzate. Honatx azkena: gainontzeko taldeek nola beteko dituzte beren diru kuxkak izarretako Ligan jokatu ahal izateko? ●

■ Mundu Txapelketaren irudi bat.

talde horiek aholkatzen diete multinazional handiei, kirolekin zertan inbertitu, hala nola, Adidas, Canon, Coca Cola, Mac Donald's eta Nike multinazionaliei.

Bestela esanda, bi talde horietatik dira lehertze betean dagoen merkatu baten hezurra eta muina. Lagun dituztela, nola ez, ikus-entzunezko eta publizitateko talde handiak, hala Estatu Batuetan, nola European. ISL eta IMG talde aitzindariak perspektiba ezin hobea zeukaten etorkizunerako. Atlantikoaren alde banatuta bi buruargiri esker, zeinek duela 30 urte baino lehenago barrundatu baitzuten

kirol gertakizun handietako mundu osoko negozioa. Aurrerago ikusiko dugun moduan, gestio makurrak eragin dio porrota, antzina ez dela, ISL talde ale-

(zendua, dagoeneko), altxatu zuen ISL sozietatea. Izaera arras ezberdineko bi gizon, kirolzaleak, negoziogile handiak, taldeak nork bere antz eta irudira egin

zituztenak. Hirurogeiko hamarkadaren erdi aldera, Hörst Dassler, golfak itxuturik, Arnold Palmer-ekin elkartu zen. Irudia aprobeztatzeko proposamena egin zion Palmer-i, eta trukean mozkinen ehuneko eder bat

eskaini zion. Pixkanaka-pixkanaka, kirol-taldeen munduko vedett guztiak bildu zituen: Formula 1eko Killy, Schumacher eta Alain Prost, boxeoko Mohamed Ali, Katarina Wit patinatzailea, Agassi eta

□ Bi talde dira munduko kirol marketingeko pastelaren jabe: IMG eta ISL; amerikarra bata, alemana bestea

man-suitzarrari.

Cleveland-eko 69 urteko Mark McCormack abokatu amerikarrak sortu zuen IMG sozietatea. Adidasen sortzailearen semeak, Hörst Dassler alemanak

Sampras tenislariak eta Tiger Woods golflaria. Denborak aurrera, era guztietako kirol ekitaldiak gestionatzen hasi zen IMG, eta telebistako eskubideen negozioan sartu zen. Azkeneko arlo horrek biltzen du sozietatearen negozio zifraren herena (1.500 milioi dolar).

Europako ISL taldeak jatorri instituzionalagoa du. Hirurogeiko hamarkadaren erdi aldera, sortzaileak, Adidas taldeko Hörts Dassler jaunak, kirol instituzio handiekin hitzarmenen bat egitea proposatu zuen, hala nola, Asoziazio Futbolaren Nazioarteko Federazioarekin (FIFArekin) eta Nazioarteko Batzorde Olinpikoarekin (NBO-rekin), eta Adidas eta Coca Cola jarri zizkien espontsore edo babesle. Negoziatu, dirua jaso eta berebiziko pila banatu: horixe sistemaren muina. Kirol instituzioek, aurre-aurrean azaldu beharrik gabe, dirua egiteko modu bat (kirolaren arloan, oso bizirik zegoen orduan ama-

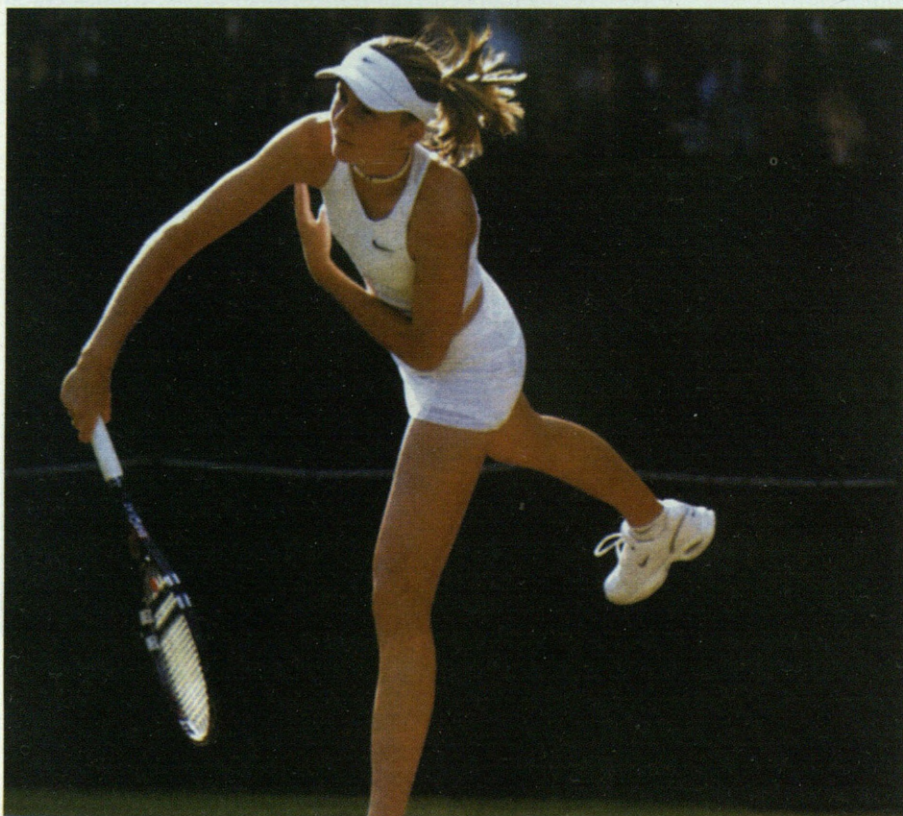
teurismoaren mitoa). Astekari frantsesak dioenez, inor asalatu gabe aberasteko modu ederra da sistema opaku hori.

Horrelaxe funtzionatzen zuen ISL sozietateak ere, neurri bereko hitzastunarekin. Ezinezkoa izaten zen egoitza Suitzako Luzernan daukan sozietate honen

negozio zifra jakitea. Duela 10 urte zendu zen Dassler jaunari esker izenpetu ziren Munduko Kopa 2002 eta 2006 ekitaldietako telebistako eskubideen kontratuak. Juan Antonio Samaranch lehendakari ohiak ere gizon horri zor dizkio, hala COIko lehendakaritza, nola FIFArekiko kontratuak. FIFAk oraingo lehendakaria, Blatter jauna, Dassler-en

enplegatua zen profesional gisa hasi zenean, eta Dassler-en miresle sutsua da. Jardunbide horretan funtsatuta kendu zizkion ISL sozietateak, azkenik, IMG sozietateari bederatzi tenis torneo axolakoenen eskubideak, zeinetako arduradunek 1.200 milioi dolar banatu baitzituz-

□ **Telebistak esplora- razi du kirolaren merkatuarekiko inte- resa eta komunikazio talde handiek kirola- ren enpresaburu eta magnate handi hauengana jotzea erabaki dute**

■ Tenisa eta golfa dira IGMren kontrolpeko kirolak.

■ **Futboleko zifra erraldoiak**

FIFAren kalkuluen arabera, 250.000 milioi dolarreko negozio zifra generatzen du futbolak urteko.

*Frantzia'98 ekitaldian, 1.200 milioi dolarrera iritsi zen marketing ofizialeko produktuen salmenta.

*196 herrialdetako 33.000 milioi ikusle izan zituen Frantzia'98 lehiak.

*FIFAk 1.600 milioi dolar kobratu zituen 2002ko eta 2006ko mundialen telebistako eskubideen ordainetan. Milioika pertsonak ikusi zuen telebistaz futboleko 2002ko mundiala.

*Japonen eta Koreak 8.000 milioi dolar inbertitu dituzte 2002ko mundialean.

*Japonen 28.000 milioi dolar bereganatu ditu 2002ko mundialean; Koreak, berriz, 6.900 milioi. FIFA, bere aldetik, 166 milioi euroko saldo positiboa izango duelakoan dago.

*Espainiako liga nagusiko klubek 300 milioi euro gastatu zituzten fitxetan, joan den denboraldian.

*Gaur egun, lehen mailako lau euskal taldeen aurrekontuek 115 milioi euro inguru egiten dute guztira ●

ten 10 urtetan. Futbolaren kasuan, ISLk 1.600 milioi dolar entregatu zizkion FIFARI, 2002 eta 2006 urteetako munduko kopen izenean.

Futbola zen IMG sozietatearen puntu ahula. Ondorioz, masiboki inbertitzea deliberatu zuen, eta, horretarako, McCormack-ek esku guztia eman zion Drosarti. Konkurrentzia itzelean ibili ziren ISL eta IMG. Batak nahiz besteak kirolaren kateko sari guztiak kontrolatu nahi zituzten: atletak, partidak, merkatuko eta telebistako eskubideak eta publiko handiaren iristeko bideak, hots, telebista, Internet eta produktu debekatuen salmenta.

Ordea, ISL sozietateak, FIFAren marketingaren kudeatzaileak, iaz jo zuen erreka, gizonen teniseko zirkuitu profesiona-

■ Hego Euskal Herriko klubak eta munduko talde aberatsenen datuak

ALBERTO ELOSEGI

■ Athletic de Bilbaoko jokalariek zelaian.

Hego Euskal Herriko futbol-taldeak aurrekontuak Espainiako, Frantziako, Erresuma Batuko edo Italiako klubak baino askoz apalagoak dira, hala ere, urtero kantitate ardurakoak ibiltzen dituzte eskuen artean. Lehen mailako lau euskal klubak 2002-2003 ligako aurrekontuak 120 milioi eurotik gorakoak izango dira. Uneon datu zehatzik ez badugu ere, 2001-2002 denboraldiko aurrekontuek euskal klub bakoitzaren egoera erakusten dute:

✓ Athletic de Bilbao	40 milioi euro
✓ Real Sociedad	35,71 milioi euro
✓ Deportivo Alavés	27 milioi euro
✓ Osasuna	13 milioi euro

Hona jarraian, 1999-2000 denboraldiko munduko klub aberatsenek erabili zituzten aurrekontuak:

✓ Manchester United	184,8 milioi euro
✓ Real Madrid	163,6 milioi euro
✓ Bayer Munich	144,7 milioi euro
✓ AC Milan	141,7 milioi euro
✓ Juventus	139,7 milioi euro
✓ SS Lazio	125,4 milioi euro
✓ Chelsea	121,1 milioi euro
✓ Barcelona	118,7 milioi euro
✓ Inter	108,8 milioi euro
✓ AS Roma	101,2 milioi euro
✓ Arsenal	96,7 milioi euro
✓ Borussia Dortmund	93,8 milioi euro
✓ Leeds Utd	90,1 milioi euro
✓ Fiorentina	85,6 milioi euro
✓ Glasgows Rangers	81,6 milioi euro
✓ Olympique Marseille	78,8 milioi euro

Aberatsak izanagatik hauetako batzuk desagertzeko zorian egon dira. Olympique Marseille orain bi urte eta aurreten Calcioko (Italiako Liga) Fiorentina taldea desagertu da. Futbola agian ez, baina izarretako Ligen geroa telebisten diruaren menpe dago. Italiako Ligaren lehen partida ez da espero bezala irailaren lehen izango, 14an baizik. Klubak eta telebistak ez dira ados jarri orainokoa. Futbol klubek telebisten sosa behar dute ●

lean egindako inbertsio galgarriak zirela kausa. ISLren porrotak 35 milioi eurotik gorako galerak sortu zituzten nazioarteko federazioari, zeinek, bestalde, berehala sortu baitzuen marketingeko filial propioa. Berdin gertatu zitzaion Kirch Mediari, FIFArekin beste aliatu bati: horrek ere iaz jo zuen erreka, 2002ko mundialaren telebistako eskubideak 860 milioi dolarreko (928 milioi euro) zifra errekorra ordaindu eta gero. Dioguna egiaztatzeko, gogora dezagun Frantzia'98 mundialeko eskubideak 138 milioi euro bakarrik pagatu zirela.

TALDE FINANTZARIO HANDIAK DIRA BI SOZIEKATEEN GARAPENAREN OINARRI.

Hala ISL, nola IMG, beste talde handi batzuetan sustengatzen ziren garatzen segitzeko. IMGk, Chase Manhattan Bank banketxearekin batera, 1,5 milioi dolarreko funts bat sortu zuen, kirolaren edozein arlotan inbertitzeko. ISLren antzeko

■ Michael Schumacherren irudia erabili izan du ISL taldeak.

estrategia, zeinek Alemaniako Kirch Media telebista taldearekin (orain porrotean) konpartitu baitzituen munduko bi kopen eskubideak eta Texaseko inbertsio funts batekin negoziatu baitzuen Brasilgo

Flamengo futbol klubaren erosketak.

Interneten gainean ere, ikuspegi berekoak ziren bi taldeak. ISLk Kaliforniako sozietate espezializatu bat erosi zuen; IMG, berriz, futboleko hiru mitorekin

elkartu zen, hots, Brasilgo selekzioarekin, Barcelona FC klubarekin eta Manchester United-ekin, haien sareko guneak konpartitzeko. Estatu Batuetan, IMGri Interpublic publizitateko taldea gertatu zitzaion arerio. Interpublic-en Octagon filialak tenisa jo zuen begiz, eta dossier bat aurkeztu zuen Bordeleko Girondis erosteko. SFX ere IMGren etsai gogorra izan zen. SFX liderra da Ameriketako musikako ikuskizunen, antzerkikoaren eta kirolekoen produktzioan, eta, aldi berean, saskibaloiko Michael Jordan jokariaren, kiroleko munduko idoloaren, agentea edo enpresaburua ere bada.

KIROLEKO MARKETINGAREN MUNDUKO ETA EUROPAKO LIDERAK.

Sozietateak berak emandako datuen arabera, IMGk 1.500 milioiko negozio zifra izan zuen 1999an. Urte horretan, 2.300 enplegatu zeuzkan, 75 bulego, 571 bezero indibidual eta 92 enpresa 1997an. Han eta hemen, kiroleko 1.000 ekitaldi edo ikuskizun baino gehiago antolatu ditu mundu osoan. Kapital sozial guztia Mark McCormack jaunaren eskuetan dago.

IMGren jardunean, sektore hauek dira: hurrenez hurren, garrantzitsuenak: telebista (eskubideen negoziazioa, produktzioa, banaketa -negozio zifraren %30-), golfa, tenisa, futbola (Hego Amerikako Kopa), artisten gestioa, orkestrena eta musika klasikoko emanaldiena (negozio zifraren %10etik behera) eta azafaten agentzia. Enpresa hori lau gizonek zuzentzen zuten: Marck McCormack lehendakariak eta hiru lehendakariordek, administrazio kontseiluko kideak hirurak. Lehendakariorde bakoitza eremu geografiko baten arduraduna da; zehatzago,

■ Futbolak kirolaren errege koroa galduko ote?

Futbola kirolen erregetzat jotzen da. Munduko Txapelketak dira bere espresio gorena, baita marka eta iragarleentzako agerraldi kotizatuena ere. Azkeneko torneoak kirol maila arrakastatsua lortu izan arren, merkatal etheen porrota erdietsi du.

Enpresa handiek miloi euro pila gastatu zuten futbolaren izarren izenak bere markarekin uztartzeko. 49 enpresa, ustez arrakastatsua izango zen publizitate kanpainan sartu ziren, hauetako 7k baino ez zuten "gola" sartu ordea.

"Pepsi Co" etxeko 7Up edariak Irlandako selekzioaren Roy Keane kapitainarekin 749.000 dolarreko kontratua sinatu zuen. Roy Keane, ordea, txapelketa hasi aurretik kanporatua

izan zen bere selekziotik entrenatzailearekin haserretu zelako.

Reanult auto enpresak Thierry Henry aurrelariarekin apustu egin zuen Clio markaren irudi berrirako. Frantziako selekzioak txapelketa negargarria egin zuen,

Henry kanporatua izan zen bigarren partidan, eta gol bakar bat ere ez zuen egin. Fiat enpresa italiarrari beste hainbeste gertatu zitzaion Francesco Totti izarrarekin.

Luis Figok (Nikek kontratatua) lesionatua jokatu zuen mundiala eta Zinedine Zidane (Adidasek kontratatua) torneo hasi orduko lesionatua zegoen.

Izar batekin uztartzeak ez du beti emaitza argirik ematen ●

ALBERTO ELOSEGI

berriaz, sektore batena. Eric Drossart (Europa, Afrika, Ekialde Ertaina / telebista eta futbola). Alastair Johnston (Asia / golfa). Robert Kain (Amerika / tenisa).

Iazko porrotaren aurretik, ISLk 1.500 milioi dolarretik gorako negozio zifra zeukan, eta 445 enplegatu. Kapital sozialaren %90 Horts Dassler-en semeek zuzentzen, Sporis eta ISMM enpresen bidez; beste %10a Japongo Dentsu publizitate taldeak. Bestalde, ondoko sektore hauek

zuten jardun eremu: telebistako eskubideen negoziazioa eta futboleko marketinga (Munduko Kopa 2002 eta 2006), olinpiar jokoak, atletismoa eta automobilak (Amerikako txapelketa). Suitzako Luzernan dauka egoitza. Zuzendarien komiteko lau pertsonak gobernatzen zuten ISL: Heinz Shuertenberger suitzarrak (PDG), Daniel Beauvois belgikarrak eta bi kopresidentek, Christoph Malms alemanak eta Jean Marie Weber frantsesak ●

Bizkaiko Foru Aldundia

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

Gure ARTEAN euskaraz!

Askorentzat udako oporraldia amaitzear da, baina Euskal Herriko hainbat toki turistez gainezka dago oraindik. Haiek ba ote dute euskararen berri? Euskara ikusten eta entzuten al dute? Donostia hautatu dugu atzeritarrek gure hizkuntza ezagutzen ote duten ikusteko.

TOURIST, YOU ARE IN THE BASQUE COUNTRY

ALBERTO ELOSEGI

■ Donostian turista ugari dago garai honetan; euskara gutxi entzuten dutela diote gehienek.

Horixe topatu dugu Donostiako Abuztuaren 31 kaleko horma zahar batean idatzirik: "Tourist, you are in the Basque Country". Eta berehala turistek euskararen herrian daudela ba ote dakiten galde-tu diogu geure buruari. Erantzuna kale hauetan bertan topatuko dugulakoan gaude. Donostia da Euskal Herriko hiriburuetan euskaldunena (%45ek omen daki euskaraz, erabilera portzentajea beherago badago ere) eta seguruenik egunotan turistek bisitatuena ere izango da. Begiak ongi ireki eta euskararen bila

hasi gara, azken urtean gure hizkuntzari 1.642.926 euroko aurrekontua eskaini dion hirian.

Instituzioen iragarki eta seinale gehienetan elebitasuna topa daiteke, euskara eta gaztelera, %50eko portzentaje zorrotzetan. Kontxako pasealekuko kale-argi bakoitzak bina iragarki ditu: Musika Hamabostaldia, Donostiako Plan Estrategikoa, "Tuareg" San Telmo museoa ipini duten basamortuko ibiltariei buruzko erakusketa... Alde batean euskaraz, bestean gaztelera. Miraria gertatu da, autoarentzako tokia topatu dugu eta gure

aparkaldia mugatua dela gogorarazi digu seinale batek. Hau ere elebiduna. Donostiako Udalak 2000ko udan onartutako araudiaren 23. artikulua zera dio: "Trafiko seinaleak eta iragarkiak bi hizkuntza ofizialetan idatzita egongo dira eta euskarak izango du lehentasuna". Hona gentoze la salbuespen bat behintzat topatu dugu: Antiguako kale batean "Obras C/ Matia" irakurri ahal izan dugu, gainetik sprayez Euskal Herrian Euskarazen "e" bikoitza idatzirik zuela.

Autobus geltokietako markesinetan turistak zer ikusten du? "Men In Black" filmaren bigarren zatia badatorrela dio hemengo kartel honek gaztelera hutsezko "¡Y vuelven!" deigarri batekin. Aldamean "Relájate. Un momento feliz" gonbidapena egiten du Magnum izozkiaren iragarkiak. Gaztelera hutsezkoak dira gehienak. Baina gure memento zoriontsua ere topatu dugu Bulebarrean: muxu baten argazkia da eta gainean "astindu

Euskara sailaren babeslea:

ANDOAINGO UDALA
Euskararen Normalkuntzarako Lansaila

**Euskararen gose...
euskaltegian ase.**

Zatoz alfabetatzera!

ALBERTO ELOSEGI

ahoa duzuna" irakur daiteke. Gipuzkoa-ko Foru Aldundiaren euskararen aldeko kanpaina da.

Alde Zaharrean sartu gara pintxo batzuen bila eta tabernetako testu gehienak gazteleraz daudela ikusi dugu. Dendetan "Merkealdiak" dioten afitxak baino ugariagoak dira "Rebajas" diotenak. Belarriak erne ditugula euskara gutxi entzuten da kale, taberna eta dendetan. Hala ere euskaraz eskatuz gero, dendari eta tabernari gehienek euskaraz erantzun edo ulertu behintzat egiten dute.

Azkenean turistek euskaraz dakitena jakiteko eurei galdetzea egokiena dela pentsatu eta inkestatzea egin dugu. Iritsi berri den ingeles laukoteak harrituta begiratu digu euskararen inguruan galdetzean. Denbora gehiago eman beharko zaie. Frantsesek eta alemanek euskara existitzen dela badakitela erantzun digute seguru, baina zerbait euskaraz esateko eskatu eta mutu geratu dira. Madrildar gazte talde batengana hurbildu eta hauek bai, hauek "eskerrik asko", "barkatu", "agur" eta "gaupasa" esaten asmatu dute, azken hori probatua dutela erakutsiz. Euskarazko esaldi oso eta borobilenak azentu italiarnez entzun ditugu; irakurrita, hori bai. Parmatik etorritako gazteek Euskal Herriko gida bat dute esku artean eta "Ze ordu da, mesedez?", "Non dago tren geltokia" eta antzekoak esan dituzte, orain arte praktikan ezertarako erabili ez dituztela aitortuta. Gehienek gutxi entzun dutela diote eta bitxikeriaz dute nolabait euskara. Gure inkesta partikularra Belgikako bikote batekin amaitu dugu: "Bai, atzo entzun genuen euskara, hoteleko gelan telebista baitauek. Baina ez da ezertxo ere ulertzen". Guri ere zaila egiten zaigu Donostiako kaleetan bost egun pasa dituen bikoteak euskara lehenengoz telebistan entzun izana ulertzea. Baina oporrak baikortasunez amaitu nahi ditugu eta bikoteak despistatu itxura zuela erabaki dugu. ●

◆ **NAGORE IRAZUSTABARRENA**

Arturo Campion

Arturoren kaiera

HIZKUNTZA ESKAKIZUNAK FINKO

Barañaingo eta Altsasuko udaletako plantilla organikoan langileen hizkuntza eskakizunak finkatu dituzte. Barañaingo Udalak plantillako lanpostuen %20an euskara jakitea eskatuko du eta Altsasuko Udalak lanpostuen %44an. Hori dela eta, Administrazioan Euskaraz Taldeak bi udalok zoriondu ditu.

ATZERRITARREK EUSKARA IKASTEKO

"Beginner's Basque" euskara ikasteko liburu argitaratu du Ameriketako Estatu Batuetako Hippocrene argitaletxeak. Wim Jansen herbeheretarrak idatzi du liburu eta Aitor Arana arduratu da zuzenketak egiteaz, Jansen euskaldun berria baita eta bertako euskaldun baten iritzia nahi zuen lana osatzeko. AEBetako biztanleei dago zuzendua batez ere liburu eta gramatika eta hiztegiari buruzko oinarriko ezagutza eskaintzen ditu.

DEKRETU BERRIA LANTZEN

Nafarroako Gobernua Euskararen Foru Dekretu berria egiten hasi da. Zirriborroa prest du eta haren edukia aurreko dekretuaren berdina da. Berau indarrean jartzeko beharrezkoa den tramitazioa ahal den azkarren egin nahi du. Dekretua argitaratu ahal izateko Euskararen Kontseiluaren txostena beharrezkoa duenez, Kontseilua berritzeari ekin dio. Kontseilua osatzen zuten 20 kideetatik 12k dimisioa aurkeztu zuten 1999an, Gobernuak euskarari ematen zion tratua zela-eta. Dimititu zuten sei kide hainbat elkarte eta erakundetako ordezkariak ziren. Gobernuak gutun bat igorri die elkarte horiei ordezkaria lehenbait lehen izendatu behar dutela esanez. Izan ere, abuztuan bukatu nahi du prozesu osoa.

■ Nafar Gobernua.

"BALEIKE" BERRIZ ERE KALEAN

Zumaiako "Baleike" aldizkariak agur esan zuen martxoan, 100 zenbaki atera eta gero. Berriz ere kalean da, hainbat aldaketarekin ordea. Hemendik aurrera hilabete-karia izango da, doan banatuko da harpidedunen eta bazkideen artean eta formatu txikiagoa izango du. Aipatzekoa da Baleike kultur elkarte osatu dutela normalizazioan jarduteko.

Urrea

■ Euskal mendiei buruzko euskarazko web gunea (em.luberri.net) paratu du sarean Iñaxio Elizegik. Bertan mendien argazkiak, ibilbide proposamenak, iritziak eta aholkuak biltzen dira. Horrez gain, estekak, foroa, estatistikak... aurki daitezke. Gainera, edonork parte har dezake orrialdearen osaketan.

■ Eroskik udan egindako "Veranoski" kanpainaren berri eman digu irakurle batek. Erosketaren truke tonbola baterako txartelak banatu dituzte. Txartelak (irudian), tonbolako oharrak eta bestelakoak gaztelania hutsean zeuden. Iaz ere gauza bera gertatu zen eta hainbat kexa izan baziren ere, aurtan ez da aldaketarik izan.

I k a t z a

RASCA Y CONSIGUE TU PREMIO

SÍGUE JUGANDO

EROSKi

Oraingoz bederen dena ez da birziklagarri, baina ia dena bai. Olioaren birziklatzeari buruz aritu ginen duela hilabete gutxi. Oraingoan arropa, altzari, jostailu eta liburuekin batera etxetik biltegira, handik dendara eta berriro etxerako bidea egingo dugu.

ARROPA ZAHARRENTZAT AUKERA BERRIA

Gaur egun birziklapenaren aroan bete-betean gaudela esan dezakegu. Gure inguruko kaleetan ia mota guztietako elementu, produktu eta osagaiak biltzeko edukiontzia ditugu. Etxeetan ere birziklapenaren kultura ezarri da eta hainbat txoko egokitu ditugu papera, beira, plastikoa eta abarrentzako. Baina birziklapenaren ohitura ez da atzo sortutako zerbait, zenbait elementuren birziklapena betidanik egin baita. Arropa adibidez, belaunaldiz belaunaldi pasatuz joan da edo bizilagunen artean ere elkartrukatu da. Hori ez al da arropa birziklatu edo berrerabiltzea? Dena den, gauza guztiak bezala arroparen birziklatzearen prozesua eta sistema erabat garatuta eta modernizatuta dago orain. Modernizazio honen nondik nora-

ALBERTO ELOSEGI

■ Goian eskuinean arropa piloa kaleko edukiontzietatik jaso ondoren. Behean, bigarren eskuko altzariak dendan salgai.

koak ezagutzeko asmoz, arroparen birziklapenaren munduan murgilduko gara ondorengo lerroetan.

HILEAN 50.000 KILO ARROPA.

Gipuzkoan arropa birziklatzen duen enpresetako bat Erreterian dagoen Oldberri da. Sarea Fundazioaren bitartez Gipuzkoako Caritasek bultzatutako kooperatiba da Oldberri. 2001eko ekainean eratu zen Donostia eta inguruko hainbat herritan lan eginez. Jesus Mari Garate Sarea Fundazioaren zuzendari nagusiak dioenez oso eremu mugatua hartu dute lanerako, Tolosa, Zarautz eta Irun elkartuz osatzen den hirukia, hain zuzen. Guztira, hiruki geografiko horretan 75 edukiontzi banatu dituzte, baina euren asmoa edukiontzi kopurua gehitzea da. Hiruki geografikoaz kanpo, Alegia eta Lazkaon ere edukiontziak dituzte.

Edukiontzi horietatik at parroketan

INIGO AZKONA

utzitako arropa ere jaso eta sailkatzen dute, izan ere jende asko oraindik ohituta dago arropa poltsa parrokiatara eramaten. "Gure aiton-amonek txikiak zituzten arropak parrokiara eramaten zituzten behar zuen jendearentzat. Elizaren ingurunea, parrokien bitartez arropa birziklatu duen lehenengoa izan da" jarraitu du Garatek.

Parrokietako bilketa ia Gipuzkoa osoan hedatua dago. Herri batek parroki arropategia izateko baldintza batzuk bete behar dira. Lehenik eta behin boluntarioak behar dira, parrokiaren biltoki bat ireki ahal izateko eta honela arropa jaso eta behar duen jendeari lagundu ahal izateko. Eta parroki guztietan ez dago behar adina boluntario. Parrokietan jasotzen den arropa gehiena Oldberrira eramaten den arren, parrokiak berak askatasun osoa dauka nahi duena egiteko jasotako arroparekin. Askotan aukeraketa egin ondoren, parrokiako premiadunen artean banatzen dute arropa.

Oldberri lehen lan urte honetan bere helburuak gauzatzea lortu du. Bost lanpostu eratu dira eta helburu ekonomikoak ere lortu dituzte, bilketa pentsatzen zutena baino askoz ere handiagoa izan baita. Gaur egun edukiontzi eta parrokiaren biltutako arropa kontuan hartuz, hilean 50.000 kilo inguru biltzen dute.

OLDBERRIREN JATORRIA.

Sarea Fundazioaren ondorioetako bat da Oldberri kooperatiba. Fundazio honen helburua lana bilatzeko zailtasunak dituzten pertsonen laguntzea da eta Oldberri besterik beste proiektu batzuk gauza-

■ Rezikleta kooperatibaren opari denda bat.

tu dituzte. Sarearen proiekturik ezagunena Jazkiran, jantzigintzako tailerrak dira. Proiekturik zaharrena da, garatuen dagoena eta lanpostu gehien sortzeko aukerak ematen dituena. Sarea eta Gipuzkoako Caritasekin batera Bizkaiko Caritasek ere parte hartzen du Jazkiran. "1998an, Jazkiran nahiko garrantzia zegoela ikusirik, Caritasek lanerako fundazio bat eratzea pentsatu zuen, ardura zuzenean Caritasek eraman beharrean fundazioak izango zuelarik. Honela sortu zen Sarea", azaldu digu Garatek.

Jazkilanez gain Sarearen bitartez Caritasek beste kooperatiba batzuk bultzatu ditu, besteak beste, Sutondo catering enpresa, Press plantxako enpresak (Basaurin eta Errenterian), Jazkitek ehungintza kooperatiba eta Oldberri.

Jesus Mari Garatek garbi utzi nahi izan du enpresa horiek guztiak autonomoak direla, ez direla Sarea Fundazioarenak. Kooperatiba bakoitzak bere entitate juridikoa dauka. Dena den enpresa horiek askotan bere kabuz baliabide nahikoa ez dutenez, azpiegitura osatzeko laguntza jasotzen dute.

PLANTXATZEKO ARROPA

BILA. 1996-1997 inguruan, Press Basauri plantxa kooperatiba martxan jarri aurretik, plantxa ikastaroa antolatu zen. Ikastaroa egin ahal izateko jantziak behar zituztenez, parroki arropategietara jotzea bururatu zitzairen. Batetik plantxatzen ikasiko zuten eta aldi berean, bildutako arropa garbitu, higienizatu eta plantxatu ondoren, beste itxura batekin jasoko zuten behar zutenek. Halaber, eskatzen zena baino askoz ere arropa gehiago jasotzen zutela ikusirik, buruari bueltak ematen hasi ziren: "Zer egin dezakegu arropa horrekin? Lanpostu berriren bat sortzeko aukerarik egongo ote da?" Bizkaiko Caritasekin, eta Traperos de Emaus eta Rezikleta birziklapen enprekin harremanetan jarri ziren, baina lehenengo saiakerak porrot egin zuen. Gipuzkoako Caritasek Oldberri proiektuarekin aurrera bakarrik jarraitzea erabaki zuen eta azkenean iazko ekainean kooperatiba martxan jartzea lortu zuten.

■ Oldberri enpresako kamioia arropa garraiatzen eta eskuinean Sarea Fundazioan oinetako birziklatuak.

■ Bigarren eskuko altzariak

Buru-belarri sartuta gauden birziklapenaren aro berri honetan mota guztietako elementuak birziklatzen dira. Helburua ahalik eta produktu gehien berreskuratzea eta berrerabiltzea da. Honi buruz asko dakite Galdakaon dagoen Rezikleta enpresan, izan ere papera, kartoia, arropa, altzariak eta beste gauza mordo bat birziklatzen dute han.

Inmaculada Acero Rezikletako koordinatzaile komertzialak adierazi digunez, eurek ekonomia soziala bultzatzen dute: "Rezikleta proiektua ingurumenean, boluntario taldean eta gizarteratzean oinarrituta dago". Kooperatibaren langileen %40-50 gizarteratzeko arazok dituen jendea da. Ekologia mailan, ingururumena zaindu eta babesten dihardute, hiri hondakin solidoen birziklapen eta berreskurapenari ekinenez. Duela hamar urte, papera eta kartoiaren birziklapena egiten hasi zen enpresa honek kontsumo arduratsua sustatzen du.

ETXEKO TRESNA ELEKTRIKOAK, ALTZARIAK ETA LIBURUAK. Rezikletaren bilketa atal nagusietako bat tamaina handiko tresnen gaikako bilketa da. Atal honetan batez ere etxeko gauzetan onarritzen dira. Altzariak, dekorazio artikulua, ordenadoreak... jasotzen dituzte; etxean dago-

ena eta zaborra ez den guztia biltzen dute. Inma Aceroren iritziz, "guretzako zaborra ezertarako balio ez duena da eta guk jasotzen ditugun gauzak balio dute, aprobetxagarriak baitira. Etxeetan sortzen diren hondakin horiek guztiek ez lukete zabortege batean bukatu beharko".

Edozein produkturen birziklapenean, bilketa da lehen urratsa. Rezikletara jendeak deitzen du telefonoz uzteko moduko zer-bait duela esanez eta orduan jakiten dute material hori berreskuragarria den ala ez.

Tamaina handiko tresnen gaikako bilketan, jasotzen den %15 berrerabili egiten da. Basaurin eta Bilbon dituzten bigarren eskuko dendetara eramaten dituzte gai berreskuragarri horiek, garbiketa eta tratamendu erraz baten ondoren. Erosleak horrelako altzariak bilatzen ditu askotan eta bestetan bezeroak berak zaharberritu eta bere gustura jartzeko

nahi izaten omen ditu. Denda horien bitartez, "kontsumo solidarioa eta ekologikoa" bultzatu nahi dute. "Erabili eta botatzeko kontsumoa" alde batera utzi eta erabat erabilgarriak diren gauzak, baina beste norbaitek erabilitakoak, erosteko aukera eman nahi dute Rezikletakoek. Ohikoena hondakin horiek jaso eta zabortegeira botatzea da, baina sistema honekin etxetik jasotzen dute aprobetxagarria den guztia.

Gaia ez bada aprobetxagarria, zabor puntura, dagokion

■ Era guztietako altzariak berrerabiltzeko prestatzen.

INIGO AZKONA

ARROPA NOLA BIRZIKLATU?

Edukiontzia nahiz parroketan bildutako arropari irtenbide bat baino gehiago bilatzen zaio. Bilketa egin ondoren, arropa sailkatu eta aukeratu egiten da. Mota guztietako arropa heltzen da, baina batez ere egoera onean eta txukun dagoena. Berririo janzteko balio duen arropa, garbitu eta plantxatu ondoren, kalera ateratzeko prestatu dago. Arropa barra-barra biltzen da. Gizarte zerbitzu eta gizarte laguntzaileen bitartez beharra duen jendea helduko zaio arropa eta gainontzekoa salgai jarriko da. Donostia eta Zarauzko Kintzin, Bidez-

□ **Oldberri enpresak bost lanpostu sortu ditu eta gaur egun edukiontzia eta parroketan bildutako arropa kontuan hartuz, hilean 50.000 kilo inguru biltzen dute**

ko Merkataritzako produktuak saltzen dituzten bi dendatan dago Oldberriren arropa salgai. Hernanin eta Irunen jartzen den kale azokatan ere aurki daiteke bigarren eskuko arropa hau. "Bigarren eskuko arropa erosteko ohitura gure inguruan oso errotua ez dagoen arren gorakada nabari da azkenaldian, batez ere gazteen artean" azpimarratu du Garatek, Sarea Fundazioaren zuzendariak. Balio ez duen arropa zapiak egin eta ehun gisa berririo erabiltzeko baliatzen da. Kaleko jendeak emandako arropaz gain, Oldberriera hainbat ehun-enpresako jantziak ere heltzen

egun eta tokian, eramateko eskatzen diote deitu duenari eta gero Rezikletako langileak joaten dira bila. Kaleko bilketa horretatik zati bat birziklatu egingo da eta beste zati batek nahitaez zabartegian bukatuko du, zenbait hondakinen birziklapena egin ahal izateko tratamendurik mementoz ez baitago. Bilketaren %60 inguru birziklatu egiten dute eta %25 kontrolpean dagoen zabartegira eramaten dute.

GAIK BILDU ETA SAILKATU.

Kaleko bilketa egin ondoren material eta elementuak sailkatu egiten dira birziklatu ahal izateko. Egurrezko produktuekin adibidez zurezko oholak egingo dira eta horretan lan egiten duen enpresara eramango dira; burdin hondakina, galdaketa enpresara eramango da; teletistikak, ordenadoreak, eta abar osagai elektronikoen tratamenduan lan egiten duen enpresara. Kalean jasotako elementu asko lehengai gisa erabili beharrean, dauden bezala berreskuratu egiten dira, norbait produktu hori erabiltzeko prest dagoenean.

Rezikletaren kaleko bilketa zerbitzua erabili zuen lehena Basauri herria izan zen, 2000ko abuztuan, eta ordutik Bizkaia eta Gipuzkoako beste 12 herri batu dira ekimenara: Etxebarri, Arrigorriaga, Berriz, Amurrio, Urduña, Bermeo, Leioa, Zaratamo, Artziniega, Alonsotegi, Mundaka eta Azkoitia. Baina Inmak azpimarratu duenez, "ia Bizkaia osoan etxer etxeko bilketa egiten dugu, beti ere berreskuragarriak diren

elementuak direnean eta zuzenean dendara doazenean (liburuak, arropa, altzariak, egoera onean dauden tresna elektrikoak...)".

Euskal Herriko Caritasekin batera, Berohi kooperatibak ehungintzaren birziklapena lantzen du, Rezikletak bilketa egiten duelarik. Orain bi urte sortu zen kooperatiba horrek urtean 50 tona arropa biltzeko aurreikuspena zuen, baina datu hori bikoiztu egin dute.

■ Liburuak, jostailuak... denak dira birziklatuak.

Azken urteotan birziklapenaren kultura ezarri dela argi dago datuen arabera. Rezikletaren datuen arabera adibidez, tamaina handiko tresnen bilketa berezitan iaz 1.338.360 kilo bildu zituzten eta 2000. urtean 650.538 kilo. Gorantzako joera nabarmena da, jendearen kontzientizazioa areagotu egin da. Honen guztiaren ondorioetako bat datozen belaunaldiaren garrantzia da. Rezikletako koordinatzaileak azpimarratu duenez, "umeentzako heziketa ere lantzen dugu eta konturatu gara askotan umeak direla etxean gauzak birzikla-

tzeko ohitura eta modua erakutsi eta ezarri dutenak. Aldi berean antzeman dugu aiton-amonen belaunaldiak ere oso ondo ulertu duela birziklatzearen kontu hau, ziur aski euren garaian baliabide eskasak izan zituztenez, gauzak hamaika aldiz aprobetxatzera ohituta zeuden. Eta berdin gertatzen da baserri giroko jendearekin, berrerabiltzeko kultura hedatuagoa dago hiriekin alderatuz eta hondakin gutxiago sortzen dute; hirietan aldiz erabili eta botatzeko kultura da nagusi" ●

dira. Modaz nahiz denboraldiz kanpo dauden gaiak heltzen dira bigarren aukera emateko. Arropa eman duen enpresarekin ez lehiatzeko, ez da inoiz enpresako marka erakutsiko produktuaren salmenta zuzenean. Bestetik, batez ere kirol jantziak direnean ahal den neurrian, herrialde behartsuetara bidaltzen saiatzen dira.

Edukiontzia eta parrokiak alderatuz, pareko arropa kopurua biltzen den arren, edukiontzien bilketan goranzko joera nabaria da. "Lehen arropa parrokiatar eramaten zuen jende askok orain edukiontzietan uzten du, gauza berbera dela

□ **"Askotan umeak dira etxean birziklatzeko ohitura ezarri dutenak eta aiton-amonen belaunaldiak ere oso ondo ulertu du birziklatzearen kontu hau"**
INMA ACERO

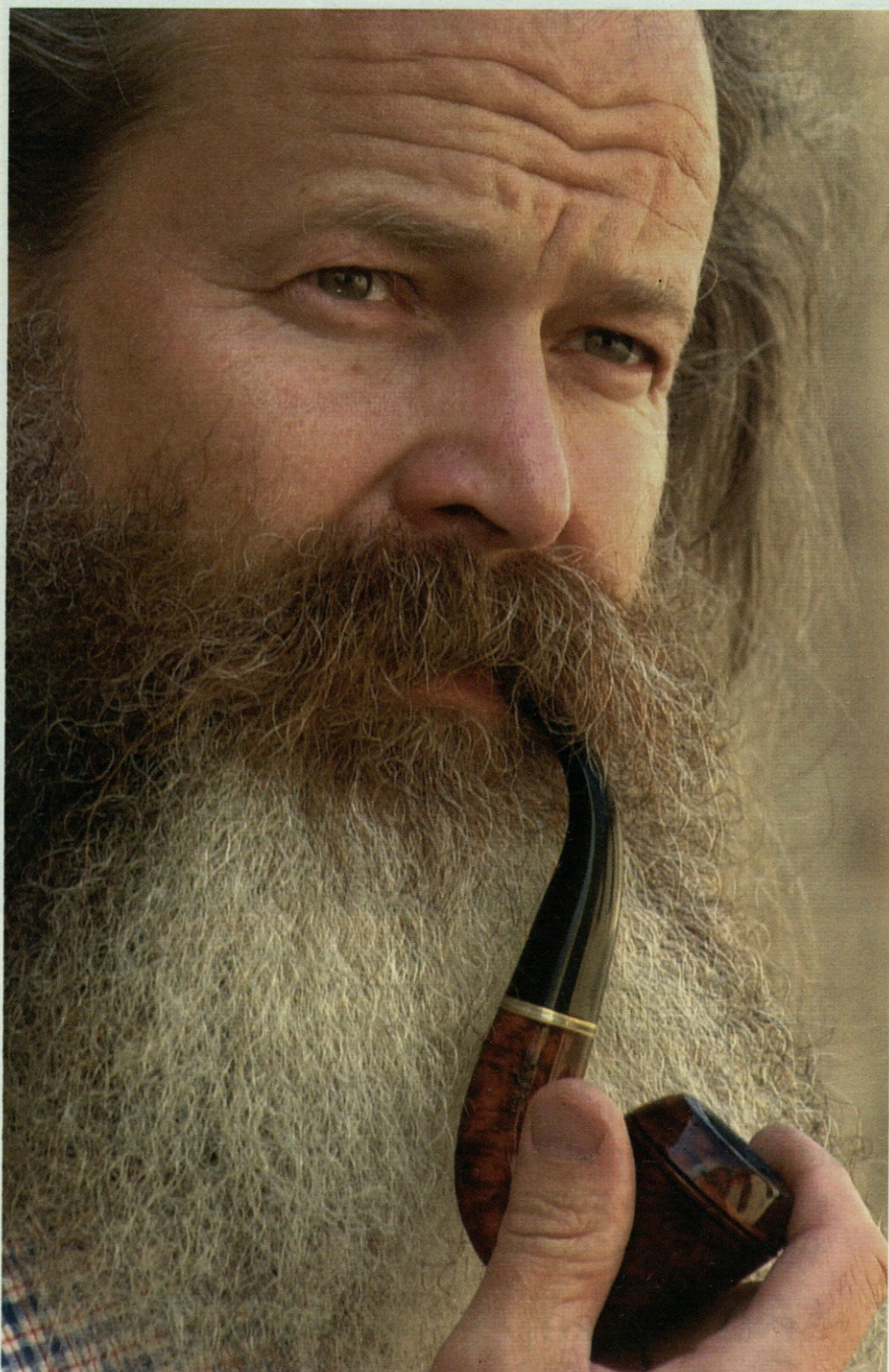
dakielako" dio Garatek. Arroparen birziklapenean arazo gehien ematen duten gaiak oinetakoak dira, batez ere merkatu-ratzeko orduan. Oinetako bat garbitu eta higienizazioa askoz ere zailagoa da. Dena den irtenbidea bilatu diote. Hainbat enpresak oparitutako oinetako berrietatik zati bat salgai jartzen dute eta gainontze-koa beharra duen jendeari ematen zaio.

Dena den, Garatek, Sarea Fundazioko zuzendariak uste duenez, arroparen birziklapenaren merkatua jaioberria da oraindik, garatze prozesuan dago ●

◆ **IRAIDA MARTIN**

Walter Wendelin

“Esplotatuago dago hemengo langilea Guatemalako nekazaria baino”

P E R F I L A

Zurichen jaio eta Bartzelonan, Nikaraguan eta Gasteizen bizi izan da. Internazionalista petoa, alegia. Bere aberria definitzen lanak zituen, eta laguntasunak ekarri zuen Euskal Herrira. Askapena taldeko koordinatzailea izanik, Kutxilleria kaleko dendan hartu gaitu, galdera-erantzunen komertzio justua osatu asmoz.

Testuak: Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre / Argazkiak: Dani Blanco

Gobernuz Kanpoko Erakundeen mundua gertutik eza-gutzen duzu. Zer kontraesan daude erakunde hauen barruan?

Batetik, Gobernuz Kanpoko Erakundeen %90ak kritikatu egiten du neoliberalismoa, eta komertzio bidegabea, eta kanpo zorra... eta hori guztia kritikatzeko, gobernuak kritikatzeko dituzte, ez dutelako gaitasunik gose eta miseriaren arazo larria konpontzeko. Proposatzen dutena da, gobernuak eurei diru-laguntzak gehitzea, erakunde hauek izan daitezkeen miseriaren arazoa konpontzeko dutenak. Baina hori da gizarteari onartzea, hemen gosearen arazoari aurre egiten diotenak eta egin behar diotenak instituzio pribatuak direla, eta ez gobernuak.

Beste hitzetan esanda, neoliberalismoa kritikatuagatik, neoliberalismoa sustatzen ari dira.

Gauza bera gertatzen ari da Gobernu Kanpoko Erakundeak doazen lurraldeetan ere. Bertako gobernuaren alternatiba gisa arazoak konpontzera doazenean, komunitate horietan antolakuntza pribatuak promozionatzen dituzte. Herritarrei erosoagoa zaie Gobernu Kanpoko Erakundeengana jotzea, euren gobernu eta administrazio propioari bere erantzukizunak eskatzea baino.

Honi gehitu behar zaio 1993-94az geroztik izugarri handitu dela Gobernu Kanpoko Erakundeek enpresa pribatuak egiten duten lana: banketxeak direla, edo RAM markako esne kaxa bat erosten duzun aldiro litro bat bidaltzen dietela "beltz gizagaixoei"... Marketing hutsa bihurtu dela alegia. Estatus distiratsua duten Gobernu Kanpoko Erakundeek enpresa batzuei justiziaren eta gizatasunaren diskurtsoa ematen diete.

■ Gobernu Kanpoko Erakundeek, lagundu asmotan, zertan egin diezaiekete kalte kulturei?

Aipa daitezke inperialismo kulturala, inperialismo ekonomikoa (zerorrek sartzen diozulako teknologia ezberdina), balore eskemak ezartzea, lan eta aberastasun propioak antolatu eta kudeatzeko eskemak ezartzea... diru laguntza bat eskuratzeko, denak izan behar du GKEen neurriaren egin, beraz, Mendebaldearen itxurara eta neurriaren egin. Eta jakina, itxurara eta neurriaren egin badago, esplotatua izan dadin egin dagoelako da. GKEek kultura indigenak hartu eta transformatu egiten dituzte, pobre baina independenteak edo propioak izatetik, miserable eta esplotatuak izatera igarotzen dira.

■ "Lehen Munduko" ezkerria nola ikusten duzu?

Borrokan etsi egin du ezker osoak, eta sistemarentzat arazo iturri ez diren ekin-tzetara bideratzen utzi du bere burua. Oso erraza da "internazionalismoa" eta elkartasuna hemendik milaka kilometrotara egitea, milaka kilometrotara oso iraultzaile izatea, baina hemen bertan belarriak jaitsi eta sistemari aurre egiteko jarrerarik ez hartzea. Betiko aitzakia da esatea "ez baita gauza bera hemengoa eta hangoa".

Horixe da GKEek eta ezkerrek erreallitate ulertzerakoan egiten duten akatsik

CURRICULUMA

- **Jaio:** Zurichen, 1957. urtean.
- **Bizi:** Gasteizen.
- **Askapena (Herriekiko Euskal Elkartasuna) taldeko koordinatzailea.**
- Sei urterekin Katalunyarantz joan zen bizitzera.
- Zaragoza eta Leongo fakultateetan ikasi zuen Albaitaritza, eta Estatuko Albaitaritza Ikasleen Elkartearen Lehendakari izan zen urte haietan.
- 1986an Euskal Herrira etorri zen bizitzera.
- 1988-90 urte bitartean, Nikaraguan jardun zuen lanean. Nekazaritza eta Abeltzaintza Ministerioan, Sandinisten Nekazaritza Erreforma lehenik, eta 1990eko hauteskundeetan ostean UNAG sindikatuaren (Nikaraguako Nekazari eta Abeltzainen Batasuna). Horrez gain, zenbait GKEren brigada alemaniar eta holandesen proiektuak antolatzen jardun zuen.
- 1991n Euskal Herrira itzuli, eta ordutik Askapenako militantea da.

handiena, hemen txarren txarrena ez den sistema dugula pentsatzea. "Beste tokietan giza eskubideak bortxatzen dira eta gerra dago, eta hemen ez gaude hain gaizki".

Gure "askatasunari" buruz beti jar-

alxtatu egiten dela, deserosoa izaten hasten dela. Eta desatsegina denez, automatikoki moztu egiten dira ideiak, giza eskubide guztiak, araudi propio guztia bortxatuta. Hemen, berriz, publikoki hitz eta pitz egin dezakegu herriaren eragin zipitzik eduki gabe, komunikabide "ofizialen" bonbardaketak indar izugarria duelako. Eta hala ere, hemen bertan adierazpen askatasuna pixka bat molestatzen hasten den orduko, modu bereberean moztu dute.

Azkenean, botere banaketa da arazoa. Boterea jokoan jartzen denean, orduantxe desagertzen dira giza eskubideak eta adierazpen askatasunak. Eta berdin-berdin gertatzen da bai hemen eta bai han, nahiz eta hemen apainduagoa izan.

■ Ez al da zailagoa sistemari aurre egiteko herriaren eragitea, sistema gure mesederako denean?

Horixe da betiko dilema: nola egiten da iraultza, sabela beteta edo sabel hutsik? Niretzat ez da ez bata eta ez bestea. Ezinezkoa da Afrikan, batez ere Saharaz behekoan, jendea literalki goseak hiltzen ari denean iraultza egitea, eta ezta urdaiazpiko onenez edo McDonaldek hanturgarritasunarekin okutuak bagaude ere.

"0,7a 1968an asmatu zen, eta orduko miseria bere horretan mantentzeko kopurua zen. 30 urte pasata, are miserableagoa da"

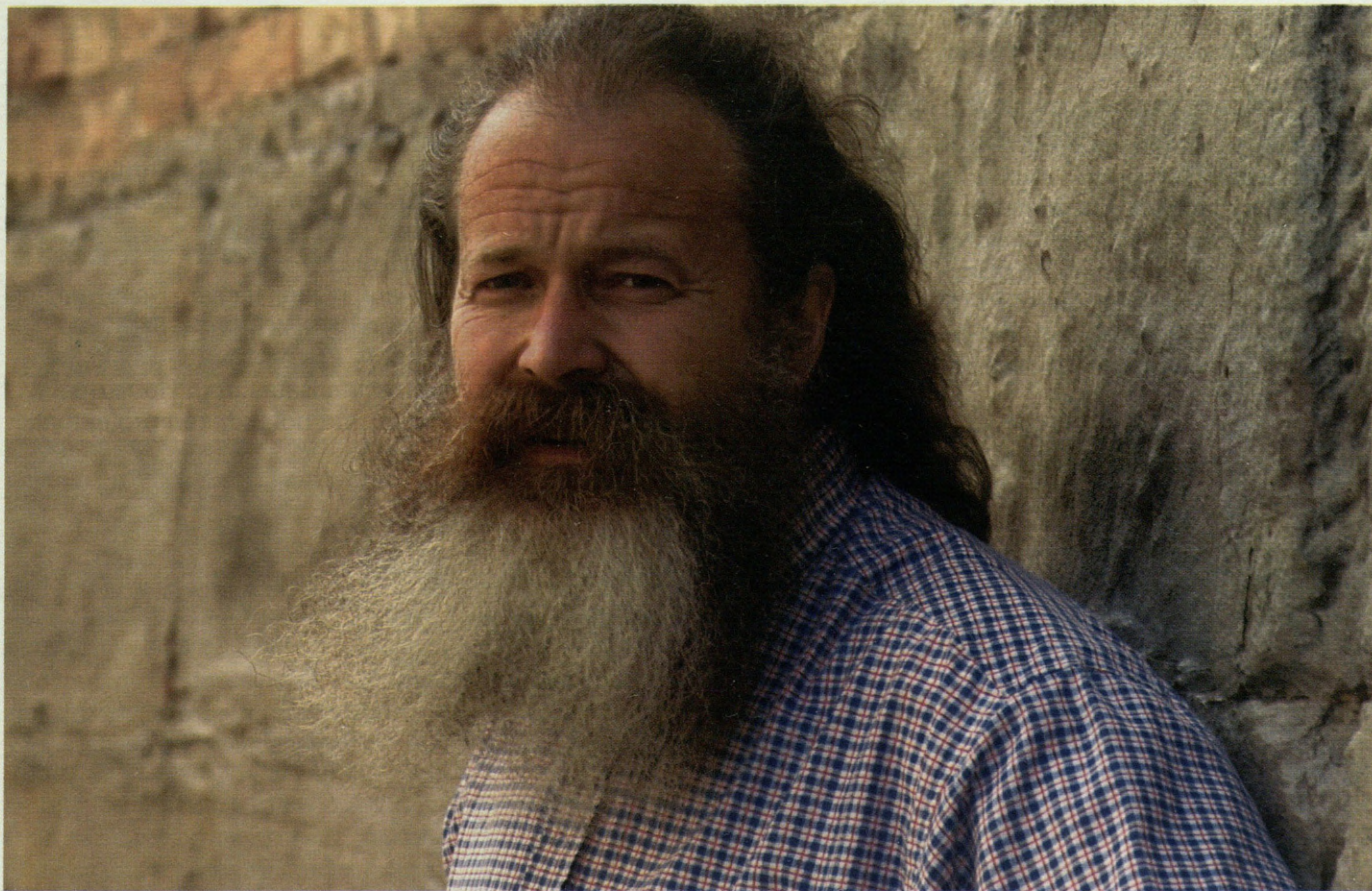
BERTSOA

Doinua: Mutil koxkor bat

**Mixeriatan alderantziz da
intxaurrei buruz esana,
urrutikoak lau ale ditu
adar bakoitzean bana.
Itzal egiten digunak badu
hamalau aleren zama,
baina hain itzal ilun itxia
proiektatzen du gugana,
ezin dugula ikusi zer den
hosto artean daukana.**

Aitor Mendiluze

tzen den argudioa da, orri hauetan nik botatako lerdokeria denak argitaratu ditzakezuela, nahi adina erradikalak izan daitezkeenak, eta hala ere ez zaigula ezer gertatuko. Publikoki esan egin dezakegu, eta beraz adierazpen askatasun gehiago omen dugu hemen, Mexikon edo Indonesian baino, han automatikoki paramilitarrak etorri eta atxilotu egingo gintuzketelako. Baina non dago gakoa? Bada, Mexikon edo Timorren zuk kaleratzen duzun diskurtsoak eragina duela jendearen; jendea mugiarazi egiten duela,

Garbi dagoena da, herritar gisa botereari saldu egin diogula geure burua. Ez gara ikusteko gai noraino gauden esplotatuak, besterena erraz ikusten dugu baina. Beti esaten dugu "Guatemalan kafea biltzen duten nekazariak esplotatuta daude, hemen duela bi mende bezalaxe bizi dira". Baina ikusi egin behar nola ulertzen den esplotazioaren kontua. Egia da askoz gehiago sufritzen dutela, haiek hil egiten dira. Baina era berean egia da hemengo jendea esplotatuagoa dagoela Guatemalako nekazaria baino, nahiz eta gu ez gaituen goseak akabatzen. Ekonomiariek egindako kalkuluen arabera, Euskal Herriko enpresa ertain batean, langile bakoitzeko ateratzen den plusbalio urteko 66.000 eurotakoa da. Etekin hori ezinezkoa da Guatemalako kafezale batengandik zurrupatzea, nahiz eta nekazari asko eta asko esplotatuta ere plusbalio ederra ateratzen duten. Alegia, langileak banaka hartuta hemen esplotatuago gaudela han baino. Jakina, haiek ez bezala guk hezkuntza bat jaso dugu (hainbeste plusbalio produzitzen eta esplotatuak izaten laguntzen digun hezkuntza), guk osasuna dugu (plusbalioari laguntzen diona), eta guk elikadura egokia dugu (lanera

hutsik gabe joatea ahalbidetzen diguna). Baina jaten ematen digutenean itxi egin nahi dizkigute ez bakarrik ahoa, baita begiak ere. Eta goseak akabatzen zaude-nean ere ikusmena galdu egiten da.

■ **GKE batek, bere norabidea markatzerakoan zer aukera egin behar izaten du?**

Arazoa da GKEek euren diskurtsoan

“Globalizazioaren aurkako mugimenduak jarraitzen badu jendea indibidualki doan festa huts bat izaten, ez du inolako zentzurik”

ez dutela bereizten zer den larrialdiko laguntza eta zer garapenerako laguntza, eta argudioak nahastu egiten dituztela. Adibide zehatz batekin azalduta, demagun errefuxiatu eremu batean gaudela, munduko bazterren batean, eta epidemia bat dagoela. Médicos sin Fronteraseko, Medicus Mundiko edo dena delako mediku bat dago bertan, eta 5 kaxa pilula ditu

arazoa konpontzeko. Medikuek badaki 5 kaxekin bi astetarako baino ez duela, eta badaki beste 3 edo 6 hilabete pasa behar du dutela sendagai gehiago iristerako. Orduan, medikuek erabaki beharra dauka.

Batetik, gaixo guztiei sendagaia eman eta denak sendatzen saiatu daiteke, bost kaxak agortu arte. Hauxe da GKEen joera, baina ez kasu zehatz horretan, arazo orokorrari buruz ari direnean bai-zik. Arazo zehatz horren aurrean edozein GKEtako medikuek egiten duena da (eta ondo egina gainera), erabakitzea gaixoen artetik nor salbatu eta nor ez. Lehenik eta behin, zaharrak eta elbarriak alboratuko dituzte, produktiboak ez diren pertsonak, alegia. Hala ere gaixoak gehiago badira sendagaia baino, bigarren pausora pasako da medikua: umeak hiltzen utziko ditu, ume batek helduen premia duelako bizi-rik ateratzeko, eta gainera heldu batek bizitza berri bat sortzeko ahalmena ere baduelako.

Kontua da, GKEek prozedura hau jarraituko balute problematika globalagotan, ez lirakeela dauden tokian egongo: jende askori hiltzen utziko liokete, eta euren esfortzu, diru eta giza ausardia guz-

tia inbertituko lukete benetan urgentzia duenari erantzuten: hemen bertako sistema aldatzea, zurrupatu eta lapurtu egiten duen gure garapen eredu baina lehenbait lehen aldatu behar duguna. Alegia, GKEak euren sorrerako tokira itzuliko liratekeela, eta aldatzen edo gutxienez zailtasunak jartzen saiatuko liratekeela Nestleri, BBVAri, Telefonicari, Repsoli, eta euren gobernuai, mugak jarri enpresa hauen esplotazio, aberaste eta kontzentrazio ekonomikoari. Kalkulua oso erraza da: egun, garapenerako laguntzatan bidaltzen den dolar bakoitzeko, 4 dolar itzultzen dira bueltan aberatsen patrikara, kanpo zorraren interesaren bidez bakarrik (kontuak atera honi komertzio bidegabea eta espekulazioa gehituz gero, gure etekina zenbaterainokoa den).

Beste kontu bat da larrialdiko laguntza eskaintzea, gaurko bizitzak salbatzea bihar garatzeko aukera izan dezaten. Baina kontuz, gaur salbatzen duzun bizitza bihar garatu ahal izango da, baldin eta berari lapurtzen jarraitzen ez bazaio!

■ Beraz, Askapenaren lana Euskal Herrian oinarritzen da?

Gure apustua da internazionalismoa hemen egitea. Alde horretatik, Lurra elkartearen proposamenarekin bat egiten dugu, proiektu handi guztiak mantsotzea eskatzen baitu (garraio azpiegitura, energia produkzioa edo merkataritzako azalera handien proiektuak...). Eztabaida beharrezkoa da, kontziente egin gaitezen uzten dugun aztarna ekologikoa. Gauza bera gertatzen da atzerriko inbertsioekin, ez gara kontzienteak zer sustatzen ari garen. Euskaldun gisa gure erantzukizuna dugu, gutxienez, hemen dagoenarekiko. Hortik aurrera hitz egin dezakegu "elkartasunaz", baina lehenago ez genuke aipatu ere egin behar, lotsagatik.

■ Internazionalismoa hemen egiten baduzue, nola lotzen duzue hori beste herriekiko harremanarekin?

Gure herritarrak eta bertako proiektu politikoak koherenteak izatera iristeko, lehenik eta behin kontzientzia aldatu behar dugu. Eta hain barneratua dugun kontzientzia hori ez da aldatzen gurean isolatuta, baizik eta gure garapen sistemak esplotatzen duen jende horren guztiaren elkartasunarekin. Horregatik, elkartasuna ez dugu hainbeste ulertzen guk besteei eskaintzen dieguna bezala, guk besterengandik jasotzen duguna bezala baizik. Esaterako, oso garbi dugu

brigadista baten lana hona itzultzen denean hasten dela. Atzerrira doanean, brigadista ez doa elkartasuna ematera, jasotzera baizik, heziketa gisa, esperientzia eta bizipen eran. Horrek denak geure balore eskema aldarazten digu, gure errealitateaz jabetu gaitezen edo hemen manipulatu dugun ikuspegiaz jabetu gaitezen.

Kontziente gara, brigadista bat bidaltzen dugun aldiro kalte egiten ari garela han; brigadistarekin batera bere sakoneko eskema mental kapitalistaneoliberalak doazelako, nahiz eta denok ere oso ezker-tiarztat eduki geure

burua. Eta eskema horiek ari gara sartzen bai Txiapasen, Mexikon, Kuban, edo edozein komunitatetan, justu kapitalismoaren aurka lan izugarria egin dute-nean.

■ Urtean zenbat brigadista joaten da?

Brigadisten kopurua izugarri jaitsi da. "Urrezko urteetan", iraultza sandinistaren garaitan eta ondoko urteetan, "Askapena" taldearekin 250 lagun inguru joan izan ziren. Aurten 50 lagun joan dira.

Brigadistak urritu izana arrazoi ezberdinek eragiten dute: batetik, gero eta prestakuntza handiagoa eskatzen dugu, hain justu hango

"Brigadista bat bidaltzen dugun aldiro kalte egiten ari gara han, bere eskema mental kapitalistak doazelako berarekin"

BIZITZAREN PASARTEA

Rio Coco harana (1984az geroztik gerra eremu), Nikaraguako iparraldean dago, Hondurasekin mugan. 1988-89an, Hondurasko ospitalerik handiena eta hornituena oihan horren erdian zegoen. Jakina, jendeak ez zuen bertara nola joanik, baina hala ere biztanleko behar adina mediku zeuden pilatuak, ia lanik gabe. Gurutze Gorria, Medicos sin Fronteras eta beste bost GKE bazeuden, eta baiien hitzetan, Europar Komunitate Ekonomikoak oihan horretarako aurkeztutako proiektu guztiei baietza ematen zien. Aldiz, beste edozein lekutakoek traba gebiago zituzten. Erabat zentzugabea zen, ezin genuen ulertu. Erantzuna gerrillari sandinista zahar batek eman zidan: 1982-83an, Sobiet Batasuneko zientzialariek oihan hartan urreaz gain petroleoa eta uranioa ere bazela jakin zuten. GKEek, eurek jakin gabe, multinazionalentzat zeharkako lana egiten ari ziren: indigenekiko barremanarekin, indigenak obitzen ari ziren gerora kanpotarren aurrean arazorik sor ez zezaten, multinazionalen kolonizazioaren aurrean euren eskulan merkea eman zezaten eta esplotatuak izaten utzi zitezten.

herritarrengan sortzen dugun kaltea ahalik eta txikiena izan dadin. Bestetik, gaur egun iraultza sandinista bezalako erreferentzia ideologiko-politikoak falta da. Hirugarrenik, GKEen kanpainen bidetik zabaldu den ideiak ez du askorik laguntzen. Alegia, pentsatzea zerbait egin litekeela, ezerekin konpromisorik hartu gabe, batez ere bertako kontuekin. "Sentsibilizazio" kanpainen bonbardatuta, azkenean gehien sinetsi egin du dirua bidaltze hutsarekin zerbait konpontzen duela, miseriaren arazoak ez duela beste konpromisorik eskatzen. Eta laugarrenik, "sentsibilizazio" kanpainen azkenean "sentsibilizazio eza" da eragin dutena, erreala ez diren "konponbideetarantz" sentsibilizatzen dutelako jendea.

1992-93an, 0,7aren aldeko kanpaina

basati bat bizi izan genuen. Euren nahia zen 0,7arekin, alegia, sistemak lapurtzen duenaren zatitxo batekin, konpontzea lapurretak sortutako miseria. Hasteko, 0,7arena 1968an asmatu zen, orduko miseria bere horretan mantentzeko beharrezko kopurua zela kalkulatu, alegia, miseria ez gehiago handitzeko kopurua zela 0,7a. Egun, 30 urte baino gehiago pasa direnean, 0,7a are kopuru miserableagoa da. Eta gainera alferrikakoa da dirua ematea, lapurreta sistema honi eusten bazaio. Oso pragmatikoak eta errealistak omen diren GKE horiek, azkenean daukaten utopia faltak erabateko inuzenteak izatera daramatza.

■ Zer da zuretzat utopia?

Kontraesanik handiena da, erreformismoaz gehien hitz egiten dutenak eta pragma-

tismoaren alde utopia ukatzen dutenak direla, hain justu, hankak ilargian dituztenak.

Gaurko egoera, holokaustoaren egoera orokortu bat da. Ez du beste izenik, ikusita oso gutxi batzuren mesedetan sortzen ari den gose eta miseria erabat zabaldua. Eta holokausto egoera honen aurrean, aldaketa txikiez hitz egitea edo laguntza humanitarioaz hitz egitea, kolera epidemia baten aurrean, kolerak sortutako buruko minaren kontrako aspirinak gutxi batzuei banatzea bezalakoxea da. Gaixotasunak sustrai sakonagoa du, eta sustrai hori hemen dago. Horregatik bide erreala bakar gisa aldarrikatu behar dugu utopia.

Utopia ukatzea, erreformismo baten justifikazioa izan ohi da, zerbait alda dezakeela esaten duen erreformismoaren justifikazioa, baina hori bai, pausorik eman gabe, eta batez ere arriskatzeko inongo asmorik gabe. Gutxienez, pragmatismoa aldarrikatzen duten ideologoak izan daitezela umilagoak, eta onar dezatela horrela ez dela egiatan ezertxo ere aldatzen.

Bestetik, boterea ez da ahalguztiduna, hori ere beste gezur bat da. Aldaketa erradikalak posible dira, eta gainera erabat nahitaezkoa da. Horrek ez du esan nahi gure buruaz beste egin behar dugunik, ez dugu tonto tonto salto egin behar, baina bai utopia hori, erabateko aldaketa hori buruan izan behar dugula beti.

■ Nola ikusten duzu globalizazioaren aurkako mugimendua?

Globalizazioaren aurkako mugimen-

dua liderrak saihesten saiatzen da, buruzagiak saihesten, baita erakundeak ere, eta azkenean oso mugimendu indibidualista bihurtu da. Sare horizontal bat eraiki nahi dute, batez ere informazioaren teknologia berrien bidez, eta bide horretan, nire ustez, akats zerrenda egin dute.

Lehenik eta behin indibidualismoa bera. Bigarrenik, nahastu egiten dute informatua egoteko ahalmen edo aukera teknologikoa, informatua egotearekin. Eta uste duzunean informatua zaudela, egiazki aukera baino ez duzunean eta informatua ez zaudenean, aldi berean uste izaten duzu gauza guztiei buruz iritzia emateko autoritatea edo gaitasuna ere baduzula. Horrek gauza guzti-guztiei buruz iritzia ematera zaramatza, eta gainera zure iritzia da sartu nahi dizuten iritzi horren berdin berdina. Alegia, lehen baino askoz ere manipulatuagoa zaudela. Lehen "ez dakigu ezer" esaten genuen, "ez dugu gai horri buruzko informazioa eskuratzeko aukerarik". Eta beraz, norbait etorri eta esaten bazigun berak bazuela horri buruzko informazioa, edo bera hantxe egon zela, hark zuen autoritatea, eta guk bere iritzia eskatzen genion eta bere iritziarekin bat egiten genuen. Gaur egun inork ez du iritzi batekin bat egin nahi, denok izan nahi dugu iritzi propioa eta indibiduala, eta egiaz duguna da sartu nahi diguten iritzi manipulatu hori.

Gainera, globalizazioaren aurkako mugimendua eurozentrismoan erori da, Europatik sortzen ari den mugimendu gisa planteatzen delako, konturatu ere egin gabe aspalditik globalizazioaren aurkako beste mugimendu batzuk ere egon izan direla: askapen nazionaleko mugimenduak, mugimendu indigenak (kultura propioaren pisua dutenak, idiosinkrasia alternatiboa dutenak), Islamaren mundu zabala... Horiek denek askoz ere esperientzia gehiago dute, askoz ere botere eta gaitasun gehiago dute jaio berria den mugimendu europarrak baino, eta beraz, onar dezagun behingoan antiglobalizazio mugimendua beste horien denen eskutan dagoela, gu zati txiki ahul bat baino ez garela eta eurengandik ikasi behar dugula.

Bestetik, europar mugimenduak oraindik ere ez du alternatiba bat ere planteatzen, oraingoz "anti" bakarrik dira, eta gainera guztiaren "anti" (batzuk honen "anti", besteak haren "anti").

Gainera, Genoan milioi bat pertsona bilduagatik, ea jabetzen garen milioi hori

"Atzerrira doanean, brigadista ez doa elkartasuna ematera, jasotzera baizik, esperientzia eta bizipen eran"

Europa osokoa dela, eta beraz, tokian tokiko kontuetan ez garela gai ezertxo ere egiteko. Herrialdeetatik abiatuta egiazko alternatibak eraiki behar ditugu, tokian tokiko indarrak bilduz. Orain arte lortu den bakarra da "Zapatours"etatik (Txiapasko turismotik) "Anti-kontra-tours"etara igarotzea. Oso modan dago udan bidaia latza egitea halako manifestazioak aitzakia hartuta, jabetu ere egin

gabe bidaia puska hori ordaintzeko ahalmena dugunaz. Mugimendu indigena hiri batera badoa, hiria hartu egiten du, literalki gainera. Indigenena benetan da botere enfrontamendu bat, beste manifestazioak, berriz, zirko hutsa dira. Inauteriak dirudite, festa bat, eta horrek oso zerikusi gutxi du lan ideologiko eta politikoarekin.

Hori bai, Europako antiglobalizazio mugimendua behar-beharrezkoa da, eta jaioberria izanagatik, gutxienez hasi dadila pixka bat molestutzen. Buruzagiek, liderrek, abangoardiako erakundeek lortzen badute potentzial hori alternatiba baterantz eta botere enfrontamendu errealeta zehatz baterantz bideratzea, ondo. Baina honek jarraitzen badu jendea indibidualki doan festa bat izaten, ez du inolako zentzurik ●

E Z P A

PRINTZA

ORIGINALTASUN
KUTXATUA

Koldo Izagirrek Xabier Mendigurenek "Zehar" aldizkarian eginiko elkarrizketan, egindako adierazpenetako batzuk dira hauek:

"Nik uste dut egileak libre jokatu behar duela, bere senari eta dauzkan baliabideei egokien datorkien moduan idatziz. Libre izateko, jakina, informazioa edukitzea inportantea da, zeure inguruan zer egin den eta zer egiten ari den jakitea, ahalik eta inguru zabalean, ez bakarrik zeure hizkuntzan. Hau inportantea da batez ere eremu urriko hizkuntza batean idazten dugunontzat, ikuspegi aberasgarri bat hartu ahal izateko. Hau, batzuek, imitazioak egiteko erabili izan dute, eta horren kontrako erreakzioz edo, beste batzuek nahiago izaten dute 'ez kutsatu', eta ez dute ezer jakin nahi izaten besteenaz... Lauaxeta kasu polita da: bestena ia imitatuz ekarri zuen aire berri bat, hainbestearino geunden olerkariaren autismoan itota. Olerkariak, ordea, euskaltzale handi haiek, bigarren eta hirugarren mailako poeta espainiarren topikoak erabiltzen zituzten, eta askotan oharkabea... Egoera horrek bultzatu zuen Lauaxeta poesia idaztera bera poeta izan gabe, eta gure poesia modernoa abiatu zuen. Jakin egin behar da kutsatzen, originaltasuna lortzeko".

IRAKURZALETASUNAREN DATUAK

EUSKADIKO Editoreen Elkartek hainbat datu ezagutarazi berri ditu irakurzaletasunaren inguruan. Datu horien arabera, erosten diren liburuak %4 Internet bidez erosten dira egun. Orain bi urte ordea, %1ekoa zen portzentaje hori. Horrez gain, ikerketa beraren arabera, euskal internauten %17,6ak liburuak kontsultatu eta irakurtzeko baliatzen du sarea. Halaber, azterketak euskaldunen %95ak irakurri ohi duela jakinarazi du, eta gazteen %54ak baliatzen duela euskara irakurtzeko hizkuntza gisa.

ZIENTZIEK ETA ARTEEN AKADEMIA

URTEA amaitu baino lehen Eusko Ikaskuntzak Zientzien eta Arteen Akademia izeneko erakundea jarri nahi du martxan. Akademia honek Eusko Ikaskuntzaren aholkulari lanak egingo ditu. 32 kidez osatua egongo da, besteak beste, Bernardo Atxaga idazlea, Rafael Moneo arkitektoa edota Esteban Elizondo musikaria izango dira Akademia honen kide.

LEHEN DISEINU SARIA BILBON

IRAILAREN 18an hasi eta hil horren 22a arte burutuko da Bilboko Nazioarteko Erakusta-

zokan Lehenengo Bilbaodiseño Saria. Bertan ikusi ahal izango dira lau euskal diseinatzaileen lanak, hain zuzen ere, Cristobal Balenciaga, Paco Rabanne, Angela Arregui eta Miriam Ocarizenak. Guztira, euskal diseinatzaileek 600 metro koadroko gunea izango dute Erakustazokan.

MUSIKA BERRIEN JAIALDIA

FORMATU berri bat jarri du martxan Donostiako Musika Berrien Jaialdiak aurtengo ekitaldian. Izan ere, orain artean, hiru egunetan zehar burutzen zen jaialdia, eta orain berriz, lehenengo astean hasi eta bi astetan zehar luzatuko da. Egundorietan hiri osora zabalduko da jaialdia. Izan ere, instalazioak Artelekun burutuko badira ere, kontzertuak Koldo Mitxelena Kulturunean, Antzoki Zaharrean eta Udaberri eta Etxekalte tabernetan eskainiko dira. Gainera, musika elektronikoa eta esperimentazioaz gain, lehenengoz bideoa eta informatikari lotutako arte adierazpenak ikusi ahal izango dira. Ekitaldien artean, Jah Wobble baxu jotzailearen eta Jimmy Arrabit batera jotzailearen emankizunak aipa daitezke.

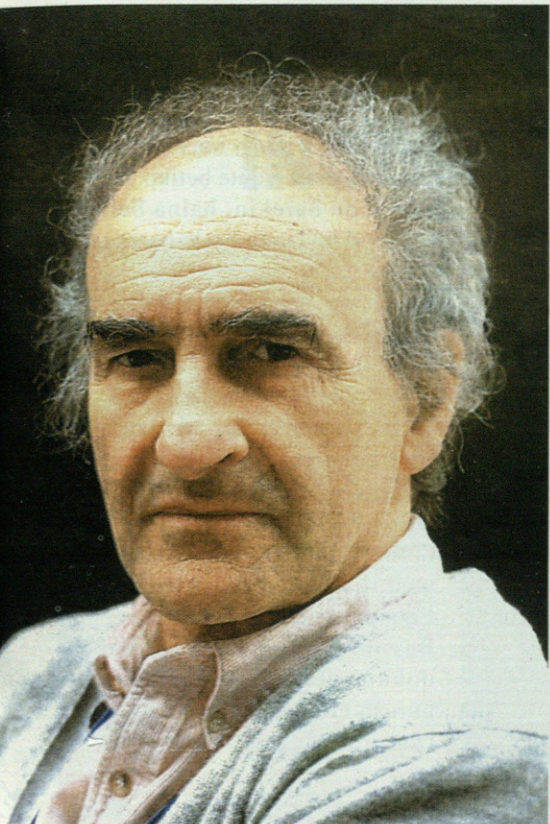

■ Lerro hauen gainean, Miriam Ocarizen diseinuetako batzuk.

H I T Z B I T A N

- **Damian Muñoz** dantzariak honakoa zioen "Euskaldunon Egunkaria"n: "Perfekzioa norberaren barruan gertatzen dela ikasten da denborarekin".
- **Jon Kortazar** idazleak "El Mundo"n: "(Euskarazko liburuak) itzultzea beharrezkoa dela uste dut, ez soilik irakurleengana errazago heltzeko, baita beste ondorio garrantzitsu batzuk dituelako ere. Literatura normalizatzeko eta hainbat esparrutan ezagutarazteko modu bat da".

L A K

GALDEREN ARTISTA

Ez zekiena egiten eta ezagutzen ez zuena ezagutzen saiatzen zen gizona zela zioen Eduardo Txillidak bere buruaz. Egiten zituen obra guztiek, bukatuta egonik ere, erantzun gabeko itaun ugari omen zituzten euren baitan. Joan den astean zendu zen Donostiako bere etxean Eduardo Txillida; aspalditik pairatzen zuen alzheimerrek eraman du. Hemen geratu dira ordea, berak eginiko galderak. Horien fruitu dira Illarik izeneko bere burdinezko lehen obra (1951), Parisko Unescoren egoitzan dagoen Haizearen Orrazia IV (1969), Donostiako Haizeen Orrazia (1977), Gernikako Gure aitaren etxea (1987) edota bere lanak biltzen dituen Hernaniko Txillida-Leku Museoa. Galderak eginak daude. Orain erantzunak "norberak erantzun behar ditu". Horixe errepikatzen zuen behin eta berriz galderen artistak.

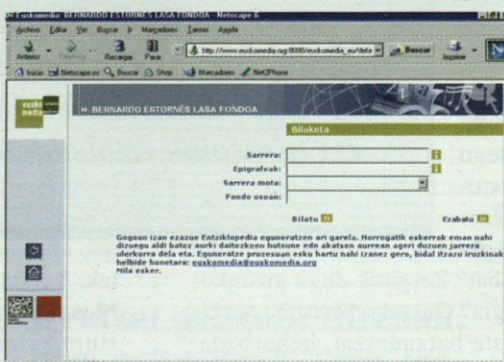
FILM LABURREN JAIALDIA

INOIZ baino film gehiago aurkeztu dira aurtien Bidasoako film laburren nazioarteko lehiaketara. Guztira, 46 hautagai ziren. Horieta-rik ordea, 28 aukeratu dituzte lehiaketarako. Lehengo astean hasi eta irailaren 13a arte luzatuko da jaialdia eta filmak Hendaian, Elizondon, Beran eta Donezteben ikusteko aukera izango da. Aurkeztu diren filmetatik bost dira Euskal Herrikoak eta bakarra euskaraz.

AUÑAMENDI INTERNETEN

SAREAN da berriro Auñamendi Entziklopedia. Eusko Ikaskuntzak orain urte eta erdi saretik kendu behar izan zuen Nafarroako

Gobernuarekin izandako arazoak zirela medio. www.euskomedia.org helbidean dagoen entziklopedia eguneratuz joango da 2005. urtera arte.

■ Barbara Goenaga.

IZENAK

Barbara Goenaga Dionisio Perez Galindo zuzendariaren "El regalo de Silvia" filmeko protagonista izango da. Filma A Coruñan hasiko dira grabatzen aurki.

Manu Lopez Gasenik "Historia de la literatura vasca" dibulgazio liburua plazaratu du SM argitaletxearen eskutik.

Enrique Urbizu zinema zuzendari bilbotarrak "La Caja 507" azken filma estreinatuko du hilaren 29an Bilbon.

Indalezio Bizkarrondo "Bilintx" bertsolariaren bertso guztiak bildu ditu Susak bere web gunean, honako helbidean: www.susa-literatura.com/emailuak/bilintx.

Mikel Urdangarinen laugarren disko luzea urrian izango da kalean Gaztelupeko Hotsaken eskutik. Amasako IZ estudioetan ari da grabatzen uneotan lan berria, eta bertan hainbat musikarik hartuko du parte.

■ Mikel Urdangarin.

• Begoña del Tesok honakoa zioen "Aizu!"n: "Zinearen kasua bitxia da. Ia inor ez da ausartzen arte kritika bat egitera. Zinema, berriz, bost euroren truke edozeinek ikus dezakeen zerbait da. Orduan, badirudi edonork egin ditzakeela kritikak. Oso ausartak gara eta batzuetan egokiak ez diren hainbat komentario egiten ditugu".

• Ander Lipus aktorearen ustez, "aktoreak denetarik egiten jakin behar du, apur bat dekatleta izan behar du. Zenbat eta gehiago jakin, hainbat hobe. Ez da profesional-profesionala denik". Hitzok "Nabarra" aldizkarian esan zituen.

Indioilartegia

Ohi bezala, "Jakín" aldizkaria gogoeta interesgarri jositako iritsi zaigu oraingoan ere postontzi eta kioskoetara. "Egunen gurgpilean" atalean, Laura Mintegik zer pentsatua eta eztabaidatua eman dezakeen gaiak jorratu ditu berriro. Denbora, lekua eta iritzi ezberdinak beharko genituzke guztiak zehazki aztertu eta aletzeko. Hala ere, Mintegik argitaletxeen "zalditeria" hizpide duenean editoreen eta idazleen iritzia entzuteari interesgarria irizten dionez, lehen orria botatzera ausartuko gara. "Zer da argitaletxe bati kanpo-izaera ematen dion ezaugarria?" galdetzen du irakasle eta idazle algortarrak. Elementu askoren nahasketa izan arren, argitaletxeak duen kolorea bere "zalditeriak" ematen diola gehitzen du. Idazleak argitaletxe baten edo bestearen inguruan zergatik biltzen diren, eta argitaletxea zein punturaino definitzen duen "proiektu literarioak" ala beste kontsiderazio batzuek argitu beharra nabarmentzen du, azkenik.

EZ da erantzun erraza duen galdera. Hamaika elementu nahasten dira idazle bat argitaletxe jakin batera edota argitaletxe bat idazle jakin batengana hurbiltzerakoan. Orduak eman ditzakegu elementuak zehaztuz eta arrazoiak eztabaidatuz, baina, oro har, bizitzari eta ohiko harremanei begira egin dezakegu gogoeta. Zergatik ditugu gustukoak taberna jakin batzuk? Zergatik aukeratzen du musikari edo talde batek diskoetxe zehatz bat? Zergatik dugu gustukoagoa okindegi jakin bateko ogia? Gustuko pertsona aurkitzea ere gustukoa dugu. Beste batzuentzat, beharbada, gustukoaren bilaketa bera izan da gustukoa. Eta ohiki ez gara hasten galdezka zer dela eta hurbiltzen den hau bestearengana, eta hura honengana. Josebak Garazi maite du, eta Garazik Joseba. Haritzek Eneko maite du. Itsasok Iñaki. Oihanek Aitziber. Lotsarik gabe, gustukoa aurkitu ondoren bakoitzak erabakitzen du zer egin. Josebak Garazirekin iraun nahi du bizitza guztian, eta ez du beste aukerarik aurreikusi ere egin nahi. Oihanek eta Aitziberrek beste modu batera ikusten dute bizitza, eta habia onena-

ren bila jardutea ez zaie beste mundukoa iruditzen, gero gustukoena aukeratu ahal izateko. Amodio kontuetan, bakoitzak nahi duena egiten du.

Idazleen eta argitaletxeen arteko harremanean ere antzeko zerbait gertatzen da. Batek lehen musuak honi emango dizkio, eta elkarrekin jarraituko dute betiko. Besteak bide luzea eginga izan da harekin, baina behar dituen adina laztan jasotzen ez dituela-eta beste batengana alde egingen du. Harremana hauts daiteke, edota egin gabeko laztanez damuturik, argitaratzaileak ederki zainduko du aurrerantzean egilea.

Beste bat etengabe saiatuko da egile jakin bat limurtzen. Irribarreak, laztanak, hitz ederrak eta luma guztiak agerian jartzen saiatuko da, baina ez du emaitzarik lortuko. Besterik gabe, ez delako limurtu nahi duenaren gustukoa. Bizitzaren legea da. Edonon eta edonoiz hala izan da. Basabizitza ikusgai, telebistako dokumentaletan bezala. Baita gurean ere. Eta baita liburugin-tzan ere.

JOXE LACALLE

Gari Berasaluze

Txalaparta argitaletxeako editorea

"Hamaika elementu nahasten dira idazle bat argitaletxe jakin batera edota argitaletxe bat idazle jakin batengana hurbiltzerakoan. Orduak eman ditzakegu elementuak zehaztuz eta arrazoiak eztabaidatuz"

tek. Txikia izan arren darion indar eta ausardiari besteak. Masailetakoa kolore gorriaren edertasunari beste batek. Hura kalean zein dotore ibiltzen den eta jendeak nola begiratzen dion gustatuko zaio besteari. Eta inor topatu ezin duenak goizeko seietan zabalik geratzen den azken diskotekan egingo ditu ahaleginak... Gustu guztietarako bikoteak daude leku guztietan. Normala da. Indioilarren moduan lumak erakusteari ez dio inork uko egiten. Sortu eta amaitu egiten dira harremanak. Ederrena, azkenean, leku eta sasoi guztietan bezala, harremanaren ondorioz sortutako haurrak. Liburuak deitzen ditugun paperezko itsasontzi horiek ●

Hiru urte pasa dira EH Sukarrak "Sua urtzean" diskoa kaleratu zuenetik. Orain Metak diskoetxearen eskutik eibartarrek "Galtzailearen egunak" argitaratu berri dute. Hamar abestiz osatutako lan freskoa, indartsua eta melodikoa.

"GURE ESTILOA ROCK&ROLLAREN INGURUAN FINKATU DUGU"

DANI BLANCO

■ EH Sukarra talde eibartarrak lau hilabete eman ditu disko berria, "Galtzailearen egunak", prestatzen.

Minutu bat besterik ez zela esan eta langilearen oihu artean hitzartutako tabernan sartu ginen korrika. Urte guztian obratan dagoen herria da Eibar. Pintxo ahoan zuela tabernatik atera eta Arratera bidean dagoen berdegune batera eramanez gintuen Mikel Gorosabel "Norton"ek, EH Sukarra-ko abeslariak. Bere txakur atseginaren begiradapean gustura erantzun zizkigun egindako galderari.

■ "Galtzailearen egunak" izenburuak disko osoaren mamia laburbil-

tzen du, ezta?

Guk gizartea "irabazleentzat" egina dagoela uste dugu, eta diskoan bederatzi

□ **"Gizartearentzat galtzaile direnak, guretzat ez dira galtzaileak. Izan ere, guztiek baitute 'irabazleei' zerbait irakasteko"**

pertsonaia bildu ditugu, bederatzi "galtzaile" ezberdin. Lehenengo abestiak, "Galtzailearen egunak", berriz, orokorrean hitz egiten du, guztia laburbiltzen du. Bestalde, bederatzi pertsonaia hauek,

gizartearentzat galtzaile diren hauek, guretzat ez dira galtzaileak. Izan ere, guztiek baitute "irabazleei" zerbait irakasteko.

■ **Zeintzuk dira bederatzi pertsonaia horiek?**

Bada emagaldutaz zateaz damutzen ez den emakumea "Ama-galduta" kantuan; gizon-emakume menopausikoak ere "Zakilpaüsis"en, sexualitatea galtzen ari direnak izango lirateke horiek; denetarik izan arren, "Playstation"... maitasuna falta duen umea; bihotza galdu duen beste bat ere bada "Bihotz galdua" kantuan; "Senaren zama" abestiak, adi-

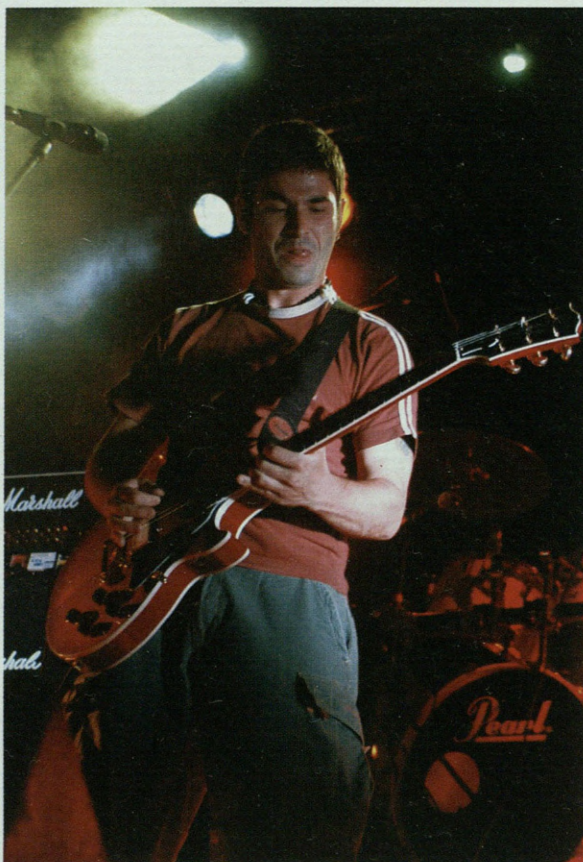
bidez, gabezi fisiko bat izanik seigarren zentzu bat garatzen duenaz hitz egiten du; orain mementoan horiexek gogoratzen ditut.

■ Berriro ere hitzetan Asier Serrano izan duzue lagun.

Azkenengo hiru diskoetan berak idatzi ditu kantu guztiak, "Ura sutan", "Sua urtzean" eta "Galtzai-learen egunak" honetan. "Garaien laberintoan", hirugarren diskoan hasi ginen elkarlanean. Sasoi hartan erdibana egiten genituen eta hortik aurrera jada berak hartu zuen hitzak idazteko ardura osoa. Egia esan, nire kasuan kristoren lasaitasuna da. Ni idazteko gai naiz, baina ehun kantu egiten baditut, adibidez, askoz errazagoa suertatzen zait doinuak egin eta konposatzea letragintzan aritzea baino. Disko hau prestatzen lau hilabetez aritu gara jo ta su. Orduan kantak eginda nitue-nean, jada ideia pixka bat hitz egin-da geneukan, Asierri pasatu eta bi edo hiru asteren buruan abestiak idatzita zeuden. Silabiko antzeko bat egiten diot, bertso baten antzeko bat. Euskaraz, adibidez, bi silabako hitzak zailak dira topatzen, zailenak batekoak dira... orduan, horrela gauza horiek zaindu egiten ditugu. Teknika horrekin ongi ulertzen gara eta di-da egiten ditu hitzak.

■ Doinu aldetik zuen estiloari eutsi diozue...

Bai, nik uste dut doinu aldetik estiloa finkatu egin dugula. Aurreko diskoan ere zenbait abestitan igartzen zen joera hori, baina gehienbat disko honetan finkatu dugu estiloa. Estilo konkretu bateko kantuak egiten saiatu gara. Beno, iritzen dena egitera ere joan gara; ez gara kantuaen bila joan, kantua etorri egiten da, ez zara zu bila joaten. Baina saiatu gara kantu nahiko rock&rolleroak egiten. Ez dugu balada edo antzekorik sartu nahi izan. "Bihotza galdua" kantuan daude balada kutsua duten zati bakarrak: sarrera txiki bat eta bukaera txiki bat. Kantuak egiterakoan burua larregi ez jaten saiatu gara, freskotasuna topatzen, baina kantua istorio bat izango balitz moduan hartuta: sarrera, erdiko korapilota eta amaiera duena. Ez dugu nahastu nahi izan lelo konplikatuak

■ "Norton"en esanetan taldekoak ez dira kantua-
ren bila joan, kantuak etorri egiten baitira.

ateratzen, kantuak lelo bat eta riff zati bat zeukaten, kantua eginda zegoen, konplikaziorik barik, iritetzen zen moduan, kantuari arnasa hartzen uzten. Orduan, hamasei bat bozeto genituen eta hortik hamar kanturen aukeraketa egin dugu. Eta hamar abesti onak izan dira, horregatik pozik nago. Izan ere, disko bat egiterakoan, beharbada, kanturen batekin ez zara gustura gelditzen, edo esaten duzu:

□ "Jendeak galdetzen dit ea zergatik utzi dugun hiru urteko tartea disko batetik bestera. Gure moduko talde bat ezin da urtero disko berri bat kaleratzen ibili"

"Kantu hau ez nukeen grabatu behar, leloa oso ona du baina gero ez dut puztzea ondo osatzea lortu".

■ Jarraitzaile sutsuek, normalean, ez dute gustuko izaten beren taldeek estiloz aldatzea, ezta?

Jende askok lehenengo diskoaren antza hartu dio. Doinu aldetik askoz ere zuzenagoa delako eta lehenengo kendu-

ta egin dugun diskorik kañeroena delako. Nik gehien maite ditudan diskoak dira: lehenengoa, duda barik; bigarrena ere bai, oso pertsonala delako, hitzak, musika, guztia nik egin nuen, depresibo ukitua du baina jende asko dago disko hori atsegin duena; eta gero hirugarrena, "Garaien laberintoan", oso disko bariatua da, hor daude "Hamar urte gartzelan", "Aska insumisoak"... Guk hasieran ez genuen estilorik, iritetzen zitzaiguna jotzen genuen eta disko hori horren isla da; "Ura sutan" lana ez da maiteenetariko, abesti batzuk bai, noski; gero "Sua urtzean", aurrekoa, oso gustura egin genuen; eta oraingo honekin ere geldituko nintzateke.

■ Beti azken lanarekin gelditzen da bat, ezta?

Ez dakit bada, "Lorelei"n, adibidez, bi disko ditugu eta lehenengoarekin geldituko nintzateke.

■ Nola joan da grabaketa prozesua?

Kantuak lokalean landu eta gero "loro" batean grabatzen ditugu egindakoa gogoratzeko. Ondoren, etxean transkribitu eta midi bateriak prestatzen ditugu kantuen egiturak ondo finkatzeko. Bateriari joleak egiten duenaren arabera, midi bateria bat prestatzen dugu etxean. Berak ordenagailu bat dauka lokalean eta pantailari begira kantua jarraitzen du partitura bat bailitzan. Hortaz, berak berehala daki noiz jo behar dion platoari, noiz datorren redoble bat... Estudioan ere hori egin dugun lehen aldia izan da. Fakundok diskoa ordenagailu aurrean zuela eta partitura jarraituz grabatu du. Grabaketa prozesua nahiko arina izan da, erabaki eta egin, promozioa-eta kontuan hartuta, sei bat hilabete aritu gara lanean.

■ Gaur egun Euskal Herrian bizi daiteke norberaren gustuko musika eginez?

Bizi baino, erdizka bizi daiteke. Semiprofesionaltasun bat lor daiteke. Kontzertuak badaude, bizi daiteke. Gertatzen dena da orain mementoan nahiko geldi dagoela giroa. Talde asko daude,

kontzertuak ere ez dira hainbeste antolatzen, beti daude plaza finko batzuk, hemengo jaietan eta beste herri horretako jaietan, zirkuitoa eginda dago. Gero bitartekaritza lanak egiten dituzten enpresak ere badaude, kontratazio enpresak deitzen direnak, horiek ere hor dabilta otsoen pare. Guk gure kontura dihardugu: kontratazioa nik daramat, telefonoa hemen daukadana da eta nik egiten dut tratua. Dena dela, gauzak maila partikularrean egiteak ez dakit eraginik daukan. Egia esan, gu ezin gara kexatu. Talde mailan musikatik zerbait atera dezaketen artean gaude, hor dago Etsaiak ere bai, Su Ta Gar, adibidez, gure inguruko talde profesional bakarra da. Eta gero badaude asko jotzen duten taldeak, baina ez nuke esango catché on batekin emanaldi asko eskaintzen dituen talde asko dagoenik.

■ **Euskal Herrian musika merkatua badago. Bestalde, ba al da kontsumitzeko ohiturarik?**

Finkoak diren pertsonak daude, jarraitzaile sutsuak direnak eta beti erosteko ohitura dutenak. Baina egia da beste jende askok ez duela euskal musika erosteko ohiturarik. Gure kasuan, adibidez, gure disko berria Eibarren leku oso gutxitan entzun dut. Eta kalean bi edo hiru aste zeramanean ere taberna askotan oraindik ez zuten diskoa. Gero gainera larunbat gauean kalera irten eta betikoak entzuten dituzu, "Aserejé" eta horiek guztiak, toki guztietan ez baina... Dena dela, badago zure lana baloratzen duen jendea ere bai. Guk kontzertuetan harrera oso ona izan dugu, jende askok taldea jarraitzen du, hitzak dakizki...

■ **Kalean gero eta disko pirata gehiago ikusten dira eta etxean gero eta jende gehiagok du CD grabagailua.**

Lehengoan ikasle batekin izan nuen gai horren inguruko eztabaidatxo bat. Berak zioen ikasleak dirurik ez duenez beltzari erostea dela aukera bakarra. Baina nik esaten nion mila edo bostehun pezeta gehiagorengatik originala zuela eta beltzari ordaindu beharreko mila pezetak berdin-berdin lortu beharko zituela. Ez dira bi mila, baina mila pezeta ere ez dira zero. Orduan nik ikasle horri lagunari eskatu eta etxean grabatzeko esango nioke. Hori pirateo normalagoa iruditzen zait, tranpa egina dago, lehen kasetarekin egiten genuen moduan. Gaur egun grabagailua etxean baduzu nork esan behar dizu ez kopiatzeko?

DANI BLANCO

■ **Pirateoaren igoera igarri al duzue salmentetan?**

Euskal Herrian ez gara talde txikia, baina orokorrean bai, orduan ez digu ia eragin. Dena dela, lehengoan Eibarren bertan ikusi nuen bat gure disko berria saltzen. Horrek esan nahi du atzean dagoen tipoak baduela CDa, eta tipoak jendeak eskatzen diolako dauka CDa. Hortaz, norena da errua? Beltzarena ala erosten dionarena? Horren inguruan nik gauza bat garbi daukat: pirateoa beltzekin lotuta dago hemen eta beltzak berrogei pezeta irabazten ditu CD bat saltzeagatik. Orduan ni beltzarekin ostiaka hasi eta CDa apurtu behar diot nire diskoa saltzen ari delako? Horrela jokatu behar dut? Beharbada nire arrazoiak izango nituzke horrela jokatzeko. Baina hori ez da irtenbidea. Irtenbidea pertsona horiei paperak ematea da. Horrela, ostalaritzan, etxegintzan, taberna batetan edo beste edozein lan dezentetan arituko dira eta ez dira mafioso horiengatik esplotatuak izango. Horregatik, Estatuko hainbat musikaririk pirateoaren kontra egiten dituzten kanpainak hipokrisi hutsa iruditzen zaizkit, pirateoa-

ren atzean beste arazo hori baitago. Argi dago gu ari garela hori ordaintzen. Langile bati hilean ez dakit zenbat diru kentzen badiote lapurtu egin diotelako haserretu egingo da, bada guri berdina gertatzen zaigu, normala da haserretzea.

■ **Hamahiru urte eta sei disko besapean. Ez da erraza izango hainbeste denbora maila horretan mantentzea, ezta?**

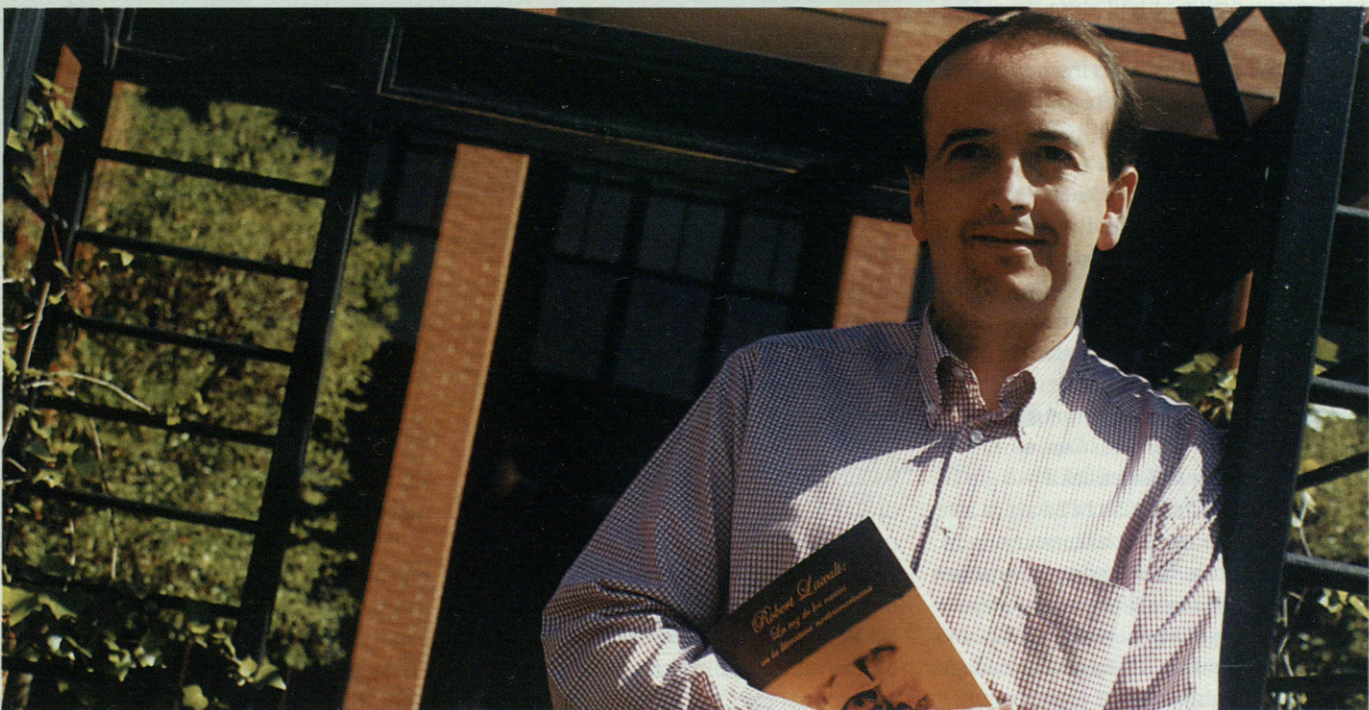
Erraza? Ez dakit. Guretzat kristoren fenomeno da, gure bizitza da. Talde baten barne agenteak eta kanpo agenteak daude. Laugarren diskoa grabatzera gindoazela, adibidez, lehen geneukan gitarrak, "March"ek utzi egin zuen taldea eta hori, agian, "Ura sutan" diskoan igartzen da. Orduan, urte horretan eta hurrengo bi urteetan morala pixka bat baxu izan genuen. Baina etenaldirik ez genuen izan, jendeak uste du geldid egon ginela eta errealtatean bi hilabete-edo bakarrik egon ginen geldid. Gero, orain dela hiru urte, "Sua urtzean" kaleratzearekin bat indarberritu egin ginen. Ordutik hiru urte lasai ibili gara. Jendeak galdetzen dit ea zergatik utzi dugun hiru urteko tartea disko batetik bestera. Nik gauza natural bat dela erantzuten diet. Gure moduko talde bat ezin da urtero disko berri bat kaleratzen ibili, izan ere, jendea ez litza-teke konturatuko lan berri bat argitaratu duzula. Urtean disko bat kaleratuko bagenu honezkero hamabi-hamahiru lan izango genituzke, eta horietako pila bat galduta egongo liriteke hortik. Hobe da lasai hartzea eta gauzak ondo egitea ●

◆ JON GURRUTXAGA

□ **“Langile bati hilean ez dakit zenbat diru kentzen badiote lapurtu egin diotelako haserretu egingo da, bada guri berdina gertatzen zaigu, normala da haserretzea”**

Frank Bergon, Monique Urza, Gregory Martin... Robert Laxalten lekua betetzen ari dira euskal-amerikar idazleak. Gaiari buruzko azterketa egin du EHUKo irakasle David Riok, eta liburua argitaratu Laxalten lanari buruz.

ESTATU BATUETAKO EUSKAL LUMAK

ZALDIERO

■ David Riok Laxalten obra eta beste hainbat euskal-amerikar jatorriko idazleena bildu du liburu batean.

David Rio irakasleak esan gustu duenez, euskaldunok Ipar Amerikako literaturan dugun ahotsa da Robert Laxalt. Gaiari buruzko liburua argitara berria du Riok. "Robert Laxalt: La voz de los vascos en la literatura americana" dugu lanaren izenburu eta, bertan, Nevadako idazlearen bizitzak eta lanak betetzen dituzte orririk gehienak. Laxalteen batera, ordea, euskal-amerikar jatorriko diren beste zenbait idazle ere aipagai ditu irakasleak Renon eta Gasteizen aurkeztu duen liburu zintzoan.

Irakasleak adierazi digunez, Madrilen jakin zuen, lehenengoz, Robert Laxalt bazenik. Ipar Amerikako ikasketak egiteko bibliotekarik nagusienetakoan zegoen, 1991. urtea zen. "Madrileko Was-

hington Irving Bibliotekan, Amerikako Estatu Batuetako Hegoaldeko literatura-

□ **"Robert Laxalt aitzindari izan zen, eta euskaldunon bozeramaile literario onena, ingelesez"**
DAVID RIO

ri buruz ari nintzen lanean. Liburu bat ikusi nuen: 'The Basque Hotel'. Euskaldunen oinorde batek idatzia. Euskal-amerikar jatorriko idazleak ere bazirela jabetu nintzen orduan, ingelesez idazten zutenak, euskaldunen gainean. Gaia bazterrean laga nuen orduan, beste kontu

batzuk nituen-eta esku artean". Gero, hurrena, 1995ean, Gasteizko Filologia fakultatean ari zela, gutxiengoek AEBetako literaturan duten lekua aztertu asmoa azaldu zuten Ingeles Filologiako sailean. "Afro-amerikarrak, natibo-amerikarrak, chicanoak... Amerikako literaturan nola azaltzen ziren aztertu nahi genuen. Nik, Amerikako euskaldunak ere aintzat hartu behar zirela adierazi nuen. Euskaldunak eta, zehazkiago, Laxalt. Eta ikerketa abiarazi genuen, eta nuen. 1995ean bertan izan nintzen estrainezko Renoko Euskal Ikasketen Programan, eta Robert Laxalteen hitz egin ahal izan nuen".

Zazpi urte igaro dira Robert Laxalt-ekin lehen bilera hura egin zuenez geroztik. David Riorekin batera, Joseba Zulai-

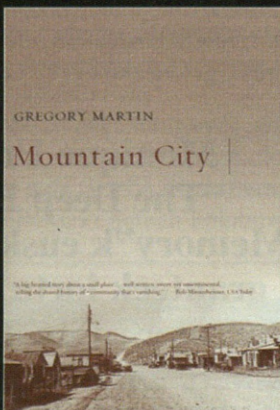
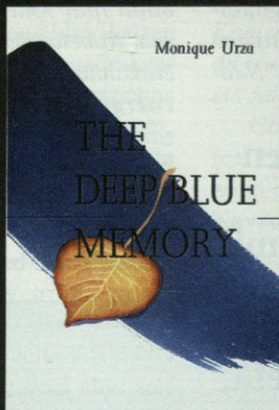
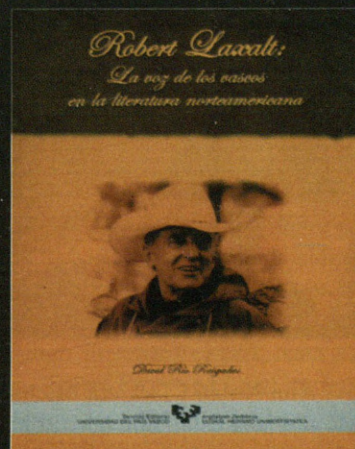
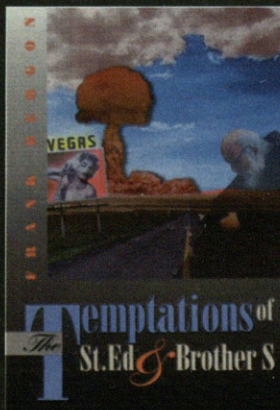
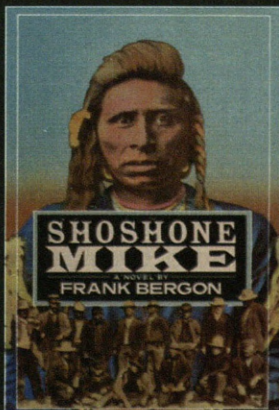
ka eta biok izan ginen. Hainbat galdera egin zizkion Riok Laxalti eta, tartean, idazlearen emazte Joycek ere hartu zuen parte, Mirande aipatu zutenean, adibidez. Zazpi urte igaro eta liburua ondu du irakasleak. "Unibertsitateko liburua da, baina, aldi berean, unibertsitatekanpo ari direnek ere irakurtzeko modukoa egin nahi izan dut. Batik bat, ez dagoelako Laxalten lanen itzulpenik Euskal Herrian. Idazlearen lanaren ikerketa egin nahi nuen, baina haren lanaren zabalkundea ere nahiko nuke, hau da, Robert Laxalten lanarena, eta euskal jatorrikoak diren idazleena".

Ernest Hemingwayrekin ere konparatu izan dute Robert Laxalt. Idazkera moldeak, bederen. Bietan ere, inondik ere, nabarmen da kazetari-tzaren eragina, lanbide izan baitzuten biek. "Laxalten prosa ez du artifiziorik, isuri handikoa da, eta minimalista. Artifiziorik ez agerian, baina lan handia ezkutan. Icebergaren teoria da hori, Hemingwayk esaten zuten. Alegia, egin den lanaren zazpitik bat ageri da paperean, sakoneko lana ez da ikusten". Egun, Robert Laxalten lanaren kalitatea ezagutua diote AEBetan: Pulitzer sarietarako bi izendapen izan zituen eta, egun, Nevadako idazlerik onentzat jotzen dute. Bestalde, Mendebaldean erabat zabaldu dira haren lanak; "ez Ekialdean, unibertsitateko argitalpen zerbitzu baten bidez kaleratu ditu-eta bere lanak eta, hori, nahitaez, muga da". Idazle garrantzizkoa AEBetan, baina ez Euskal Herrian. Ezezaguna du irakurle askok eta askok.

"Itzulpen gutxi ditugulako. Egia ere bada, ordea, gero eta jakinmin handiagoa dagoela Laxalten obraren inguruan, eta euskal jatorriko gainerako idazleen obra aztertzeko ere bai. 'Sweet Promised Land' iaz atera zen gaztelaniaz; frantsesez, berriz, oraintxe urtebete argitaratu zen 'In a Hundred Graves: A Basque Portrait' eta, oker ez banago, uste dut amazon.com-en ikusi dudala 'The Basque Hotel' frantsesez izango dela laster". Gero eta itzuliago da, beraz, nahiz eta egiteko asko dagoen oraindik. Hedabideek ere jakinmin handiagoa dute, eta haren heriotzaren ondoren batean eta bestean ageri ziren artikulua dira erakusgarri. Unibertsitatean ere ari dira, eta

EUSKAL JATORRIKO IDAZLEETAN ERAGIN.

Laxalten obrak, gainera, lanaren bidean jarri ditu euskal jatorriko idazle gehiago ere. Adibide dira Frank Bergon, Laxalten alaba Monique Urza, eta Gregory Martin. "Robert Laxalt-ek euskal jatorriko idazleetan ez ezik, beste jatorrikoetan ere eragin du. Frank Bergon, hirugarren belaunaldiko euskalduna da. Gregory Martin, berriz, laugarren belaunaldikoa. Gregory Martinek narrazio liburua du, ez fikziozkoa, 'Mountain City', oraintxe urtebete Debat argitaletxeak gaztelaniara itzuli duena". David Rio irakasleak Laxalti leporatu dio gazteagoen idazteko gogoak. Gero eta idazle gehiagok deskribatzen

■ Goian, Frank Bergonen "Shoshone Mike" eta "The Temptations of St. Ed and Brother S." liburuak eta David Riok idatzitako "Robert Laxalt: La voz de los vascos en la literatura norteamericana" lanaren azala; Behean, Monique Urzaren "The deep blue memory" eta Gregory Martinen "Mountain City" obrak.

Laxalten lana ikergai da. "Aurten berean doktorego ikastaroa izan dugu euskal-amerikar literaturari buruz, eta arrakasta handikoa izan da. Bestalde, bi ikasle ikerketa lanak egiten ari dira, euskal artzaina AEBetako literaturan nola azaltzen den, eta Frank Bergonen lana ere aztertzen hasita daude".

omen ditu Estatu Batuetako euskaldunen gorabeherak, eta Ipar Amerikako literaturan bertan ere, artzain euskaldunaren irudia sortu da, arketipo literario bihurtu da Laxaltez gero, Mendebaldeko literaturan batez ere. Euskal jatorriko ez den zenbait idazlek arketipo hori baliatu du. Hori egin dutenen artean dira Richard

■ Idazle garrantzitsua da Robert Laxalt Estatu Batuetan. Ipar Amerikako gizarteari euskaldunen berri eman zien. Euskal Herrian ordea, ezezaguna du irakurle askok, nahiz eta gero eta jakinmin handiagoa dagoen beraren inguruan.

Stookey, Ann Nolan Clark eta Michael Thomas, adibidez. Eta, bide hori Robert Laxaltek ireki zuen. Bidegile, eta eragile izan zen.

Horregatik dio David Riok, behin eta berriro: "Ahotsa da Laxalt, aitzindari dugulako, euskaldunak isiltasunetik eta ahaztetik salbatu dituelako, baina bada-go beste ahotsik ere. Frank Bergon, batez ere. Bizkaitarrak ditu arbaso, hiru nobela ditu, eta gaur egungo literatura-ren Mendebaldeko ahotsik behinena dela diote". Honek idatzitakoen artean, "Shoshone Mike" nobela historikoa da lehena. 1911ko gatazka du oinarri, indioen kontrako azkena. Gizon zuriak txikitu egin zuten Shoshone Mike eta haren leinu osoa, mendeku gosez, aurretik hark hiru euskal artzain eta unai bat hil zituelakoa. "Nobelan, euskalduna da pertsonaia-tako bat, hau da, hildako artzainetako baten semea, Erramuzpe. Eta behin eta berriz ageri da nobela osoan".

Frank Bergon neorrealismo amerikarraren ordezkari da David Rioren arabera. Mendebaldearen erretratoa egiten du,

baina bertako mitoetatik aparte. Mendebalde zaharreko mitoa kritikatzeko du, etnozentrismoa, biolentziaren zilegitasuna, eredu indibidualista, unai bakartiaren irudia, gizonezkoa gehienetan... "Neo-

■ Monique Urzaren "The Deep Blue Memory" k euskal emi- granteek lortu duten arrakasta du ardatz, amets amerikarra, eta, aldi berean, identitate ezaugarriari eusteko duten gogo

rrealismoa, Mendebaldean, eta Frank Bergoni dagokionez, mito horren kontra ari da, eta mitoaren kontrako errealtate ageri du. Bigarren lanean, 'The Temptations of St. Ed and Brother S.'

lanean, ingurugiroari buruzko kezka azaltzen ditu autoreak, oso gai komuna baita Ipar Amerikako egungo literaturan. Nobela bitxia da. Pertsonaia bat du euskalduna, fraidea, eta aurrerapenaren, energia nuklearraren eta ingurugiroa zaindu beharraren artean ari da. Borroka hori ageri du, kezka horixe. Literatura ekologikoa izena eman diote, eta joera berria da Estatu Batuetan". Idazlearen hirugarrenak, berriz, "Wild Game" darma izenburu, eta aurreko bietarik du. Bene-benetako gertaera du oinarri: isileko ehiztariaren ihesa eta Renoko agintariek nola jarraitzen duten, harrapatzeko. "Nobelan zehar, Mendebaldeko biztanleek idolo eta heroi egingo dute ehiztaria, Mendebalde klasikoaren balioak ordezkatzeko ditu-eta. Heroia, dena dela, biologo eta basozaina izango da, Jack Irigaray, euskal jatorrikoa, izadia zaintzeari dagozkion baloreen ordezkari. Haren euskal jatorria azpimarratzen da, euskal identitatea, sustraietara jotzeko duen joera, nola transmititzen dituen erroak seme-alabetara". Hortaz, Bergo-

nek beti baliatzen du euskal pertsonaia-
ren bat, gutxiengoa dela garbi uzten du,
eta Amerikako gizartean bat eginda bizi
dela ere ematen du aditzera. Oraintxe,
berriz, "Adios" izeneko nobela bat ari ei
da idazten. Oraingoan, emakumezko bat
du protagonista, arkeologoa, euskal jato-
rrikoa. "Berriro ere, ingurugiro gaiak,
Amerikako natiboak eta beste. Amerika-
ko literaturan ongi sendoturik dago
Frank Bergonen ahotsa".

Euskal jatorria duten beste bi idazle
ere aipatu dizkigu David Riok. Bata,
Monique Urza, Laxalten alaba; bestea,
Gregory Martin. Monique, hirugarren
belaunaldiko euskalduna dugu AEBetan.
Liburu bakarra du orain arte: "The Deep
Blue Memory". Lan honetan, beraien
famiaren historia aztertzen du Moni-
quek, eta bestetik, berri, aitak, Robert
Laxaltek, jendeari haren literatur lanetan
kontatu diona. David Rioren aburuz
nobela semiautobiografikoa da, baina
oharrak egiten ditu oraindik. "Nobela
da, ez da Laxaltarren biografia, Moni-
quek berak azpimarratu izan duenez.
Baina lehena berri ere: Laxalten his-
toria bera da, Robertek kontatzen
zuen, beste ikuspegi batetik: beste
belaunaldi batek kontatzen du, eta ema-
kumezkoaren ahotsa ageri da". Moni-
quek euskal emigrante hauek lortu duten
arrakasta du ardatz, amets amerikarra,
alegia, eta,aldi berean, identitate ezauga-
rriek eusteko duten gogo, izateko
moduari atxikitze asmoa aldarrikatzen
du. Bestalde, famiaren bizitza publikoa-
ren eta pribatuaren arteko ezin eramana
garbi da liburuan. Bertan irakurgai denez,
hedabideek hautsi egiten dute bizimodu
pribatua, bertako batek -Moniqueren aita
Robertek, alegia-, liburu batzuk argitara-

tzeagatik eta abar. Euskaldunen belau-
naldi bat baino gehiago azaltzen dira
liburu honetan eta nabarmena da identita-
te ezaugarriek ez dutela berdin balio
batzuentzat eta besteentzat. "The Deep
Blue Memory'n, lehen belaunaldiko lagu-
nak bere baitan daramatza erroak. Biga-
rrenekoak uko egiten die erroei, integra-
zioaren alde saiatzen da, porrokatu-
rik. Hirugarrenkoa, iloben belaunaldia, atze-
ra erroak berreskuratzen saiatzen da,
amets amerikarra ez baita hauen amets,
aurreko belaunaldiek lortu duten zera bai-
zik. Laugarrenak, berri, istorioaren
narratzailearen seme-alabek identitate
ezaugarri bertsuak bereganatzen dituzte,

□ Gero eta idazle gehia- gok deskribatzen ditu Estatu Batuetako euskal- dunen gorabeherak. Ipar Amerikako literaturan euskal artzainaren irudia sortu da, arketipo litera- rio bihurtu

gehi beste gutxiengo etniko batzuetatik
datozen ezaugarriak. Nobela interesgarria
da. Aitak era batera kontatzen du espe-
rientzia, eta alabak beste modu batera.
Kontrastea oso bizia da. Moniquek esan
dit idazten ari dela, baina oso gordean du
eta zain iraun beharko dugu".

Gregory Martin dugu hirugarren idaz-
lea. Honek "Mountain City" argitaratu
zuen orain bi urte. Ez fikziozko lana.
Nevadako herri txiki batean kokaturik

dago narrazioa eta bertako komunitatean
zenbait talde etniko desberdin bizi da.
Emigrazioaren historia kontatzen du narra-
tzaileak, laugarren belaunaldiko emigran-
tearen ikuspegitik, horixe baita Gregory
Martinen kasua. Arbasoekin nola sartzen
den harremanetan kontatzen du, aitona-
amonekin eta birraitona-birramonekin.
"Lan honek herri txikiko eguneroko bizi-
modua du ardatz, galtzera doan herria da,
meategi herria. Inmigrante britainarrak,
euskaldunak eta beste batzuk ageri dira.
Narrazioan zehar denbora oso astiro ira-
gaten da, baina ez da lan nostalgikoa. Per-
tsona larrientzat oso garrantzizko diren
kontuak azpimarratzen ditu autoreak,
umorearekin batera. Esaterako, narrazio-
ak berak ere euskaldunen txiste bat du
hasieran. Mel Basañez, nafar jatorriko
euskaldunak, taberna du Mountain Cityn,
eta euskaldunen txisteak kontatzen ditu.
Obrak oso kritika onak izan zituen 'New
York Times'en, eta 'San Francisco Chro-
nicle'n, New Yorkeko argitaletxe batek
argitaratu zuen eta horrek asko lagundu
zuen arin itzul zedin".

Frank Bergon, Monique Urza, Gregory
Martin... David Riok azpimarratu digu-
nez, Robert Laxaltek ireki du bidea. Hura-
xe izan genuen aitzindari. Lehena izan zen
euskalduneri literaturan leku egiten. Are
gehiago, literaturan ez ezik, baita gizartean
ere, "Sweet Promised Land"en arrakasta-
ren ondorioz batik bat, Ipar Amerikako
gizarteari euskaldunen berri eman bai-
tzion. Rio irakaslearen azken hitzak:
"Robert Laxalt aitzindari izan zela diot,
eta euskaldunon bozeramaile literariorik
onena, ingelesez. Literario azpimarratu
nahi dut, fikzioa ez denean William
Douglass da-eta buru, oraindik" ●

◆ MIEL A. ELUSTONDO

DONOSTIA

Abuztuaren 30etik irailaren 8ra Gipuzkoako Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

**Bizi
irakurriz!**

*Ale hartan Z. ARGIAK Municheko Olinpiar Jokoak zituen hizpide;
"Zorionak" editorialean, Rhodesia Jokoetatik at uztea goraipatzen zuen.*

Municheko olinpiadetan, black power!

■ Municheko Jokoetatik kanpo geratu zen Rhodesia, kirolari beltzek hala eskatuta.

Beltzetan beltzenek europar kolonialismoari muturreko galanta ematea lortu zuten Municheko Olinpiar Joko haien hasiera eman zitzaientean, Argentinako lehendakari ohia zegoen Donostian. Egonaldi haren atzean, ez omen zegoen atsedeen hartzea besterik Juan Domingo Peron jeneralaren asmoan, baina kasualitatez edo ez, egun haixetan egunkarietan gehiegitxo hitz egiten zen lehendakari ohia Argentinako agintea berreskuratzeko zeuzkan balizko aukerez, eta Franco ezezkotan egon behar zen, Espainiako jeneral nagusia ospa egina zelako jada A Coruña. Orduko egunkariak ez zuten txintik esaten urruntze estrategiko hartaz, eta ZERUKO ARGIAk ere ez, bistan da. Batak zein besteez, nahiago zuten Muni-

cheko Olinpiar Jokoetan zapalduetan zapalduenak lortutako garaipenaren inguruan aritu, bakoitzak bere ikuspuntu-tik. “El Diario Vasco”ko editorialak zioenez, kasu, “Una mala política” izan zen kirolari beltzena Rhodesiakoei Olinpiar Jokoetan parte hartzea galeraziz. Mikel Ugaldek, berriz, “Zorionak” ematen zizkien gure aldizkariko orrialdeetatik.

UTIKAN RHODESIA

Bere hitzekin sor zezakeen istiluaz jakitun-edo, zeharka-meharka hasten zen Mikel Ugalde bere txaloaren arrazoiak azaltzen: “Behin eta berriro asko idatzi da deporte gauzetaz, kirolarien egitekoe-taz, deporteak eta pertsonagintzak dadu-katen loturaz, eta abar. Baina azken aldi

honetan ikusi eta entzun ahal izan dugu-
nez, kirola ere 'politika madarikatuare-
kin' nahastu digute. Ez da hau gaurregun
sortu den leloa, aspaldikoa baino. Halaz
ere, Olinpiadetan, Rodesiaren jokabidea
dela medio, esames, haserre, kezka,
hitzaldi, bilera eta erronka franko sortu
da Munich eta munduan zehar, eta, zori-
txarrez, arinegi mintzatuz sarritan".

Behin indarrean zegoen gizalegeak agintzen ziona beteta, barruan zeramana agertzeko eskubidea zeukan, eta zirt-zart botatzen zuen berea gure gizonak.

“Guk, geure aldetik, ez dugu zorionak eman besterik egingo. Izan ere, bada-kizue, jakin -kanpoko berriak ezagutzea bertakoak baino errazagoa izaten bait da askotan-, Rhodesiako agintedunen, indardunen jokabidea esango genduke, oso zapaltzaile eta menperatzaile dela”.

Eta zer gertatu zen Munichen? “Gizalege oro apurtu duen gobernuaren laguntzaz gerturiko kirolariak Alemaniara doaz. Pertsona bezala bizitzeko egokierarik ez duen herriak ez ditu deportistak sortaraziko. Badu aurreragoko lanik. Horregatik, lehenago Hego-Afrikari buruz erabaki zana Rodesiarekin ere berdin erabaki dedilla eskatzen dute beltzek.

Kirolariek badute zapalkuntza honen

**«Xenpelar eta Iparragirreraren sintesi
izatea nahi nuke»**

■ Euskal Herriko eliza

Amunsa, 1972-IX-03

Gasteizko Desamparados parrokian ez dabilta txantxetan, nonbait. Euskal izenez bataiatzen denbora galtzeko betarik ez omen dute. Bertako erretore sonatu den Illanas jauna lanpeturik dabil nonbait, horrelako lantxoetan nahasteko. Halere, berak seinalatuko omen dio bataia-lekua, bere seme-alabaren bat euskal izenez bataiatu nahi lukeenari. Ez duk gutxi, arranopola! ●

■ Nekazariak an eta emen

Jose Alkiza, 1972-IX-03

Emengo baserritarren sindikatuari 'hermandadea' deitu oï diogu, Espainiako nekazarien sindikatoak 'Hermandad nacional de labradores y ganaderos' izena bait du. Azkeneko batzar nagusian hermandadeari adar berri bat sortu zaio: nekazari gazteen elkarte. Eta gazteek beren gogo eta ametsak batzarraren aurrean azaldu zituzten. Denen izenean elkarteko leendakari dan Fernando Sanz Pastor-ek itzegin zuen. Ara zer esan zuen beste gauza batzuren artean: Nekazaritza gazterik gabe gelditzen ari da. Balio duten guziak badoaz. Orra or noiz-nahi entzuten ditugun itzak eta nazioari eta guri bildurra emateko modukoak. Nazioari, aurrera bultza eta eragingo dioten gazterik gabe, nekazaritza iltzera doalako; eta guri, gelditzen geran gazteoi, iaioenak joaten ikustean -ez ote genduke obe alde eginda? Ez ote dugu okerreko bidea artu nekazari-

tzari eltzean?-, pentsatzen dugulako. Zergatik doaz iaioenak? Lehenbizi ez dalako irabazten, ez dalako etorkizunik ikusten, eta bigarren, gazteok ez daukagulako gure ideak azaltzeko biderik, eta gure nortasuna osatzeko modurik. Nekazari gazteak bere etorkizuna eratzen parte ar dezan, bideak ireki behar ditugu, eta ortarako sortu da hermandadearen barruan gazteen elkarte. Elkarre onek, nekazari gazteen eskubideak aurrera atera nahi ditu, nazioko beste edozeiñek bezalako bizimodua eta etorkizuna izan dezan nekazariak ere. (...) Nekazari gazteak, beste edozeiñek aiñako eskola behar du, gero berak erabaki dezan nekazaritzan gelditu, alaxe nahi duelako, ala beste zerbaitetara joan. Gelditzea erabakitzen duenari, nekazaritzako teknika berriak ikasteko era eman behar zaio, orain nekazaritzan aritzeko ez bait da aski gurasoengandik ikasia (...) ●

kontzientziarik eta Munichen parte hartzerakoan Rodesia kanpoan uztea eskatu dute, elkartasunak damaioten indarrak baliaturik eskatu ere. Geroztik gertatua, denok ezagutzen duzue. Konponketa sinplea hasieran, Ingalaterraren babespean jokatzearena alegia, eta azkenik kanpoan gelditu da Rodesia".

GARAIPEN TXIKIA, BAINA GARAIPENA

Beltzek irabazi zuten borroka hura, bederen, zioen Mikel Ugaldek. "Gauzek lehenean jarraituko dute, Rodesian ez da aurrerantzean ezer aldatuko. Baina beltzek injustizia eta bidegabekeria gogorazi digute. Pozgarria da kirolari hauek erakutsi diguten kezka, nahigabea, samintasuna, zapalkuntzaren kontzientzia. Horregatik, bihotzez, ZORIONAK".

Dena dela, garaipenaren aldaba joa bazuen ere, handik aurrera gerta zitekeen Ugalde ez zen baikoregi agertzen.

"Europar oraindik Grezia eta beste zenbait diktadurak irauten duten antzera, Afrikan ere ez dira Rodesia eta Hego-

Afrikakoak bakarrik zapaltzaile. Hor daduzkagu, adibidez, Mozambiken FRELIMOren eraginez portugaldarren aurka burruka bizian" eta "Burundin gertatua ere lotsagarri deritzagu. Zenbaiten jauntxokeriek, feudalismoa gogo duten tutsi indardun eta dirudunek herri bat, hutustarren herria, zapaltzen eta hileraziz doaz". Eta Rhodesian, zer gertatzen ote zen? "Ingeles gobernuak 'askatasuna' eskeini eta gero, 1965 urtean hain zuzen, bertako arazoak, problema larriak ez du

■ Bengoa

Iragarkia, 1972-IX-03

Iñoiz ikusi ez bezalakoa. Piper. Gaur jo, eta bihar ikasiko duzu. Bengoa - Hammond Organos. Elektroakustiko-injeniaritza. Victor Pradera, 27. Donostia ●

konponketarik izan. Igaz, Azaroan, Home ingelesak eta Smithek lege berri baten araudia izenpetu zuten, baina mamiz eta muinez ez da ezer aldatu. Beltzek ez dute luzaroan bertako agintea eskuratzetik izango. Afrikar beltzak, 250.000 zurien menpe, hankapean bizi dira. Beltzen joralek beheko mailan segituko dute, eta irakaskintza erakunde zurien osabide eta gozamenerako pentsatua izan da".

Nolanahi ere, beltz askatzaileen garaipena izan zen Munichekoa, eta horixe gogorarazi nahi zuen "Zorionak" artikulua egileak: "Aurtengo Olinpiadak martxan daude. Medallak pilaka banatuko dira, txaloak, garaipenaren

txaloak eta ezinaren negargura elkartuko, kirolari nagusien izenak historiak jasoko ditu ondorengoek gogoan har ditzaten. Nik, nere ajendatxoan, beste historia bat jasoko dut, kirolariak, historian zehar, herriaren garrasiari erantzun nahirik idatzi duten historia. Historia tristea, garratza, isila. Aurten afrikar beltzek beren kapitulua idatzi dute. Gure artean ez ote da historiagilerik izango?" ●

◆ PILAR IPARRAGIRRE

Astia Hartuta

A S T E K O L I B U R U A

AURTENGO APIRILA SARIAN FINALISTA

**INESAREN
BALADA****Hasier Etxeberria
ELKAR**160 orrialde
7,60 euro

Hasier Etxeberriak idatzitako "Inesaren balada" nobela finalista gertatu da 2002ko Apirila sarian, gazteentzako narratiba bultzatu asmoz Corte Inglesek eta Argitaletxe Elkartuak (argitaletxe valentziarrak, galiziarrek, katalanak, asturiarrak, aragoiarrak eta euskaldunak osatzen duten elkarlanerako plataformak) urtero antolatzen duten literatur lehiaketan. Abenturazko nobela dugu "Inesaren balada", XVIII. mendeko kortsario lapurtarren mundura garamatzan idazlana. Bere protagonista nagusia neskato bat da, Inesa Indazubikoa. Zazpi ahizpen artean zazpiga-

rrena jaiotzea egokitu zitzaion neskato honi, eta mendikoa zenez, jakina zen bere patua: sorgina izatea zegokion. Baina bera hegazti urruti-gose bat zen, eta ez zegoen horretarako prest. Bere gurasoen ostatuan lanean ari zela Pellot kapitain kortsarioa ezagutu zuenean, garbi izan zuen zer egin. Pellot kapitainak eta bere tripulazioak soldadu espainiarrak zeuzkaten atzetik, eta haiek ostatuan agertu orduko, ospa egin zuten handik. Inesak, bere aldetik, epe bat jarri zion bere buruari: hamar urte beteko zituen egunean alde egingo zuen gurasoen etxetik eta Pellot kapitainaren bila hasi.

▼ Egileari Galdezka

"Inesaren balada" k jarraipena edukiko du"

Hasier Etxeberria

LANDER GARRO

■ Nor dugu Inesa, zure nobela honetako protagonista?

Inesa Indazubikoa zazpigarrena da zazpi alaben artean, beraz, sorgin izateko sortua da. Mendikoa dugu, Baztan moduko lurralde batekoa, eta neska. Eta hiru baldintza horiek datozkio ezarrita jaiotze beretik: neska, menditarra eta sorgina izatea. Baina horrelakoa du bere izaera eta erabakia du bera ez dela izango ez sorgina, ez mendikoa eta ezta neska ere. Erabakitzen du mutila izango dela, itsasokoa, eta itsas-mutila gainera.

■ Zer da "Inesaren balada" nobelak eskaintzen duena?

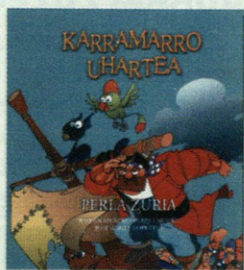
Nobela hau Inesak berak, jada zaharra denean, hau da, amonduta dagoela kontatzen dituen bere bizitzako gertaeretan dago oinarriturik. Eta kontakizun horretan, bere patuari buelta ematen dion neskato baten bizipenak agertzen dira. Inesak benetan bizitzen ditu gertatzen zaizkion guztiak. Gorrotoa, gorroto da haren baitan, inolako txantxarik gabe; amodioa, amodio den bezala. Bere garaiaren testigantza zuzena jasotzen du neskato honek, begi erne batzuetatik. Eta bere neskato izaeran destilatuz ulertzen ditu gauzak, eta bere buruarengan daukan sineste sakon batek bultzatuta sentitzen da gai munduko edozein bazterretan suertatzen zaizkion abenturak bizi ahal izateko, Pellot jaunaren tripulazioan sartuz eta itsaso guztietara abiatuz.

■ Zure nobela honek jarraipenik izango al du?

Amaitzen den puntuak erakusten digu jarraipena edukiko duela. Zera esan dezaket, "Inesaren balada" nobela luzeago baten lehenengo entrega besterik ez dela, nahiz nobela oso bat den, bere horretan irakur litekeena, baina ez du Inesaren bizitza guztia agertzen.

LIBURUAK

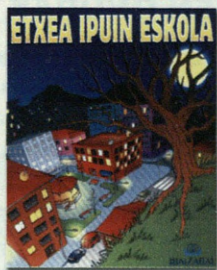
**KARRAMARRO
UHARTEA.**
PERLA ZURIA
Joxean Muñoz/
Inazio Mujika/ Jose
Angel Lopetegi
TTARTTALO
36 orrialde
4,15 euro

KARRAMARRO UHARTEKO LAGUNAK BERRIZ

Hona hemen Joxean Muñoz eta Inazio Mujikak idatzi eta Jose Angel Lopetegik marraztutako "Karramarro uharte"ren jarraia: Dimitri kapitaina, Txin-txin pilotua, O'Clock artilleroa, Jozé lemazaina, Pizzicatto sukaldaria, Ton-ton zelataria, ontziko txokoa den Akeita, Iks loroa eta Sam katuari gertatzen zaizkien abenturekin goatzeko parada berri bat. Gutxienez beste bi liburuxka badaude jada plazaratuak. "Perla Zuria" horietatik bat dugu. Perla Zuria uharte bat da, eta piratek eraikitako antzoki eder bat dago bertan. Garai batean bazen han kanta, dantza eta festa ugari, baina Walkertar Walker eta bere esklabozaleak azaldu zirenetik, akabo jai giroa, eta antzokia erdi erorian egon da. Baina hara nondik pirata guztiak elkartu diren berriro han!

**ETXEA IPUIN
ESKOLA**
**Juan Manuel
Etxebarria**
IBAIZABAL
95 orrialde

EUSKAL MITOLOGIako HIRU IPUIN

Gure herriaren joan-etorri luzean, eta eskolak sortu arte bederen, norberaren etxean ikasi ohi ziren ikasi beharrekoak, belaunaldiz belaunaldi jakinarazten ziren sinesteak batik bat. Eta gaur egun eskola ederrez beterik baldin badaukagu gure herria ere, aukerak aukera, gaztetxoek hezkuntza integralerako guna etxea beti izango dela oinarritzat harturik osatu du Juan Manuel Etxebarriak "Etxea ipuin eskola" liburua, non euskal mitologiako hiru ipuin jasotzen diren: Mari, Laminak eta Olentzero, Jesse marrazkilariak egingako irudiez hornituak eskainiz. Ipuinok euskaraz datoz, baina bakoitzak bere itzulpen-laburpena du, euskararik erabiltzen ez dutenen lagungarri.

**SABOR DE
MALTA**
Francisco M. López
Serrano
KUTXA
31 orrialde
3,61 euro

DONOSTIA HIRIKO KUTXA SARIA 2001

Donostia Hiriko Kutxa Literatur sarietan Gaztelerazko Ipuinarena eskuratu zuen iaz Francisco M. López Serranok "Sabor de Malta" izenburua duen narrazio honexekin. Oliver Best rock abeslaria, beti mozkorturik dagoen gizona, da kontakizun honen protagonista. Dagoeneko zeharo usteldu zaio gibela Oliver Besti, harrapatu dituen zirrosi eta hepatitis gaiztoak oso aurreratu zaizkio, eta heriotzara eramango duen azken kopa horren atzetik dabil ero moduan, Maltako ihauteri egunetan prezeski. Baina haren gorabehera horien guztien berri, narratzaile guztiz orojakile batek ematen digu: Jainkoak, alajaina! Zeruaren, munduaren eta gauza guztien sortzaileak, eta beraz, ustekoa da mozkor horren Infernuaren sortzaile ere izango denak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
betailreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betailrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

LIBURUAK

PIRATEKIN MATEMATIKA- REN MUNDUAN 2

Batzuen artean
ELHUYAR
CD-ROMa
27,50 euro

8-10 URTEKO HAURREI ZUZENDUA

Elhuyarrek plazaratu duen "Piratekin matematikaren munduan 2" hauxe zortzi-hamar urteko haurrei zuzendua dago. CD-ROM hau berdin erabil daiteke PC edota Macintosh ordenagailuetan. Bertan, batik bat irakasleei eta hezkuntza-esparruan "Piratekin munduan" programa multzoko "Matematika 2" hauxe erabili nahi dutenei oso lagungarri gerta dakiekeen gida didaktikoa aurkitzen da. Menu nagusian, berriaz, portuan agertuko dira nabigatzen haste-ko behar dituzun guztiak. "Zatoz gurekin itsaso zabalera!", gonbidatuko zaitu piratetako batek, eta animatzen bazara, era guztietako abenturak bizi ahal izango dituzu haiekin batera, mundua zeharkatzen duzuen bitartean. Kortsarioekin ibiliko zara borrokan, merkatura joango zara, zubi bat eraiki...

TENTO ETA KATEA

Ricardo Alcántara/
Gusti
IBAIZABAL
29 orrialde
4,75 euro

KATEA IZATEAREN ONURAK ETA KALTEAK

Etzeko txikienak oso kontuan dituen kontakizun bilduma hau Ricardo Alcántarak sortu, Gustik marraztu eta Iñaki Zubeldiak euskaratua da. "Tento eta katea" deritzanean, txakurtxoak kateaz lotutako txakur dotore batekin egiten du topo, eta hura bezain guapoia egoteko gogoia sortzen zaio. Gainera, jakin badaki bere lagunetatik inork ez daukala katerik! Beraz, arinarin abiatzen da bere gelarantz, jostailu artean kateren bat izan behar duelakoan. Baina han ez du inongo katerik aurkitzen, eta trastelekura doa begiratzera. Eta trasteen artean, kate bat aurkitzen du. Kate luze samarra, kandadu eta guzti duena. Hark balioko dio. Lorategira joan, eta katearen mutur bat bere lepokoari lotu, eta beste muturrarekin zuhaitz baten enborra inguratzen du.

MEMORIA 2001

Batzuen artean
EUSKO
IKASKUNTZA
264 orrialde

EUSKO IKASKUNTZAK IAZ EGINIKO LANA

Eusko Ikaskuntzak, urtero egiten duen bezala, 2001. urtean egin duen lanaren ikuspegi orokorra eskaintzen du "Memoria 2001" deritzan argitalpen honetan, iazko ekitaldian zehar garatu dituen era guztietako jardueren berri xeheki emanaz. Laburbilduz esan dezakegu 2001ean Eusko Ikaskuntzak 25 jardunaldi, mintegi eta sinposio antolatu zituela Euskal Herriko geografia osoan zehar, zientzia ikerketa, hizkuntzalaritza, historia, egungo musika, haurren osasuna, kazetaritza, abeltzaintza, Europaren eraketa, emigrazioa eta diaspora, sareko lana, gizarte mugimenduak eta beste gaiak aztertuz. Horrez gain, 30 liburu argitaratu zituen, ikerketa eta prestakuntza laguntzeko 69 beka eman, eta hezkuntza jarduera zabala burutu zuen.

DISKOAK

ESPERIENTZIEN ETORBIDETIK

Selektah Kolektiboa
METAK
17 kanta
13,40 euro

SELEKTAH KOLEKTIBOAREN BIGARRENA

Azkenean plazaratu du Selektah Kolektiboa bere bigarren CDa, "Esperientzien etorbidetik" izenburua daraman hauxe! Munduaren norabidea aztertzen du oraingoan taldeak, Euskal Herrian gertatzen dena horregatik ahaztu gabe. Eta era guztietako injustizien salaketa gordina egiten du, Palestinako herriari jasanarazten zaiona kasu, Bush bezalakoak xaxatzen dituelarik, alditan

izen bera daramaten hamazazpi kanta indartsu hauetan: "Intro zuentzako", "Orkestraren orena", CDari izena eman dion "Esperientzien etorbidetik", "UPN West 2 (¡pa vencederos, navarreros!)", "Festa... zu ongi presta", "Impunitat", "Nere eskutik", "Conexion", "Gora gaileta", "Hitzek min hartzen duten tokia", "Conciencia de un sentir", "Hip-hop bizitza", "Hiru kilo", "Iraina" eta "Outro".

BILBO, irailaren 1a arte *Antzerki emanaldia*

Zenbait egunetan "Hello Dolly" antzerki musikatuak ikusteko aukera izango da Arriaga Antzokian. Antzezlanean bikoteak elkartzeaz arduratzen den emakume bat da protagonista (Dolly) eta Concha Velasco jarriko du honen paperean.

Arriaga Antzokia

SOPUERTA urriaren 6a arte *Erakusketa*

Berrogeiren bat argazki eta odolkiak, txorizok eta gazia egiteko erabiltzen diren zenbait tresnak osatzen dute "Modos de vida tradicionales" izenburupean antolatutako erakusketa. Bertan, desagertzeko zorian dauden ogibide eta jarduerak jaso nahi izan dituzte.

Enkarterrietako museoa

GASTEIZ irailaren 23a arte *Erakusketa*

Zuloa aretoan eta Frantzia kaleko zenbait dendatara erakuslehotan 240 argazki jarri dituzte Arte Ederretako hamar ikaslek. Artium museorean kanpoaldeari egun bakar batean erabili eta botatzeko argazki makina batzuez ateratako argazkiak daude ikusgai. Zuloa aretoa eta Frantzia kaleko dendak

ONDARROA, abenduaren 1a arte *Lehiaketa*

Ondarroako Udalak eta Elkarlanean argitaletxeak, euskal kultura aberasteko eta idazleen lana bultzatzeko asmoz, Augustin Zubikarai II. nobela labur lehiaketa antolatu dute. Lanak aurkezteko azken eguna abenduaren 1a izango da. Ondarroako Udaleko euskara zerbitzua

DONOSTIA, irailaren 4a arte *Musika jaialdia*

Bai Euskal Herriko bai kanpoko artista ugarik parte hartuko dute Donostian antolatutako Musika Berrien XII. jaialdian. Bertan, kontzertuak, performanceak eta instalazioak uztartuko dira. Kontzertuei dagokienez, Teamtendo + DJ AÍ, Jah Wobble & Deep Space eta Jimmy Arrabitek jardungo dute, besteak beste.

BAIONA, urriaren 15a arte *Erakusketa*

"Champion de Rome" erakusketa artearen historiako grabatzaile handienetakoa izan den Piranese artista erromatararen (1720-1778) obrak jarri ditu ikusgai. Hala ere, beste grabatzaile ospetsu batzuen lanak ere biltzen ditu. Dürer, Goya eta Davidenak, alegia. Bonnat museoa

ZUMAIA irailaren 30a arte *Ipuiñ lehiaketa*

Literatur sorkuntza bultzatzeko asmoz, Zumaiako Udak Kutxaren laguntzarekin "Julene Azpeltia XV. Ipuiñ lehiaketa" antolatu du. Ipuiñak euskaraz aurkeztu beharko dira, gaia libre izango da eta gutxienez 10 folio izan beharko ditu lan bakoitzak.

Zumaiako Udaleko euskara batzordea

EIBAR urriaren 10a arte *Sari banaketa*

Aurtengo hamahirugarren urteari dagokion Toribio Echevarria Sari Banaketa izango da Eibarren. Bi sari banatuko dira: bata, "Sormena eta Eraberrikuntza Teknologikoa Enpresan"; bestea, berriz, "Enpresa Asmoak" saria izango da. Lanak aurkezteko epea urriaren 10a arte egongo da zabalik.

JAIZ, irailak 1 *Antzerki emanaldia*

Nafarroako Gobernuak "Heriz herri" izeneko programa abiatu du aurtien ere. Programa honen helburua 200 biztanle baino gutxiagoko herrietara antzerki eta zinema emanaldiak eramatea da. Irailaren 1ean eskainiko dute azken emanaldia Jaizen. Bertan, Sanbhu Teatro taldeak "Re-creo" lana antzeztuko du. 22:00 Frontoia

IRUÑEA irailaren 1a arte *Erakusketa*

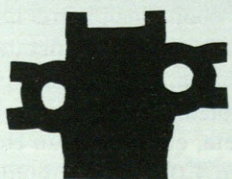
"Pilota artean: Nafarroako 2002 Mundiala" izenburupean antolatutako erakusketa pilotak hainbat artistaren lanean zer nolako eragina izan duen erakusten digu. Bereziki XIX. mendearen bigarren erdiko eta XX. mendeko lehen erdiko lanak bildu dituzte. Moises Perez de Albeniz galeria

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora

kutxa

zuri esker
gracias a ti

gizarte ekintza
obra social

Udaberria harro etorri zen, fruituen loraldi oparoa ekarriaz. Uda bustia eduki dugu, hondartzaren maitaleentzat eskasa agian, baina perretxiko biltzaileentzako, adibidez, oso egokia.

URDIN, MUSKER, HEZE...

B elardi urdin eta baso hezeen zaleok ezin kexatuko gara aurtengo udaren koloreekin. Udaberria harro etorri zen, epel eta tamainan bustia, eta fruituen urte oparoa dantzatu du atzetik. Intxaurrondoaren gisan eguzkizale amorratuak diren arbolak hezur hezearen kezko lainopean larri dabilta, ito beharrean. Besteek, orde, nik ezagutu dudana uzta katerik emankorra osatzen ari dira. Hau dugu hau pagotxa!

Eguzkipean erre ezinik espaloietan gori dabiltazen kaletarren suak ketzen ditu lainoak. Kazetariak ere, zeregin handirik gabe, hor ari dira, egiten

ALBERTO ELOSEGI

duen eguraldia egiten duela urtero lez, garra bizitzeko haizeak harrotzen. Hondartza minbizi sortzailearentzako soilik eskasa den eguraldiari txarra deitzen zaion bitartean paisaia sekula baino... modernoon berdea nola esanda asmatuko dudana ez dakidanez hemen datozkidanak: gordinago, urdinago, muskerrago, hezeago, finean biziago.

Lurralde atlantiarretako eguraldiaren ederraren zenbaterainokoaren adierazle onena den sagarrondoari begiratu: indarrez lepo eta fruituz mukurru abailduta. Eta perretxikoetan aurtengo gibelurdir berdea nagusi...

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@zerain.com

O S A S U N A

Zelula amak ekar ditzakeen mesedeak ugariak dira, erabilera ugari ditu. Klonazioan erabiltzen da adibidez, bihotzeko infartu kasuetan, baita parkinsona duten pazienteekin ere.

ZELULA AMAK, ERREMEDIO ANITZ

A zken aldi honetan komunikabideetan behin eta berriz aipatzen dira zelula amak. Eta gehienetan albiste on eta mesedegarriekin lotzen diren arren, badira, hala ere, klonazioarekin, erabilera desgokiekin eta prejuizio eta aurreiritzi gogor bezain ustelekin lotu eta deskalkifikatzen dituztenak ere.

Otsailean Nafarroako Klinika Unibertsitarioko talde batek zelula amak ezarri zizkion bihotzeko infartu bat jasan zuen paziente bati. Gisa horretako operazioa aurreneko aldiz egin zen Espainian gizakiekin, eta kardiomioplastia izeneko teknika erabiliz, pazientearen beraren muskulu biopsia batetik lortutako zelula amak ezarri zitzaizkion, hainbat miokar-

ALBERTO ELOSEGI

■ Klonazioetan ere erabili ohi dira.

dioko infarturen ondorioz erabat baliorik gabe geratu zitzaion bere ezker-bentrikuluaren % 30-40a ordeztu eta berriro ere martxan jartzeko. Pazientea, 70 urteko gizona, oso ondo errekuiperatu zen, eta

medikuak oso baikor eta itxaropentsu agertu ziren, aurrerantzean teknika horrek ekar ditzakeen abantaila eta mesedeak aurreikusiz.

Bestalde, parkinson izeneko gaitzak jota dauden gaixoen kasuan ere zelula amek hildako zelulak ordezkatzeko gero, gaixotasunaren eboluzioan aurrerapauso itzela lortu daitekeela pentsatzen dute adituek. Ez da ahaztu behar parkinson gaitzak biztanleriaren % 1 inguru erasaten duela, eta gaur egun Hego Euskal Herrian 4.000 gaixo daudela gaitz horrekin diagnostikatuak. Beraz, atera kontuak zer-nolako mesedeak egingo lizkiekeen horiei zelula amak erabiltzeko.

◆ JABIER AGIRRE

Mendizaleen eta perretxikozaleen atsedena Otzaurteko bentan

Aspalditik taberna gisa ezagutua den Otzaurteko benta hartu dugu abiapuntutzat gaurko txangorako, hona trenez iristen ziren lehengo mendizale haiek bezala. Gipuzkoatik Nafarroako eta Arabako lurretara joateko, aitzina pasabide nagusia izana da historiaz betetako leku hau. Gertu dauden Aizkorri, Aratz eta San Adrian

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ Garagartzako haitzak. Goian Naparraitz izenekoa eta behean eskuinean Bikunaitz izenekoa.

ASIER AGIRRESAROBÉ

leku aski ezagunak alde batera utzi, eta Txurruko punta tontor atseginera egin dugu ibilaldia, ondoren Garagartzako harkaitz bitxiak ezagutzeko. Hanka astintzeko gogoz ibiliz gero, gainera, bigarren ibilaldi bat ere proposatzen dizugu, Gazteluberri tontor bikoitz berezira.

Otzaurteko gainean bertan dago Otzaurteko benta zaharra. "Otzaurteko bentea", bertakoe deitzen duten moduan, betidanik ezagutu da taberna bezala. Zegamaren gainean, Aizkorriren magalean kokatua, mendizaletasuna eta turismoa hasi baino lehenago bertatik pasatzen zen jende gehientsuena basoetako eta mendiko langileak ziren: basomutilak, ikazkinak, mandazainak, artzainak... Langile haientzat, Otzaurte geldiuene garrantzitsua zen Idiazabal, Segura eta Zegama ingurutik Urbiako etxoletara joateko, bertako zelaietan edukitzen zituzten ardi eta behorrak ikustera. Baina hori baino askoz lehenago ere, pasabide estrategikoa izana da mendi lepo hau, XIX. mendean Gipuzkoa eta Nafarroaren arteko bide nagusia bertatik pasatzen baitzen.

Geroago ere, mendizaletasunaren loraldi garaian, ibiltariak Aizkorriko mendi multzo aldera bide luzea tren egin ondoren Otzaurteko geralekutik gora etortzen zirenean, garrantzi handiko geldiuena zen. Trenbidea, tunel ugaritan barna pasatzen da ingurune menditsu honetatik. Egun, leku guztietara kotxez irits daitekeenez, benta zaharrak ere garai berrietara egokitu behar izan du: gaur taberna eta jatetxe berri bat da, orain inguruotan nagusi diren mendizale eta perretxikozaleentzat.

Otzaurteko gainean (670 metro) bentaz gainera, Andra Mariaren ermita dago, eta mikeleteen etxea izandako eraikuntza. Leku honetatik ekin diogu gaurko ibilaldiari, Beunda eta San Adriango pasabiderako norabidean doan bide zabalarari helduz. Metro gutxiren buruan, ordea, bide nagusi hau utzita, ezkerrean egin dugu, basoan barrena sartzen den bide batetik. Bidea berehala utzi dugu mendiaren bizkar leunetik zuzen igotzeko. Basotik belazera irten gara, bazkan ari diren abereak lagun; ikuspegia zabalduta da orduan, eta

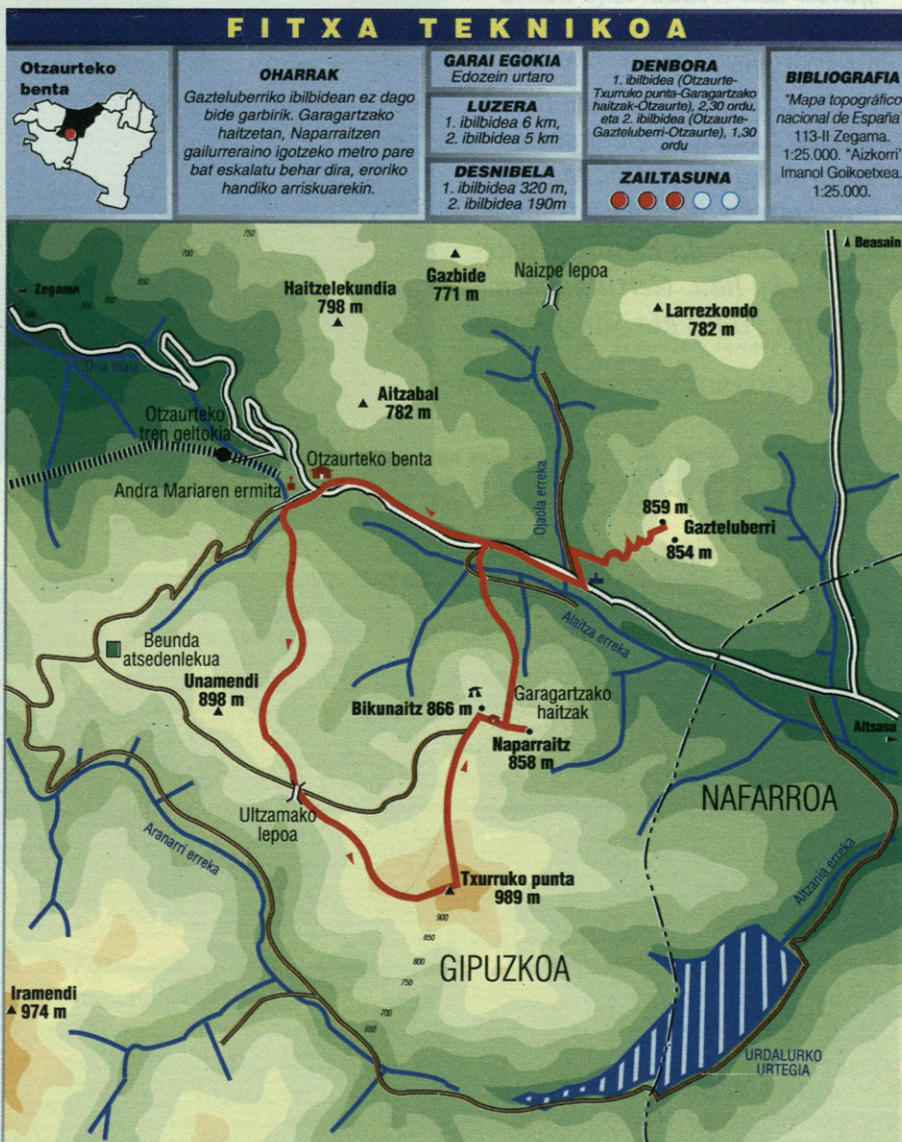
Mendizaletasunaren loraldi garaian, ibiltariak Aizkorriko mendi multzo aldera bide luzea egin ondoren Otzaurteko geralekutik gora etortzen zirenean, garrantzi handiko geldiuena zen.

Txurruko punta, gure lehenengo tontorra, parean azaldu zaigu. Gainez gain, Ultzamako leporako norabidea hartu dugu, eta lan handirik gabe heldu gara bertara (822 metro). Aurrez aurre dugun gailurrera heltzeko azken maldei ekitea besterik ez zaigu gelditzen. Txurruko punta (989 metro), erpin geodesiko eta buzoi batek jantzitako tontor belartsua da. Gertu ikusten dira Aizkorriko mendikatea, Aratz eta Altzaniako mendilerroa, tartean Urdalur urtegia. Nafarroako lurretara begira, berriz, Beriain edo San Donato ageri da nabarmen, eta Etxegarate baino haratago, Aralar ingurua.

Udako eguzki leunaren azpian, beharrezko atsedendaldia leku atsegin honetan egin eta gero, iparralderantz garbi ikusten diren Garagartzako haitzetara bidean jarri ditugu hankak lanean, eta mendiaren ipar bizkarretik zuzen jaisten hasi gara.

Ibilaldia motz geratu zaigula iruditu zaigunez, errepidean behera abiatu gara, Otzaurteko aldera joan ordez, Gazteluberri gailur bitxiaren bila.

Belardietan zehar, harkaitzen oinera iritsi gara berehala. Hiru dira Garagartzako haitzak, baina bi bakarrik dira nabarmenak. Bikunaitz (866 metro, erdiko tontorra) eta Zabalaitz (mendebaldean dagoen tontorra, zuhaitzez estalia) arteko lepoan trikuharri bat dago. Bikunaitz tontorrari ekin diogu lehenengo, eta minutu gutxiren buruan zailtasunik gabe heldu gara gora; perretxiko formako buzoi bat dago bertan. Bide beretik jaitsi eta bi haitzen

■ San Adriandik Otzaurtera

Zalantzarik gabe, San Adriango tunela euskal geografiako igarobide ezagun eta estrategikoa izan da, bertatik mota guztietako jendea igaro baita: errege, soldadu, erromes eta apaiz, bidaiari eta merkatar... Galtzada erromatar garaikoa dela esan duenik izan da, baina egindako ikerketen eta aurkitutako aztarnen arabera ezin dugu hori ziurtatu, baina bai Erdi Aroko galtzada zaharra dela. Erdi Aroan Flandria Gaztelarekin lotzen zuen igarobide estrategiko honek. Gipuzkoatik, Araba eta Gaztelako mesetarako sarbide nagusia zen San Adrian. Foru mikeleteak sortu zirenean, besteak beste aduanak zaintzeko ardura zutenez, guardetxea izan zuten hantxe, tunelean bertan, ermitarekin batera. Geroago mikeleteen etxea esaten zaion eta egun Mendi Federazioaren aterpea den etxera aldatu ziren.

Ingurune menditsu horretan babesten ziren bidelapurak salbu, oinezko eta zaldizkoek ez zuten aparteko zailtasunik igarobide hau zeharkatzeko, baina XVI. eta XVII. mendean dilijentziak eta antzeko gurpildun ibilgailuak hedatzen hasi zirenean, arazoak sortu ziren igarobide hau zeharkatzerakoan, ibilbidea ez baitzen batere egokia ibilgailu gurpildunentzat. Horrela, poliki-poliki, Gaztelarako sarbide gisa garrantzia hartzen joango da Arlabango igarobidea. XVIII. mendearen erdialdean, Gipuzkoako diputazioak bere historiako lehen

azpiegitura-lanak egin zituenean, "Kotxeen erret bidea" delakoa, Arlaban aukeratu zuen Gaztelara joateko igarobide nagusitzat. Posta zerbitzuak (zaldiz), San Adriandik pasatzen jarraitu zuen, baina kotxe edo dilijentziak Arlabandik.

Gipuzkoa alderik alde zeharkatzen zuen bide honen erakitzeko lanek iraun zuten bitartean, bai eta hurrengoetan ere,

Zegama eta Segurako herriek beren desadostasuna adierazi zuten behin baino gehiagotan Arlaban aukeratu zelako San Adrianen kaltetan. San Adrian konpontzeko hamaika proposamen egin zizkioten horregatik Diputazioari. 1829an egindakoan, ordea, ez da San Adriango igarobideaz hitz egiten jada, Otzaurtekoaz baizik. 1850 aldera, bide honi "Carretera general" izendapena ematearekin batera, ibilbide aldaketa nagusi bat gertatzen da. Bide berri hau Donostia bertatik igarotzeaz gain, Beasaingo Yarzako zubitik Bergara eta Arlaban aldera jo beharrean, Otzaurteko

mendatetik igaroko da Nafarroako lurretara, Altsasutik Gaztelara jarraitzeko.

XX. mendean jada, Otzaurteko pasabidea utzi eta errepide nagusia Etxegarartetik igaroko da. Otzaurteko bentak eta bide bazterrean aurki daitezkeen puntu kilometrikoko harriek, ordea, duela mende eta erdi N-1 errepide nagusia bertatik igarotzen zela gogorarazten digute **I**

■ Otzaurteko benta.

ASIER AGIRRESAROBÉ

■ Gazteluberriko bi puntak; gamelu baten bizkarra edo bi titi, bakoitzaren irudimenaren arabera.

ASIER AGIRRESAROBÉ

artean dagoen bordaren ondotik pasaz Naparraitzera (858 metro, ekialdeen dagoen haitza) abiatu gara. Askoz iritsi ezinagoa dirudi, eta halaxe izan da. Mendebaldetik ekin diogu, eta harkaitzean irekitako koba txiki baten aldamenetik pasatzen, azken metroetan eskuak erabili behar izan ditugu gailurrera iristeko. Buzoi zahar bat dago hemen ere.

Kontuz jaitsi gara, igo bezalaxe, eta bi harkaitzen artetik beherantz abiatu gara, borda gure ezkerrean utzita. Ez dago bide garbirik hasieran, zuzenean behera joan gara. Basoan sartu eta puska batera bide galdu baten arrastoak topatu ditugu, zuhaitzetan pintura zaharrezko markez gainera. Bidea zenbat eta aurrerago orduan eta hobea da, eta horrela iritsi gara Otzaurte erreka baten bialaraxora, trenbidearen tunelaren ahoaren parera

■ **Gazteluberri. Iparraldeko gailurretik ikusita, hegoaldeko tontorra.**

gutxi gora behera. Hemendik, pista garbi batek errepiderantz eraman gaitu metro gutxitan; hortik Otzaurteraino kilometro pasatxo daukagu oraindik.

Ibilaldia motz geratu zaigula iruditu zaigunez, errepidean behera abiatu gara, Otzaurte aldera joan ordez, Gazteluberri gailur bitxiaren bila. Zubi baten aldamean ezkerrean egiten duen pista ona hartu dugu, eta metro gutxiren buruan, ateka baten ondoan eskuinerantz igotzen den bidezidorra hartu dugu, pinudian barna hasieran, belardian gero. Berehala lausotu da bidea eta nola edo hala jarraitu ditugu geratzen diren bide arrastoak. Malda gogorraren amaieran, Gaztelube-

rriren bi tontorren erdi-erdian paratutako antenatza agertu zaigu aurrean. Hegoaldeko gailurrera igo gara lehenengo (854 metro), eta iparraldekora gero (859 metro). Bertan eraikin txiki baten pareta eroriak daude, eta inguru guztian, amildegia irekitzen dira gure oinetan. Hemen omen zuten gordelekua garai bateko gaizkile batzuek, tontorrean omen zegoen gaztelu batean. Jaitsiera bide beretik egin dugu. Eguerdiko eguz-

Hiru dira Garagartzako haitzak, baina bi dira nabarmenak. Bikunaitz (866 metro) eta Zabalaitz (zuhaitzez estalia) arteko lepoan trikuharri bat dago.

kia gogor lanean ari denez, errepidera iristean, Altsasu aldera metro gutxitara dagoen iturrian freskatu gara, Otzaurteraino asfaltoan egin beharreko azken metroei ekin baino lehen. Otzaurterako bide hau N-1 errepidea izan zen eta bertako puntu kilometriko bateko harri bat ikus daiteke, Donostiarako 66. kilome-

■ **Txurruko puntan atsedena hartzen.**

troa adierazten duena hain zuzen ●

◆ ASIER AGIRRESAROBÉ

◆ MUSKILDA TELLABIDE

■ **Txurruko puntatik lainopeko paisajea**

Denbora-pasak

SAREAN BILDU BERRIAK

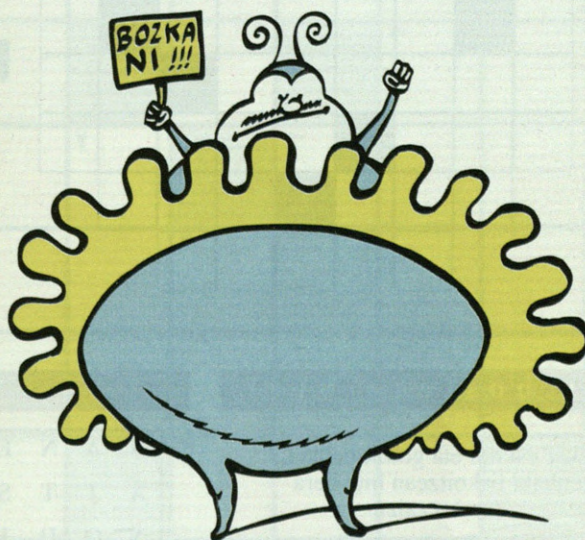
- Besteren fraketan ez sartu edo Zeure fraketan kabitu
Besteren aferetan ez sartu (Irati)
- Izarrak zenbatzea
Xirrikan aritzea (Myra)
- Zutarri onekoa izan
Ongi hornitutako gizona (Carlos, Lekeitio; asmatua)
- Txolopote
Trafiko ataskoa (Carlos, Lekeitio)
- Papaua
Tontoa, baboa (Amaia, Gasteiz)
- Sakatu: "Horreri mutil horre-ri, gustora eingo notsozan hiruz-palau sakaldi"
Narrutan egin (Unax Irazabal)

MANIXUT MANIXUT

2AZPIAK
BATMAN

Asteko Lokuzioa

LOTSA BRAGETATIK ESKEGITA EDUKI

Lotsagabea izan

ZERBEZA KAXAREKIN HARRAPATU ZUTENEAN
ERE, HARK EZ ZIAN ZIRKINIK EGIN HORREK
LOTSA BRAGETATIK ZEUKAK ESKEGITA

NO TENER VERGÜENZA / SANS VERGOGNE /
SHAMELESS

Kike Amonarrizen Umorea

SUITZARRAK

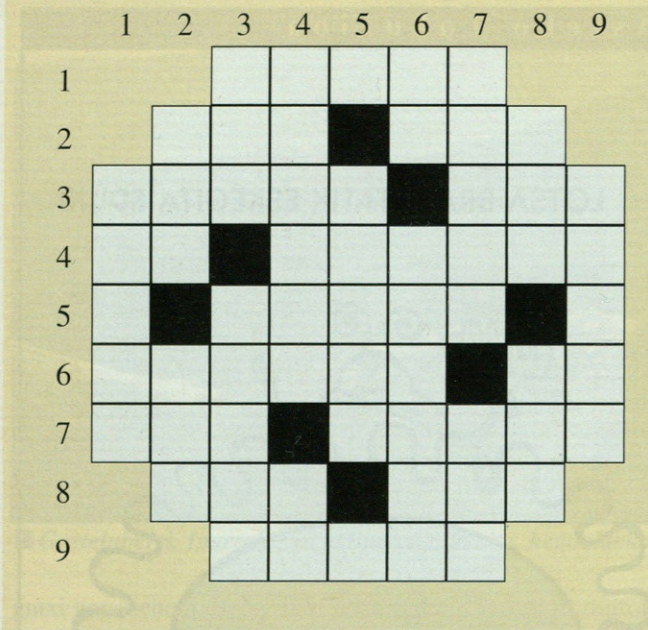
Suitzako bi amona xoragarri, filmatan buruan loredun kapelak eraman ohi dituzten lorontzi mugikor horietakoak, Bernako lorategietan pasean.

Bat-batean bietako bat seko geratu da. Gorputzari jira erdi eman eta barraskilo bat zapaldu du makuluarekin. Hori ikusita, beste amonak, haserre bizian:

- Baina jakin al liteke zer ero joerak hartu zaituen? Zer dela eta zapaldu duzu barraskilo gaixoa? Ez dizu ezer egin eta!

- Inuzente halakoa! Baina ez al zara ohartu azken ordu erdi honetan guri atzetik segika zetorrela edo?

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

- 1.- Jana. 2.- Joan den urtean. Duda partikula.
- 3.- Mendira joateko oinetakoak. Ardi, hitz elkarketan.
- 4.- Bi. Irudi geometrikoa. 5.- Berrogeita hamar, zenbaki erromatarren arabera. Lepoa. Kontsonantea.
- 6.- Ehun mota. Nork atzizkia. 7.- Bururatu. Greziako irla.
- 8.- Emakume izena. Ezeztu. 9.- Herri hizkeran. arrain.

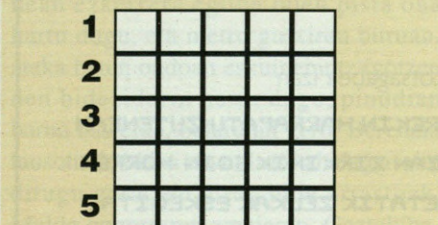
GOITIK BEHERA

- 1.- Bizkaiko hiriburua. 2.- Atomo kargadun. Juntagailua.
3.- Zenbaki bakoiti. Beltza. 4.- Agertu. Erbioaren sinbolo
kimikoa. 5.- Kontsonantea. Aurkitu. Kontsonantea.
6.- Errepikatuz, fruitu mota. Akitua. 7.- Mendiko atea.
Akitu aditzaren infinitibo. 8.- Gaixo. Alderdi karlista.
9.- Aurrez aurreko kolpea.

Ekar bosteko hori!

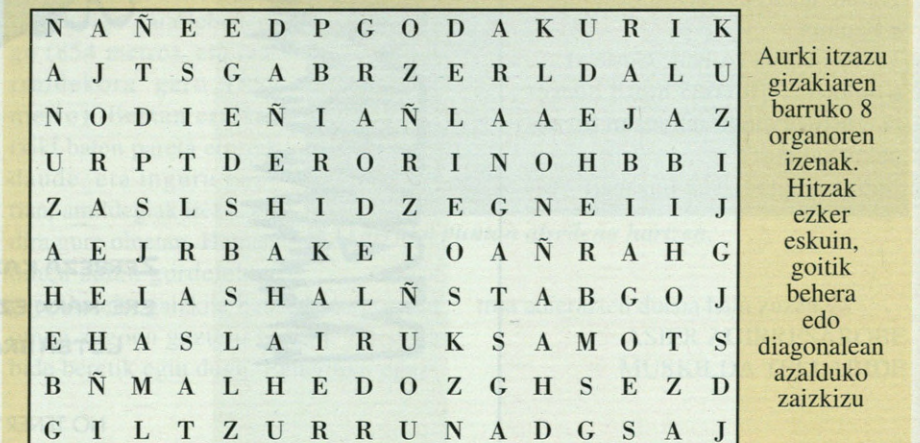
Ezker eskuin eta goitik behera,
zenbaki bakoitzean hitz bera
aterako zaizu

1 2 3 4 5

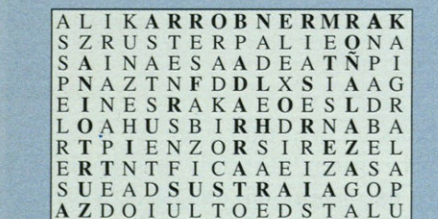
1. Emakume izena.
2. Zabor. 3. Alokairua.
4. Bihi. 5. Jarraibidea, legea.

Letra Zopa

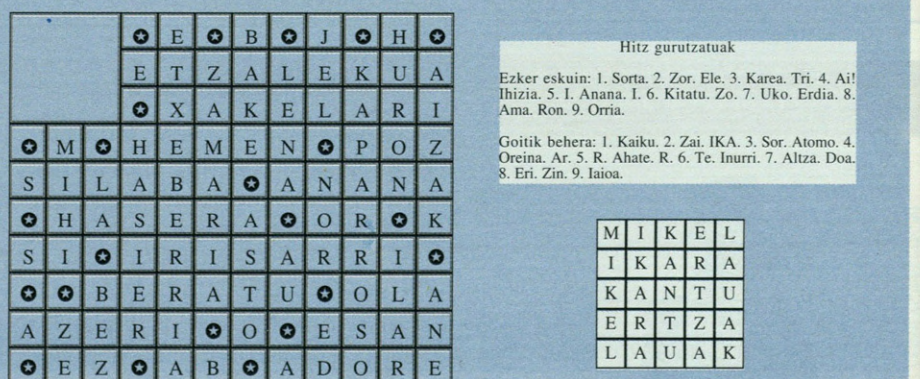
A	J	T	S	G	A	B	R	Z	E	R	L	D	A	L	U	Aurki itzazu gizakiaren barruko 8 organoren izenak. Hitzak ezker eskuin, goitik behera edo diagonalen azalduko zaitzizu
N	O	D	I	E	Ñ	I	A	Ñ	L	A	A	E	J	A	Z	
U	R	P	T	D	E	R	O	R	I	N	O	H	B	B	I	
Z	A	S	L	S	H	I	D	Z	E	G	N	E	I	I	J	
A	E	J	R	B	A	K	E	I	O	A	Ñ	R	A	H	G	
H	E	I	A	S	H	A	L	Ñ	S	T	A	B	G	O	J	
E	H	A	S	L	A	I	R	U	K	S	A	M	O	T	S	
B	Ñ	M	A	L	H	E	D	O	Z	G	H	S	E	Z	D	

Aurreko asteko soluzioak

8ko txikian

1. Makaldia. 2. Ermatzak. 3. Zuhaitza. 4. Maratila.
5. Bizkarra. 6. Errautsa. 7. Estoldak. 8. Lekaduna.
9. Erantzia. 10. Etxaleku. 11. Oraintxe. 12. Bidatari.

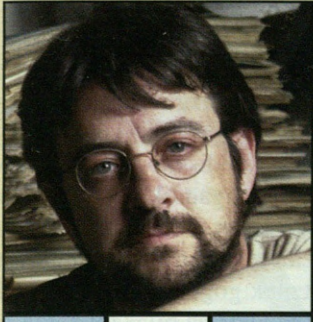
Hitz gurutzatuak

Ezker eskuin: 1. Sorta. 2. Zor. Ele. 3. Karea. Tri. 4. Ai!
Ihizia. 5. I. Anana. I. 6. Kitatu. Zo. 7. Uko. Erdia. 8.
Ama. Ron. 9. Orria.

Goitik behera: 1. Kaiku. 2. Zai. IKA. 3. Sor. Atomo. 4. Oreina. Ar. 5. R. Ahate. R. 6. Te. Inurri. 7. Altza. Doa. 8. Eri. Zin. 9. Jaioa.

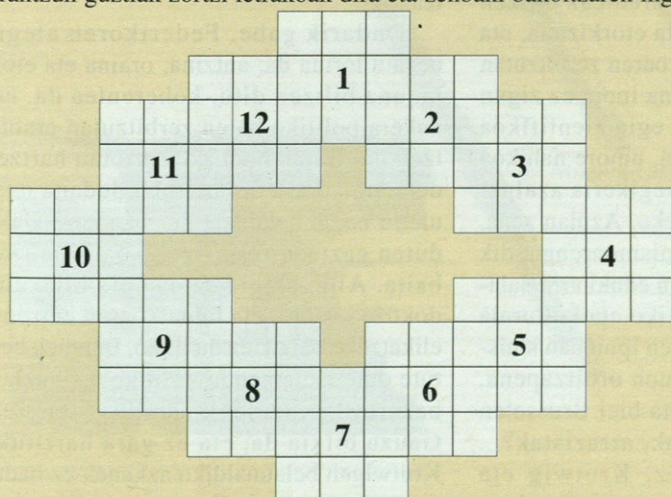
Hitz Gezidunak

	Erregai mota	Galaxiari dagokiona	Gai itsaskorra	Untzi mota	Berriketa
	Pl., infusio mota	Arotzaren tresna	Masurioa	Egile atzizkia	
	Salatzea				
	Deitura				
Izena	Laboraria- ren tresna		Bokala	Aluminioa	
Lokarria	Gizon izena		Behorra bero egon	Interjekzioa	
		Alderdi troskista		Sortu zintuena	
		Idazteko gaia		Herri nafarra	
Pl., tenplu mota					
Orga					
			Barazki mota		
			Jardun		
Garai, aldi	Eginkizunak		Bizkaiko ibaia		Urrea
	Musika nota		Fosforoa		
		Oste		Sodioa	
		Tona		Iodoa	
Solairua			Sanferminetako martxa		

Pertsonaia: Idazle gipuzkoarra

8ko Txikian

Erantzun guztiak zortzi letrakoak dira eta zenbaki bakoitzaren inguruan kokatu behar dira. Hitzak ordu orratzen arabera bideratu behar dira, beti ere zenbakiaren gaineko lauki txikitik abiatuta.

- 1.- Nafarroa Behereko herria
- 2.- Ikas arazi
- 3.- Erleek osaturiko egitura
- 4.- Arrats
- 5.- Ubeldurak
- 6.- Lauz zatitzearen emaitza
- 7.- Onarpena
- 8.- Ziriak
- 9.- Landare belarkara
- 10.- Edukitzeko neurria
- 11.- Leherketak
- 12.- Astoaren oihua

EMILIO LOPEZ ADAN

EUSKOTARTAROAK

Federiko Krutwigek kontatzen ohi zuen alegi bat: “Omen, Euskal Herriko lehen biztanleak arraza garbiko euskotartaroak ziren; katoliko onak, jateko eta edateko gaitasun handiarekin, irrintzi eta orroka dena espantu mendiriz mendi, baina ez zekiten mintzatzen. Gero, ekialdetik edo espaziotik (arazoa ez baita oraino trenkatua), heldu ziren euskaldunak; fedegabe hutsak, ez ziren arraza garbikoak eta, gehiago dena, jan eta edan baino gehiago adiskidetasuna eta erotismoa maite zituzten: ahulkeria horien konpensatzeko, nonbait, bazekiten mintzatzen eta euskaraz egiten zuten.

Mendeak joan eta mendeak etorri, euskotartaroek ere ikasi zuten berbetan, baina gaizki: erdi-ipurdiz egiten zuten beren ustezko euskaraz, esaldi bitxiekin, hala nola ‘a la puerta de la txadona los umetxus le dieron el ongi-etorri al lendakari’; funtsezko zerbait idatzi behar zutenean, buruzagiek hegoaldeko auzoen hizkuntza erabiltzen zuten, gatzik eta piperrik gabeko ‘prosa vallisoletana’ deitzen zena. Hogeigarren mendeko bigarren erdian, ‘euzkotarrak’ bilakatu ziren euskotartaroak eta partidu nazionalistak biltzen zituen; euskaldunak, berriz, ETAn sartu ziren, eta erresistentzia abertzale berria abiatu.”

DUDARIK GABE, Krutwigen alegia eredugarria da. Era koherenteaz biltzen zituen antzina, oraina eta etorkizuna, eta idazlearen aukera politikoaren zerbitzutan erabiltzen ahal zen. Baina inoiz ez zigun Krutwigek bere ipuina egia zientifikoa zela sinestarazi nahi izan, umore nahikoa baitzuen alegiaren gehiegikeria azalpenean berean agerian uzteko.

“Dударик gabe, Krutwigen alegia eredugarria da. Era koherenteaz biltzen zituen antzina, oraina eta etorkizuna, eta idazlearen aukera politikoaren zerbitzutan erabiltzen ahal zen. Baina inoiz ez zigun Krutwigek bere ipuina egia zientifikoa zela sinestarazi nahi izan, umore nahikoa baitzuen alegiaren gehiegikeria azalpenean berean agerian uzteko”

Euskotartaroen alegia ez da gure historiaren ipuin miresgarri bakarra. Euskal zuzentasunaren frogatzeko egin gaituzte atlante, edo paradisiko biztanle, edo jainkoak tximinoengandik bereiztu zituen rh negatiboko lehen jendeak... Bestalde, teoria sortzaileak ez dira beti umoretsuak izan: batzuek gogor sinistu zuten! Baina federekin doktrina bilakatu zuten alegia. Jaun kaputxin baten kasuan, edo kartujo edo estilista sartuko denarentzat, hark bakarrik sinisten duena komunikagaitz izateak ez du garrantzi handirik. Berriz, mundua aldatu edo, apalki, politika egin nahi dutenentzat, beste gauza bat da.

EMAN DEZAGUN zera diogula: European agertu ziren lehen jendeak euskaldunak ziren, eta beren zibilizazioa baketsu, berdintzaile, feminista eta naturarekiko errespetuduna zen; gero, Ekialdetik etorri ziren inbasore militarista, larderiatsu, matxista eta ustiatzaileak, eta horiek menderatu zuten Europa osoa. Gaur egunean, jatorrizko euskaldunen jarraitzaileek ezker abertzalea osatzen dute, eta kurgan gaiztoen ondorengoak dira espainolak, frantsesak, sasieuskaldun autonomistak, Aralarko karroñeroak eta tutti quanti. Hots, ezker abertzalearen eta beste guztien arteko borroka ez da gatazka nazional arrunta, ez eta klase liskar ohikoa, are gutxiago talde isolatu baten azken putarrak: zibilizazioen arteko talka da, eta humanitateko etorkizunaren ardatza.

Dударик gabe, Federikoren alegia bezain lortua da: antzina, oraina eta etorkizuna biltzen ditu, koherentea da, eta aukera politiko baten zerbitzutan erabiltzen da. Baina badirudi seriotan hartzen dela, egunkarietan irakurri dudana ongi ulertu badut behintzat borroka zuzenduko duten gazteen formatzeko erabilia izan baita. Alta, alegia ez da egia bilakatu, doktrina baino, eta taldetxoaren entropia elikatzeke baizik ez du balio. Batzuek bertute dute isolamendu politiko eta soziala bakartasun ideologikoarekin uztartzea. Gauza bitxia da, eta ez gara harrituko Krutwigen belaualdiko azkenek ez badute umea ezagutzen ●

Euskal Herriko Oraitzapena M A K I L A

Mizpira/Alpaka

Mizpira/Zilarra

Gaztaina/Larrua

Mizpira/Larrua

• **Opari Bereziatarako**

• **Pertsonalizatu Daiteke**

• **Neurrira Egiten Dira**

• **Eskaria Denboraz Egin Behar Da**

• **Prezio Aukera Desberdinak**

• **Alberdik eginak**

Informazio edo argibide gehiago nahi baduzu, deitu gure telefonora
edo ondoko laukia bete ondoren, bidali gure helbidera.

IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

Euskal Herriko kultur agenda

"Zer egin dezaket asteburuan?"

"Non eskaintzen dituzte antzerki ikastaroak?"

"Non eta noiz jotzen du nire talde gogokoenak?"

gureagenda
2001-11-21 Asteazkena

gure agenda

- ☐ Gure gomendioa
- ☐ Agenda egunez-egun
- ☐ Bilaketak
- ☐ Informazioa bidali
- ☐ Ohar eta iritziak
- ☐ Gure Agenda
- ☐ Kulturaren Aurkibidea

Bilaketa

☐ bilaketa aurreratu ☐

egunero

www.argia.com

INFORMAZIOA JASOTZEKO TRESNA

- Antzerkia, dantza, musika, erakusketak, kontzertuak, lehiaketak, bertsolaritza, hitzaldiak, ikastaroak, literatura, jardunaldiak...
- 6 hilabeteko aurreikuspenak eta artxiboa
- Euskal Herri osoko informazioa

INFORMAZIOA EZAGUTARAZTEKO TRESNA

Zure informazioa "Gure Agendan" automatikoki agertzea oso erraza da:

1. "Informazioa bidali" tekla sakatu
2. Sarrera gakoa lortu
3. Informazioa bidali

ARGIA